

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ADİL YARGILANMA HAKKI VE HUKUKİ
DİNLENİLME HAKKI İŞİĞİNDA ASKER KİŞİLERE
TEBLİGAT

EMRE AKKAN

2501171612

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR.ÜYESİ EVREN KOÇ
İSTANBUL-2021

ÖZ

ADİL YARGILANMA HAKKI VE HUKUKİ DİNLENİLME HAKKI IŞIĞINDA ASKER KİŞİLERE TEBLİGAT

EMRE AKKAN

Tebliğat, hak arama hürriyetinin ve savunma hakkının kullanılmasını sağlayan en temel araçlardan birisidir. Bu sebeple adil bir yargılanmayı temin eden tebligatın, kanunda belirlenen usule harfiyen uyularak yapılmasının anlamı büyüktür.

Askerlik vazifesini erbaş ve er olarak yerine getiren asker kişilere yapılacak tebligatın usul ve esasları Tebligat Kanunu m. 14/1’te; özel kanunlar ile askerlik vazifesine katılan diğer asker kişilere yapılacak tebligatın usul ve esasları (subay, astsubay uzman çavuş vd.) Tebligat Kanunu m.14/2’de düzenlenmiştir.

Çalışmamda; Teb.K.m.14 ve m.15’te yer alan; en yakın üst, nöbetçi amir ve subayı kavramları, asker kişilerin geçici olarak birliğinde bulunmadığı hallerde tebligatın nasıl yapılacağı hususları açıklanmış, asker kişilere tebligat ile ilgili uygulamada yapılan hatalar ile yaşanan tereddütler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Ayrıca asker kişiler bakımından düzenlenen istisnai hükümlerin adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkı ışığında değerlendirmesinin yapılmasına gayret edilmiştir.

Anahtar Kelimeler; Tebligat, Tebligat Kanunu, Asker Kişilere Tebligat.

ABSTRACT

NOTIFICATION TO MILITARY PERSONS IN THE CONTEXT OF THE RIGHT TO A FAIR TRIAL AND TO BE HEARD

EMRE AKKAN

Official notification is one of the most fundamental tools that assures any individual freedom of seeking legal rights and also the right of legal defense. For this reason; it is really important that the notification -which ensures a fair trial- is made strictly by complying with the procedures specified in the law.

The procedures & principles of the notification to be served on military individuals who fulfill their military service as soldiers or privates are regulated by the “Turkish Notice Law art. 14/1”. And the procedures & principles of the notification to be served on other kinds of military personnel participating in military service with different special laws (officer, sergeant, etc...) are specified the “Turkish Notice Law art. 14/2”.

In my article; it is explained that how an official notification must be served on any military personnel who is not in garrison for a temporary external duty, etc... through his/her closest superior (duty officer, chief on duty, etc...). Additionally, some common mistakes and hesitations encountered during the application of an official notification to any military personnel in practice are also studied and explained in further detail in this article. Furthermore, an extra attention has been paid for the evaluation of the exceptional provisions those have been made for any military personnel, in the light of the legal rights for a fair trial and to be heard.

Key words; Notification, Notification Law, Notification to Military Official.

ÖNSÖZ

Ülkemizin varlığı, bütünlüğü ve bekasının teminatı Türk Silahlı Kuvvetleri'dir. Türk Silahlı Kuvvetleri yaklaşık 350 bin asker mevcuduyla her türlü zor şartta fedakârca görevini yerine getirmektedir. Bu zorlu şartlarda görevini icra eden askerlerin hak ve menfaatlerinin korunması için düzenlenmiş olan Tebligat Kanunu'nun 14'üncü ve 15'inci maddelerindeki istisnai düzenlemelerin tam ve eksiksiz uygulanması son derece önemlidir. Bu çalışmam ile, yeterli bilimsel çalışma yapılmayan askeri mevzuat konularından birisi olan asker kişilere tebligat yapılmasına ilişkin istisnai düzenlemelerin detaylı bir şekilde incelenmesinin yapılmasına, düzenlemelerin daha iyi anlaşılması maksadıyla uygulamadaki hataların öğretilerdeki görüşler ve mahkeme içtihatları dikkate alınarak ortaya konulmasına gayret edilmiştir. Ayrıca asker kişilere tebligatın yapılması ile adil yargılanma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkı arasındaki ilişki ortaya konularak, asker kişilere tebligat ile ilgili düzenlemeler bu haklar ışığında incelenmiş, eleştiri ve öneriler ortaya konulmuştur.

Tez çalışmam süresince hiçbir desteğini benden esirgemeyen, zorlandığım zamanlarda fikirleriyle ve tavsiyeleriyle yol gösteren, ufku açan çok kıymetli hocam ve tez danışmanım Dr.Öğr. Üyesi Evren KOÇ'a, tez konusu seçiminde tavsiyeleriyle yol gösteren kıymetli hocalarım Prof. Dr. Faruk Kerem GİRAY'a ve Dr.Öğr. Üyesi Cengiz Serhat KONURALP'e ve çalışma sürecimde manevi destekleriyle beni yüreklendiren aileme ve arkadaşlarıma son olarak mensubu olmaktan gurur duyduğum Türk ordusuna ve fedakar personeline en içten teşekkürlerimi sunarım.

Emre AKKAN
Mardin, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	II
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEBLİGATIN KAVRAMSAL VE HUKUKSAL OLARAK İNCELENMESİ

1.1. Tebligat Kavramı.....	3
1.2. Amacı ve Önemi	4
1.3. Hukuki Niteliği	6
1.4. Konusu.....	7
1.5. Tebligat Çıkarmaya Yetkili Merciler	8
1.6. Tebligat Hukukunun Kaynakları	10

İKİNCİ BÖLÜM

TEBLİGAT KANUNU’NUN 14’ÜNCÜ MADDESİNİN UYGULAMA ALANI

2.1. Asker Kişilere İlişkin İstisnai Düzenleme Yapılmasının Gerekliliği	11
2.2 Asker Kişiler.....	13
2.2.1. Asker Kişi Kavramı ve Kapsamı	13
2.2.2. Er ve Erbaş (Erat).....	15
2.2.3. Er ve Erbaş Haricindeki Diğer Asker Kişiler.....	16
2.2.3.1. Subay	16
2.2.3.2. Astsubay	16
2.2.3.3. Uzman Er ve Erbaş	17
2.2.3.4. Askeri Öğrenci	17
2.2.3.5. Sivil Memurlar	17
2.3. Asker Kişiler Adına Tebligatı Almaya Yetkili Kişiler	17
2.3.1. Genel Olarak	17

2.3.2. Kıta Kumandanı veya Kurum Amiri Gibi En Yakın Üst.....	19
2.3.3. Nöbetçi Subay ve Nöbetçi Amir	23
2.4. Asker Kişilere Tebligat Konusunda Diğer Kanunlarda Yer Alan Özel Düzenlemeler .	25
2.4.1. Ceza Muhakemesi Usul Yasalarında Yer Alan Özel Düzenlemeler.....	25
2.4.2. Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan Özel Düzenlemeler	27
2.4.3. İcra İflas Kanunu'nda Yer Alan Özel Düzenlemeler.....	28
2.5. Tebligat Usullerinin Asker Kişiler Bakımından Uygulanması.....	30
2.5.1. Giriş.....	30
2.5.2. Posta Yoluyla Tebliğ.....	30
2.5.3. Memur Vasıtasıyla Tebliğ.....	31
2.5.4. Doğrudan Tebliğ	35
2.5.5. Elektronik Tebliğ	39
2.5.6. İlan Yoluyla Tebliğ	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKER KİŞİLERE TEBLİGAT YAPILMASI

3.1. Birliğinde Bulunma ve Bulunmama Hallerinde Asker Kişilere Tebligat.....	48
3.1.1. Giriş.....	48
3.1.2. Asker Kişinin Birliğinde Bulunması Halinde Tebligat.....	49
3.1.2.1. Birliğinde Bulunan Er ve Erbaşlara Tebligat Yapılması	49
3.1.2.2. Birliğinde Bulunan Diğer Asker Şahıslara Tebligat Yapılması	50
3.1.3. Asker Kişinin Başka Yerde Olması Hallerinde Tebligat	51
3.1.3.1. Birliğinde Bulunmayan Eratlara Tebligat Yapılması	51
3.1.3.1.1. Firari Durumda Olması Halinde.....	51
3.1.3.1.2. İzin/Hava Değişiminde Bulunması Halinde	52
3.1.3.1.3. Dağıtımda Olması Halinde	53
3.1.3.1.4. Tatbikat/Sınır Ötesi Harekât/ Seyrüsefer Görevi Halinde	54
3.1.3.1.5. Terhis Olması Halinde.....	55
3.1.3.2. Birliğinde Bulunmayan Diğer Asker Kişilere Tebligat Yapılması.....	55
3.1.3.2.1. İzin/İstirahat Halinde	56
3.1.3.2.2.Firar Halinde.....	56
3.1.3.2.3. Tatbikat/ Sınır ötesi Harekât/ Seyrüsefer Görevi Halinde.....	57
3.1.3.2.4. Tayin/Geçici Görevlendirme Halinde	58

3.1.3.2.5. Geçici Olarak Görevden Uzaklaştırılmaları/ Açığa Alınmaları Halinde/Tutuklanmaları Halinde	59
3.1.3.2.6. Emekli Olmaları Halinde.....	61
3.2. Yurtdışında Bulunan Asker Kişilere Tebligat	61
3.3. Seferberlik Halinde Asker Kişilere Tebligat	62
3.4. Asker Kişilere Yapılan Tebliğin Yokluğu ve Usulsüzlüğü Hali	64
3.4.1. Giriş.....	64
3.4.2. Tebligatın Yokluğu Hali	64
3.4.3. Tebliğin Usulsüzlüğü Hali	66
3.4.4. Asker Kişilere Usule Aykırı Tebliğ Halleri	68
3.4.4.1. Erbaş ve Erlerle Usule Aykırı Tebliğ Halleri	68
3.4.4.2. Diğer Asker Kişilere Usule Aykırı Tebliğ Halleri.....	69

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ASKER KİŞİLERE İLİŞKİN HÜKÜMLERİN ADİL YARGILANMA VE HUKUKİ DİNLENİLME HAKKI İŞİĞİNDA İNCELENMESİ

4.1 Adil Yargılanma Hakkı ve Hukuki Dinlenilme Hakkının Tanımı ve Koruma Alanı.....	70
4.1.1. Giriş.....	70
4.1.2. Adil Yargılanma Hakkının Kapsamı.....	72
4.1.3. Adil Yargılanma Hakkının Unsurları.....	76
4.1.3.1. Tarafsız ve Bağımsız Mahkemede Yargılanma.....	76
4.1.3.2. Masumiyet Karinesi.....	78
4.1.3.3. Aleni (Açık) Yargılanma Hakkı	79
4.1.3.4. Hakkaniyete Uygun (Doğru) Yargılanması.....	80
4.1.3.5. Makul Sürede Yargılanma.....	83
4.2. Hukuki Dinlenilme Hakkı	84
4.2.1. Giriş.....	84
4.2.2. Hukuki Dinlenilme Hakkının Unsurları.....	85
4.2.2.1. Bilgilenme Unsuru.....	85
4.2.2.2. Açıklama ve İspat Unsuru	86
4.2.2.3. Dikkate Alıp Değerlendirme Unsuru.....	88
4.3. Asker Kişilere Tebligat Hükümlerinin Adil Yargılanma Hakkı ve Hukuki Dinlenilme Hakkı İşığında Değerlendirilmesi.....	89

4.3.1. Asker Kişi Adına Tebligatı Alan Komutanın Makul Sürede Muhatabını Bilgilendirilmesi	89
4.3.2. Adil Yargılanma Hakkı Işığında Muhatap Asker Kişilerin Mahkemeye Erişimi... ..	90
4.3.3. Askeri Suçlara İlişkin Adli Tebligatlar ve Hasma Tebliğ Yasağı.....	92
4.3.4. Asker Kişilerin Özel Hayatının Gizliliğinin ve Kişisel Verilerinin Korunması	93
SONUÇ	94
KAYNAKÇA	98

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
A.e.	: Aynı Eser
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AIHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
As.Yrg.	: Askeri Yargıtay
A.Ş.	: Anonim Şirket
AYİM	: Askeri Yüksek İdare Mahkemesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
Batıadalet	: Ankara Batı Adliyesi Dergisi
Bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
C.	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi
Çev.	: Çeviri
CİKAYAS	: Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesi
DDK	: Devlet Denetleme Kurulu
Dz.KK	: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı
DVDD	: Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu
Dn.	: Dipnot
E	: Esas
Ed.	: Editör
E-tebligat	: Elektronik Tebligat
ET	: Erişim Tarihi
ETY	: Elektronik Tebligat Yönetmeliği
EU	: European Union (Avrupa Birliği)
Hv.KK	: Hava Kuvvetleri Komutanlığı
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu

HD	: Hukuk Dairesi
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
J.Gn.K.lığı	: Jandarma Genel Komutanlığı
K	: Karar
KKK	: Karar Kuvvetleri Komutanlığı
KEP	: Kayıtlı Elektronik Posta
KEPHS	: Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcı
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
İç Hiz.K.	: İç Hizmet Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
İİK	: İcra İflas Kanunu
m.	: Madde
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdare Sistemi
MSB	: Millî Savunma Bakanlığı
No	: Numara (Sayı)
Par.	: Paragraf
PTT A.Ş.	: Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi
RG	: Resmî Gazete
S.	: Sayılı
s.	: Sayfa
SGK.lığı	: Sahil Güvenlik Komutanlığı
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
TBBD	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
Teb.K	: Tebligat Kanunu
Teb.Yön.	: Tebligat Yönetmeliği
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
T.	: Tarihli

UETS	: Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vd	: Ve Devamı
vs	: Vesaire
VUK	: Vergi Usul Kanunu
www	: World Wide Web
YCGK	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Tebliğ, genel anlamda insanlara bir bildirim, çağrıdır. Tebliğin hukuki anlam ve niteliği de genel anlamı ile benzerdir. Tebliğ temelde, tarafların muhatabı olduğu hukuki işlemlere etki edebilmesini sağlamaktadır. Tebliğler geçmişten günümüze çok farklı şekillerde gerçekleştirilmiştir. Geçmişte çeşitli şekillerde ilan yoluyla veya şahsın bizzat yüzüne karşı okunarak yapılan bildirimler günümüzde yazılı kurallarla belirli bir sisteme bağlanmıştır. Ancak geçmişten günümüze tebliğ şekilleri değişmiş olsa da tebliğin amacı aynı kalmıştır. Hukuki işlemlerin sonuçlarından etkilenecek kişilere süratle bildirimde bulunularak haberdar edilmesini sağlayarak itiraz, savunma gibi temel haklarını kullanmalarına hem de işlemlerin hukuk alanında sonuçlarının doğmasına tebligat ile imkân tanınmaktadır. Bu amaç bilgilendirme amacı doğrultusunda ağırlığını adli yargıda taraf olanlara veya yargılamadan etkilenenlere yapılanlar oluştursa da idari makamların yaptığı tebligatlar da bulunmaktadır. Ayrıca kişilere hukuki işlemlere etki etme imkânı sunularak, iddia ve savunma yapma hakkı, mahkemeye erişim hakkı, hukuki dinlenilme hakkı, adil yargılanma hakkı şeklindeki temel hakları güvence altına almaktadır. Tebligat yargılama hukukuna hâkim olan ilkeler ile olan sıkı bağından dolayı bu büyük önemi haizdir. Bu bakımdan taraflara yapılan usule uygun tebliğler, “Adil yargılanma hakkı”, “Hukuki dinlenilme hakkı”, “Silahların eşitliği”, “Savunma Hakkı” gibi temel ilkelerin ve hakların korunmasının anahtarlarıdır.

Tebliğat ile adil yargılanma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkı arasındaki bu sıkı ilişkiden ötürü tebligat işlemleri sıkı şekilde şartlarına tabidir. Şekil şartlarına eksiksiz uyularak usulüne uygun tebligat yapılması zaruridir. Tebligatın usul ve esasları genel kanun niteliğindeki 7201 Sayılı Tebligat Kanunu’nda düzenlenmekte olup, tebliğ işleminin muhatabın bilinen son adresine¹ yapılması prensibi benimsenmiştir (Teb.K.m.10). Muhatabın bilinen en son adresinde herhangi bir sebeple tebligat yapılamaması halinde, kişinin merkezi adres kayıt sisteminde kayıtlı (MERNİS) adresinde tebligat yapılması gerektiği düzenlenmiştir². Bu kapsamda asker

¹“1086 Sayılı Hukuk usulü Muhakemeleri Kanununun ikametgâhta tebliğ esasının bırakılarak bunun yerine mevcut tatbikata ve ihtiyaçlara uygun bir şekilde, bilinen en son adreste tebligat yapılması prensibinin kabulünü ifade etmektedir. Bu itibarla Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun, mahkemenin daire-i kazası dâhilinde bir ikametgâh tayini hakkındaki 117’nci maddesi kaldırılmıştır.” 7201 Sayılı Tebligat Kanunu Hükümet Gerekçesi (Çevrimiçi) <https://mevzuat.tbmm.gov.tr>.

² Tebligat Kanunu’nun 10’uncu maddesine birinci fıkrasından gelmek üzere hükmü eklenmiştir; “Bilinen en son adresin tebligata elverişli olmadığına anlaşılmaması veya tebligat yapılamaması hâlinde, muhatabın adres kayıt sisteminde bulunan yerleşim yeri adresi, bilinen en son adresi olarak kabul edilir ve tebligat buraya yapılır.” RG T. 11.01.2011 S. 27820 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

kişilere (özellikle erbaş ve erlere) Teb.K.m.14 ve 15 çerçevesinde yapılacak tebligatlarda bilinen en son adresinin görevli oldukları askeri birliğinin kabulü gerekmektedir.

Tebliğatın muhatabın bilinen en son adresinde bizzat kendisine yapılması esas olmakla birlikte kanunun öngördüğü bazı istisnai hallerde muhatap adına başka kişilere de tebligat yapılabilmesi mümkündür. İstisnai hükümler ile tebliğ işlemlerinin gerçekleştirilmesinde ve uygulanmasında gecikme yaşanmasını önleyerek zaman kayıplarının önüne geçmek ve tebligat mevzuatımızı günün ihtiyaçlarına uygun şekilde uyarlayarak sistemin işlerliğinin devamının sağlanması amaçlanmaktadır. Muhatap yerine tebligat yapılabilecek kişiler Kanunu'nun 11 ila 20'nci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bunlar:

- Kanuni Temsilciye Tebligat (Teb.K. m.11)
- Tüzel Kişilere ve Ticarethanelere Tebligat (Teb.K. m.12-13)
- Asker Kişilere Tebligat (Teb.K. m.14-15)
- Belli Bir Yerde veya Evde Meslek ve Sanat İcrası Halinde Tebligat (Teb.K. m.17)
- Okul, Hastane, Fabrika ve Okul gibi Yerlerde Tebligat (Teb.K. m.18)
- Tutuklu ve Hükümlülere Tebligat (Teb.K. m.19) şeklindedir.

İnceleme konumuz istisnai hükümler arasında yer alan “Asker Kişilere Tebligat” olarak sınırlandırılmış olup diğer istisnai hükümlere ilişkin açıklamalara çalışmamızda yer verilmeyecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEBLİGATIN KAVRAMSAL VE HUKUKSAL OLARAK İNCELENMESİ

1.1. Tebligat Kavramı

Arapça kökenli bir sözcük olan tebligat esasında tebliğ kelimesinin çoğuludur. Ancak günümüzde tekil anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır³. Tebligat kavramının sözlük anlamı ise “Bir hukuki işlemin yetkili makamca, ilgili kişinin bilgisine sunulmak üzere, kanun ve usule uygun olarak yazı veya ilanla bildirilmesi” şeklindedir⁴.

Tebligatın kanuni tanımı ise, Posta Hizmetleri Kanunu’nun tanımlar başlıklı 3’üncü maddesinde yer almaktadır. Bu kapsamda tebligat, Tebligat Kanunu ile diğer kanunlara göre tebliğ için posta veya elektronik posta yoluyla iletilen gönderi olarak tanımlanmıştır⁵. Ancak bu tanımda kavramın kapsamının belirlenmesi ile yetinilmiştir⁶. Tebligatın tanımı ve içeriği ise öğreti ve içtihatlarla şekillenmiştir⁷.

Öğretide tebligat, “Kanunda öngörülen hukuki işlemlerin muhatabına yazılı olarak bildirilmesi ve bu bildirimin kanunun öngördüğü şekilde yapıldığının yine kanunda öngörülen şekilde belgelendirilmesi”⁸ şeklinde; içtihatlarda ise, “Yetkili mercilerce hukuki işlemlerden

³ Erdoğan Moroğlu, Timuçin Muşul, **Tebligat Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1990, s.19-20; Saim Üstündağ, **Medeni Yargılama Hukuku**, İstanbul, Yayıncılık Matbaası, 1992, s.27; Ejder Yılmaz, Tacar Çağlar, **Tebligat Hukuku**, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2013, s.39; İbrahim Çatalkaya, **Tebligat Hukuku**, Ankara, Adalet Yayınevi, 2020, s.11; Murat Atalı, İbrahim Ermenek, Hilal S. Üçüncü, **Tebligat Hukuku**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s.18; Canan Ruhi, Ahmet Cemal Ruhi, **Tebligat Hukuku**, 11.Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2021, s.17-18; Recep Akcan, Hakan Albayrak, **Tebligat Hukuku**, 3. Baskı, Seçkin Hukuk, 2016, s. 23-24; Mahmut Bilgen, **Tebligat Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019, s.23; İbrahim Özbay, Taner Yardımcı, **Tebligat Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2020, s.15-16.

⁴ Ejder Yılmaz, **Hukuk Sözlüğü**, 7.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2017, s.753.

⁵ 6475 Sayılı Posta Hizmetleri Kanunu, RG T.23.05.2013 S.28655 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

⁶ Çatalkaya, a.g.e., s.12.

⁷ Akcan/Albayrak, s.24; Ruhi/Ruhi, s.13-14; Atalı/Ermenek/Üçüncü, S.17-18.; Timuçin Muşul, **Tebligat Hukuku**, 7. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.85-86.

⁸ Moroğlu/Muşul, **Tebligat Hukuku**, s. 20; Muhammet Özkes, Hülya Taş Korkmaz, Hakan Pekcanitez, Mine Akkan, **Medeni Usul Hukuku**, 15. Bası, İstanbul, 12 Levha Yayınları, 2017, s.487; H.Yavuz Alangoya, M. Kamil Yıldırım, Nevhis Deren Yıldırım, **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 7.Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2009, s.177; Ali Cem Budak, Varol Karaaslan, **Medeni Usul Hukuku**, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.123; E İlhan Postacıoğlu, **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, Haz. Altay Sümer, Güncellenmiş Genişletilmiş 7. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015, s.351; Baki Kuru, **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, İstanbul, Demir

etkilenen veya etkilenmesi amaçlanan kişilere kanundaki usulün takip edilerek bildirilmesi ve bildirimin usulüne uygun olduğunun belgelenmesi”⁹ şeklinde tanımlanmaktadır.

Kanunumuzda açık şekilde tanımlı yapılmayan tebligat kavramının öğreti ve yargı kararlarından yola çıkılarak kanımca, hukuki işlemlerin mevzuattaki şekil şartlarına uyularak ilgilisine ulaştırılması ve ilgilisine ulaştırıldığıнын tevsik edilmesi şeklinde tanımlanabilecektir.

1.2. Amacı ve Önemi

Tebliğat işleminin önemi amacından kaynaklanmaktadır. Tebligat ile hakkındaki hukuki işlemin muhatabına veya muhatap adına tebligatı almaya yetkili kişisine süratli şekilde ulaştırılması temin edilerek kanunun öngördüğü neticelerin doğması sağlanmakta¹⁰ böylelikle muhatapların hak ve menfaatlerinin korunması amaçlanmaktadır¹¹. Yukarıda da bahsedildiği üzere, tebligat işleminin bu amacı gereği yargılamaların adil şekilde sürdürülmesine katkısından dolayı büyük önemi bulunmaktadır¹².

Tebliğatın usule uygun şekilde yapılması ile muhatap hakkında tesis edilen hukuki işlemlerden haberdar olmaktadır. Bu usule uygun öğrenme neticesinde muhatap, iddia ve savunma hakkı gibi temel haklarını kullanabilmektedir¹³. Ayrıca sürelerin başlaması gibi yargılamanın seyri için önemli bir husus tebligatın usulüne uygun yapılmasına bağlıdır.

Yayıncılık, Cilt V, 2001, s. 5510-5511; Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Sema Taşpınar Ayvaz, Emel Hanağası, **Medeni Usul Hukuku**, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2020, s.188.

⁹ Yetkili makamlar tarafından bir takım hukukî işlemlerin, bunların hukukî sonuçlarından etkilenmeleri amaçlanan kimselere kanuna uygun şekilde bildiri ve bu bildirimin de usulüne uygun şekilde yapıldığının belgelenmesi olarak tanımlanan tebligat, Anayasa ile güvence altına alınan iddia ve savunma hakkının, daha da özelde hukukî dinlenilme hakkının tam olarak kullanılması ve bu suretle adil bir yargılamanın yapılmasını sağlayan çok önemli bir araçtır.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay HGK., E. 2011/554 K. 2011/684 T. 23.11.2011; “Hukuki bir işlemde ilgili kimsenin haber almasını sağlamak için, yetkili makamın kanuni şekilde yazı veya ilan ile yapacağı belgelendirme işlemi olduğu; işlemin muhatabı açısından yasal haklarını kullanabilmesine imkân tanımak amacını güttüğü; işlemi tesis eden idare açısından ise hakkında işlem tesis edilen kişilerin hukuki sorumluluklarının yerine getirilip getirilmediğini tespit etmeye yaramaktadır.” Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun (DVDD) 14.12.2016, Esas Sayısı 2016/676, Karar Sayısı 2016/1218 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁰ Moroğlu/Muşul, a.g.e. s.20; Çatalkaya, a.g.e., s.2; Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.18-19; Akcan/Albayrak, a.g.e., s.31-32; Atalı, Ermenek, Üçüncü, a.g.e., s.20..

¹¹ Baki Kuru, **Medeni Usul Hukuku El Kitabı**, Yetkin Yayıncılık, Mart 2020, Cilt 2 s. 1659-60; Muşul, Tebligat Hukuku, s.65.

¹² “Tebliğ olunmayan bir kararın hukuki sonucu da olamaz. (...) Dosya kapsamına göre şekli anlamda kesinleşen bir hükmün varlığının kabulü mümkün değildir.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 16. HD., E. 1990/12819 K. 1991/10931 T. 15.07.1991 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹³ Kuru, Medeni Usul Hukuku, s. 5511; Davada, tarafların yaptığı usul işlemlerinin hüküm ifade edebilmesi ve (...) bunun gibi mahkemenin yapacağı usul işlemlerinin tebliği ekseriya zorunludur denilerek taraf ve mahkeme usul işlemlerinin hüküm ifade edebilmesi tebliğ ile mümkün olacağı ifade edilmiştir.

Mevzuatımızda süreler HMK m.91 uyarınca tebliğden (HMK m.345-361) ve tefhimden (HMK m.43/2-44/2) itibaren başlamaktadır¹⁴.

Tebliğat işlemlerinin adil bir yargılamanın temini açısından Tebliğat Kanunu'nda gösterilen usule harfiyen uyularak yapılmasının da ayrı bir önemi bulunmaktadır¹⁵. Sonuçlarına yukarıda değinildiği üzere usule aykırı yapılan tebliğat işlemi¹⁶ yargılamaların uzamasına ve dava masraflarının artmasına sebebiyet vermektedir¹⁷. Bu sebeple, tebliğat işlemlerinin usulüne uygun en hızlı şekilde ve en az masrafla yapılması HMK m.30 kapsamında usul ekonomisi ilkesinin de bir gereğidir¹⁸.

Tebliğat işlemi, Anayasanın 36'ncı maddesinde yer alan "adil yargılanma hakkı" ve HMK m.27'de yer alan "hukuki dinlenilme hakkı" ile yakın ilişki içerisinde olduğuna yukarıda değinilmiştir¹⁹. Tebliğat ile kişilere savunma hakkı tanındığından ve bildirim vasıtalarından silahların eşitliği ilkesi gereğince eşit şekilde yararlanması temin edildiğinden ayrı bir öneme sahip olmaktadır²⁰. Bu sebeptir ki, tebliğatın işlemlerinin yapılışı yargı yolu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi incelemesinde de önemslenmektedir. Üst derece mahkemeleri muhataplara yapılan tebliğatların usule uygun olup olmadığı resen incelemektedir²¹. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ise usulsüz tebliğata rağmen merci tarafından yapılan işlemlerin hak ihlali teşkil ettiğini tespit etmektedir²².

¹⁴ Pekcanıtez, Medeni Usul Hukuku, s.468.

¹⁵ "Tebliğat, yargılamanın dış görünüşüdür. Bu sebeple tebliğata ilişkin hususların gereği gibi ve Kanuna uygun şekilde yerine getirilmesine dikkat edilmelidir." Pekcanıtez, Medeni Usul Hukuku, s.450; Özbay/Yardımcı, a.g.e., s.17-18; Atalı/Ermenek/Üçüncü, a.g.e., s.20.

¹⁶ Muşul, Tebliğat Hukuku, s.86.

¹⁷ Muşul, Tebliğat Hukuku, s.49. Özbay/Yardımcı; a.g.e., s.17; Ruhi/Ruhi; a.g.e., s.18-19.

¹⁸ Pekcanıtez, Medeni Usul Hukuku, s.489.

¹⁹ "(...) Savunma hakkının yeterince kullanılmaması bir yargılamanın doğru sonuç vermesi beklenemeyecektir." Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.19; Budak/Varol, a.g.e., s.123; Postacıoğlu/Altay, a.g.e., s.352.

²⁰ Özbay/Yardımcı, a.g.e., s.17.

²¹ "Tebliğatın usulüne uygun yapıp yapılmadığı hakim tarafından resen denetlenmektedir", Akcan/Albayrak, a.g.e., s.44.

²² Talya Şans Uçaryılmaz, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Mülkiyet Hakkı: Thaleia Karydi Kararı Işığında Bir İnceleme", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 5, Sayı 1 (2014), s.392; "(...) 7201 Sayılı Tebliğat Kanunun 14/1 maddesinin anlam ve kapsamının sayın çoğunluk tarafından kabul edildiği gibi anlaşılıp uygulandığı takdirde anılan madde AİHS'nin 13. maddesiyle bağlantılı olarak adil yargılanmayı isteme hakkını düzenleyen 6. maddesini ihlal edecek, aynı zamanda Anayasanın 36. ve 40. maddelerine aykırılık oluşturacaktır. (...)" Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 7. CD E. 2012/15193 K. 2012/14116 T. 16.5.2012 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

1.3. Hukuki Niteliği

Tebliğat işlemi, hukuki işlem olarak iki kurucu unsurdan meydana gelmektedir²³. Bunlardan birincisi yazılı bildirim, ikincisi ise muhataba yapılan bildirimin resmi evrak ile belgeye bağlanmasıdır.

Tebliğat işleminin hukuki niteliği öğretide tartışmalıdır. Bazı yazarlar tebliğat işlemini şekli hukuka ait bir usul kuralı olarak kabul etmektedir²⁴. Diğer bazı yazarlar ise, tebliğat hukukunun etki ve sonuçları itibariyle kamu hukuku ile özel hukukun ortasında yer aldığını²⁵, tebliğat işleminin şekli kurallardan meydana gelen usuli bir işlem²⁶ olmakla birlikte etkilerini maddi hukukta ortaya çıkardığını ileri sürmektedir²⁷. Bazı yazarlar ise, karma şekliyle kendisine has bir işlem²⁸ olan tebliğat işlemi, üç taraflı (merci, tebliğ memuru, muhatap) hukuki işlem olduğu²⁹, buradan hareketle tebliğat işleminin kendine has nitelikleri bulunan bir hukuki işlem olduğu savunulmaktadır³⁰.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, tebliğat işlemini, bilgilendirme ve belgelendirme (tevsik) niteliğinde bir usul işlemi olarak değerlendirmiştir³¹.

Hukuki niteliği itibariyle tebliğat kanımca, her nevi evrakın bilgilendirme şeklinde usul boyutu, bilgilendirmenin ispat aracı olarak (tebellüğün ispatı) belgelendirme (tevsik) şeklinde maddi boyutu bulunan karma nitelikli bir hukuki işlem olduğu değerlendirilmektedir.

Tebliğat işlemini, diğer bildirim veya postalardan ayıran en temel özelliği ise resmi nitelikte olması ve tebliğin resmi bir şekilde belgeye bağlanmasıdır. Tebliğat işlemi sıkı şekil şartlarına tabi olduğundan³², iki unsuru birlikte veya unsurlardan birini taşımayan tebliğat

²³ Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.14; Atalı, Ermenek, Üçüncü, a.g.e., s.18; Muşul, Tebliğat Hukuku, s.85.

²⁴ Akcan/Albayrak, a.g.e., s.42; Atalı/Ermenek/Üçüncü, a.g.e., s.19-20; Özbay/Yardımcı, a.g.e., s.16.

²⁵ Akcan/Albayrak, a.g.e., s.42.

²⁶ “*Usuli işlemlerin temel özellikleri arasında yargılamanın ilerletilmesi amacı vardır.*” Pekcanitez, Medeni Usul Hukuku, s.434.

²⁷ Çatalkaya, a.g.e., s.13, Atalı/Ermenek/Üçüncü, a.g.e., s.19-20.

²⁸ Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.18.

²⁹ “*(...)Tebliğat işleminin birden fazla tarafının bulunması, onu bir sözleşme haline getirmez.*” Çatalkaya, a.g.e., s.13.

³⁰ Çatalkaya, a.g.e., s.13.

³¹ YHGK E.2017/2-2299 K. 2018/1853 T. 6.12.2018; YHGK E. 2014/698 K. 2014/1005 T. 3.12.2014.; YHGK E. 2007/200 K. 2007/187 T. 04.04.2007 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

³² Telefon veya faks yoluyla bildirim yapılmasının Teb.K. uyarınca tebliğ sayılmayacağına dair karar için Bkz.: Yargıtay 4. HD.16.02.2012, 2010/14953, 2012/2310 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

işlemleri yok hükmünde sayılmaktadır. Bu unsurlar tam olmasına karşın tebliğin yasaya uygun yapılmadığı hallerde ise tebligat işleminin usulsüz olduğu kabul edilmektedir³³. Örneğin, faks yoluyla tebliğ yapılması halinde resmi şekilde belgeye bağlanamadığından (tebellüğ belgesi) faks yolu yapılan tebligatın yok hükmünde olduğu kabul edilmektedir³⁴.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun bir kararında belirttiği şekliyle;

"Bir davada Tebligat Kanun ve Yönetmeliğinin ilgili maddelerine uygun şekilde tebliğ işlemi yapılmamış ise "usulsüz tebliğden" söz edilir³⁵"

Örneğin; Yargıtay, dava tarihi ve dava dilekçesinin asker şahsın annesine tebliğ edilmesini³⁶, babaya tebliğ edilmesini³⁷, kardeşine tebliğ edilmesinin³⁸ usulsüzlük sebebi saymıştır³⁹.

1.4. Konusu

Tebliğat Kanunu'nun "hususî hükümler" başlıklı ikinci bölümünde tebligat içerikleri itibarıyla adli, idari ve mali tebligat olarak üçe ayrılmıştır. Tebligatın konusunu yetkili mercinin mali, idari ve adli içerikli olan ve tebliğ edilmesini amaçladığı evrak oluşturmaktadır⁴⁰. Söz konusu tebliğ evrakı, tebliğ mazbatalı zarfa konularak muhatabına gönderilmektedir⁴¹.

Tebliğat içeriği, muhatabına hazırlanan tebligat evrakı ile bildirilir, düzenlenen tebliğ mazbatası (tutanağı) ile belgelendirilir. Tebliğ mazbatasına uygulamada tebligat parçası olarak

³³ Muşul, Tebligat Hukuku, s.85; Atalı, Ermenek, Üçüncü, a.g.e., s.19.

³⁴ Pekcanitez, Pekcanitez Usul, s.487; Yargıtay HGK. E. 2001/359 K. 2001/361 T. 11.4.2001 (Lexpera İBB, E.T.20.04.2021); Faks ile tebligat yapılabileceğine ilişkin görüş için Bkz.: Recep Akcan, "Faks İle Tebligat Yapılması Sorunu", **TBB 75. Yaş Günü İçin Prof.Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara 2004, s.4.

³⁵ YHGK E. 2017-2-2299 K. 2018-1853 T. 6.12.2018. (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr.

³⁶ Yargıtay 2. HD E. 2004/3419 K. 2004/4319 T. 05.04.2004 (Çevrimiçi) <https://legalbank.net>.

³⁷ Yargıtay 4. HD., E. 2009/9219 K. 2010/5719 T. 11.05.2010 (Çevrimiçi) www.kazan.com.tr.

³⁸ Yargıtay 3. HD E. 2013/7687 K. 2013/9846 K. 10.06.2013; Yargıtay 8. CD E. 2013/16201 K. 2014/8801 T. 7.4.2014 (Çevrimiçi) <https://legalbank.net>.

³⁹ Yargıtay 2. CD., E. 2013/22634 K. 2014/17574 T. 19.6.2014; Yargıtay 2. CD E. 2002/11080 K. 2004/22357 T. 6.12.2004; Yargıtay 2. CD E. 2014/2439 K. 2015/3785 T. 25.2.2015; Yargıtay 6. HD., E. 2013/10152 K. 2013/12327 T. 12.9.2013 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.

⁴⁰ Muşul, Tebligat Hukuku, s.91.

⁴¹ Tebligat Kanunu'nun Uygulanmasına Dair Yönetmelik m.73; "2 nci maddede belirtilen mercilerce çıkarılacak tebliğ evrakı, teslim sırasında kolaylıkla ayrılacak şekilde, ek-1'de yer alan (7) numaralı örneğe göre hazırlanmış olan tebliğ mazbatalı bir zarf içine konulur."

bilinmektedir⁴². Belgelendirme işlevini üstlenen tebligat mazbatasının taşınması gereken zorunlu unsurlar Teb.K.m.23 ve Teb.Yön.m.35’te düzenlenmiştir⁴³.

Ayrıca, bazı hallerde mahkeme tarafından duruşma gününü ve saatini bildirir davetiye veya çağrı kâğıdı tebligatın konusunu teşkil etmektedir⁴⁴. Davetiye, kişileri mahkeme huzuruna yazılı olarak çağrılmasıdır ve tebligattan farklı bir kavramdır⁴⁵. Yargılama sürerken avukat, bilirkişi, tanık gibi kişilerin duruşmaya çağrılmasına davet, çıkarılan yazılı bildirime ise davetiye denilmektedir. Her tebligat sadece davetten ibaret değildir, davet diğer işlemlere ilişkin hususların bildirilmesini de içerebilmektedir⁴⁶.

1.5. Tebligat Çıkarmaya Yetkili Merciler

Teb.K.m.1 ile tebligat çıkarmaya yetkili merciler sınırlı sayıda olmak üzere sayılmıştır. Bunlar⁴⁷:

- Kazai merciler,
- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri,
- (II) sayılı cetvelde yer alan özel bütçeli idareler,

⁴² Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, s.753.

⁴³ Tebligat Kanunu m.23; “*Tebliğ bir mazbata ile tevsik edilir. Bu mazbatanın:*

1. *Tebliği çıkaran merciin adını,*
2. *Tebliği isteyen tarafın adını, soyadını ve adresini,*
3. *Tebliğ olunacak şahsın adını, soyadını ve adresini,*
4. *Tebliğin mevzuunu,*
5. *Tebliğin kime yapıldığını ve tebliğ muhatabından başkasına yapılmış ise o kimsenin adını, soyadını, adresini ve 22 nci madde gereğince tebellüğe ehil olduğunu,*
6. *Tebliğin nerede ve ne zaman yapıldığını,*
7. *21 inci maddedeki durumun tahaddüsü halinde bu hususlara mütaallik muamelenin yapıldığını, adreste bulunmama ve imtina için gösterilen sebebi,*
8. *Tebliğin adres kayıt sistemindeki adrese yapılması durumunda buna ilişkin kaydı,*
9. *Tebliğ evrakı kime verilmiş ise onun imzası ile tebliğ memurunun adı, soyadı ve imzasını, İhtiva etmesi lazımdır.”*

⁴⁴ Muşul, Tebligat Hukuku, s.92.

⁴⁵ Davetiyede bulunması gereken unsurlar Tebligat Kanunu'nun 9'uncu ve Yönetmeliği'nin 14'üncü maddesi ile belirlenmiştir. Bu düzenlemeye benzer şekilde tanıklara yapılacak davetiyede bulunması gereken unsurlar HMK'nın 244'üncü maddesinde; “a) Tanığın adı, soyadı ve açık adresi, b) Tarafların ad ve soyadları, c) Tanıklık yapacağı konu, ç) Hazır bulunması gereken yer, gün ve saat, d) Gelmemesinin veya gelmesine rağmen tanıklıktan ya da yemin etmekten çekinmesinin hukuki ve cezai sonuçları, e) Adalet Bakanlığınca hazırlanan tarife gereğince ücret ödeneceği, yazılır.” şeklinde düzenlenmiştir.

⁴⁶ Pekcanitez, Pekcanitez Usul, s.489.

⁴⁷ Fatih Tahiroğlu, “Tebliğat Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Tebligat Çıkarmaya Yetkili Merciler”, **İÜHF C. LXXIV**, S. 1, 2016, s. 389-396, s.390-391, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr>.

- (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumlar,
- (IV) sayılı cetvelde yer alan sosyal güvenlik kurumları,
- Vakıf yükseköğretim kurumları,
- İl özel idareleri,
- Belediyeler,
- Köy hükmî şahsiyetleri,
- Barolar
- Noterler şeklinde sayılmıştır.

Elektronik tebligat dahil genel bütçeli kamu idareleri tarafından yapılacak tebligat işlemlerinin tamamı, Tebligat Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilecektir. Bu kapsamda genel bütçeli idareler kapsamına TBMM, Cumhurbaşkanlığı, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay, Hakimler Savcılar Kurulu, Sayıştay, Bakanlıklar, Milli Güvenlik Kurulu Sekreterliği, Millî İstihbarat Teşkilâtı Başkanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu, Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü gibi kurumlar girmektedir.

5018 Sayılı Kanun'un ekinde yer alan (I) sayılı cetvelde Genel Bütçe Kapsamındaki Kamu İdareleri arasında Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı ayrıca sayılmış iken Kara, Hava, Deniz Kuvvetleri Komutanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı sayılmamıştır. Bu durumda kanımca; 1 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genelkurmay Başkanlığı ve diğer tüm Kuvvet komutanlıkları Millî Savunma Bakanlığına bağladığından Kara, Hava ve Deniz Kuvvetleri Komutanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı Millî Savunma Bakanlığı kamu tüzel kişiliği altında yer aldığı ve Teb.K.m.1 uyarınca Bakanlık bünyesinde tebligat çıkarmaya yetkili merciler arasında olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Millî Savunma Bakanlığı'na tüzel kişiliği altında bulunan Tugay, Tümen, Kolordu, Ordu ve Kuvvet komutanlıkları ancak MSB tüzel kişiliğini altında bulunduğunu tebligat evrakında belirtmek suretiyle tebligat çıkarabilmektedir⁴⁸. Uygulamada, özellikle Tugay

⁴⁸ Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I) sayılı cetvelde yer alan genel bütçe kapsamındaki kamu idaresi olarak tebligat çıkarmaya yetkili olduğu ayrıca belirtilirken, Genelkurmay Başkanlığı ve diğer kuvvet komutanlıkları belirtilmemiştir.

komutanlıklarının bazı tebligat talepleri tebligat çıkarmaya yetkili olmadığı gerekçesiyle PTT memurları tarafından reddedilmektedir. Ancak Tugay, Tümen vb. gibi birlikler tarafından hazırlanan tebligat evrakında, Millî Savunma Bakanlığı kamu tüzel kişiliği altında olduğu belirtilmek suretiyle tebligat çıkarılması mümkün kılınmaktadır. Uygulamadan hareketle, Mardin 70'inci Mekanize Piyade Tugay Komutanlığı tarafından çıkarılmak istenen tebligatlarda, tebliğ zarfının tebliği isteyen bölümüne Millî Savunma Bakanlığı, Kara Kuvvetleri Komutanlığı, 70'inci Mekanize Piyade Tugay Komutanlığı yazılması halinde PTT memurlarının kabule mecbur olduğu değerlendirilmektedir.

Teb.K.m.1 kapsamında tebligat çıkarmaya yetkili merciler tarafından asker kişilere tebligat yapılması mümkündür. Teb.K.m.14 ve 15'te yer alan usul ve tebliğ esasları çerçevesinde PTT (elektronik tebligat dahil) veya memur vasıtasıyla tebligat yapılması gerekmektedir.

1.6. Tebligat Hukukunun Kaynakları

Tebliğat Hukukunun kaynağını teşkil eden ulusal mevzuatımızda çeşitli düzenlemeler bulunduğu gibi tebligat işleminin niteliği gereği konu ile ilgili uluslararası anlaşmalar da bulunmaktadır. Söz konusu ulusal düzenlemeler ve uluslararası anlaşmalar tebligat hukukunun kaynakları olarak anılmaktadır. Muhatapların haklarının ve menfaatlerinin korunarak adil bir hukuk düzeninin tesisi ve kişilerin temel hak ve hürriyetlerinin korunması amacıyla söz konusu düzenlemelerin ve anlaşmaların yapılmasına gerek duyulmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ulusal mevzuatımızdaki tebligata ilişkin düzenlemeler dağınık şekilde idi⁴⁹. Tebligat hukukuna ilişkin müstakil bir kanun bulunmamaktaydı. Hukukumuzda güncel gelişmeleri yakalayabilmek, eksiklikleri giderebilmek ve tereddütlere mahal bırakmamak maksatlarıyla⁵⁰ tebligata ilişkin hususlar 1959 yılın 7201 Sayılı Tebligat Kanunu'nda düzenlenmiştir⁵¹.

Günümüzde halen yürürlükte olan 7201 Sayılı Tebligat Kanunu'nun hükümlerinin açıklanması ve bunlarının uygulanmasına açıklık getirilmek üzere Tebligat Kanunu'nun

⁴⁹ Temel düzenlemeler 1086 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununda yer almaktaydı.

⁵⁰ 7201 Sayılı Kanun Hükümet Gerekçesi, (Çevrimiçi) <https://www.tbmm.gov.tr>.

⁵¹ Benzer bir müstakil kanun düzenlemesi için Bkz: 492 Sayılı Harçlar Kanunu, RG T.17.07.1964 S.11756 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

Uygulanmasına Dair Yönetmelik çıkarılmıştır⁵². Ayrıca Elektronik Tebligatın usul ve esaslarını açıklamak üzere “Elektronik Tebligat Yönetmeliği” düzenlenmiştir⁵³. Vergi Usul Kanunu’nda yer alan tebligata ilişkin hükümlerin uygulanmasındaki usul ve esasları düzenlemek üzere çıkarılan Tebligat İşletme Esasları mevzuatımızda yer alan diğer bir kaynağımızdır.

Tebligat Hukukunun iki ana kaynağı haricinde, esas ve usule ilişkin Vergi Usul Kanunu, Ceza Muhakemeleri Kanunu, İdari Yargılama Usul Kanunu, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Kanunu vd. kanunlarda özel hükümler bulunmaktadır.

Ulusal mevzuatımızdaki tebligata ilişkin düzenlemeler, yurt içinde yapılacak tebliğler bakımından bağlayıcı olacağından⁵⁴ ayrıca 1 Mart 1954 tarihli Hukuk Usulüne Dair⁵⁵ ve 15 Kasım 1965 tarihli Hukuki ve Ticari Konularda Adli ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair La Haye Sözleşmeleri⁵⁶ Tebligat Hukuku’nun diğer kaynaklarını teşkil etmektedir⁵⁷.

İKİNCİ BÖLÜM

TEBLİGAT KANUNU’NUN 14’ÜNCÜ MADDESİNİN UYGULAMA ALANI

2.1. Asker Kişilere İlişkin İstisnai Düzenleme Yapılmasının Gerekliliği

Tebligat hukukunda esas olan tebligatın muhatabına Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca PTT veya memur vasıtasıyla bizzat ulaştırılması olduğuna yukarıda değinilmiştir⁵⁸ (Teb.K.m.1). Kanun koyucu istisnai hallerde muhatap adına başka kişilere tebligat yapılabilmesi esasını benimsemiştir. Asker kişiler bakımından Teb. K. m.14’teki düzenleme ile tebliğin bizzat muhataba yapılması kuralına getirilen istisnalardan bir tanesidir.

⁵² Tebligat Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesiyle Tebligat Tüzüğü yürürlükten kaldırılmıştır, RG T.25.01.2012 S.28184 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

⁵³ RG T.19.03.2013 S.28533 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

⁵⁴ Atalı, Ermenek, Üçüncü, a.g.e., s.28.

⁵⁵ RG T.23.05.1972 S.14194 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

⁵⁶ RG T.17.06.1972 S.14218 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

⁵⁷ Devletler uluslararası tebligat konusunda en önemli kaynakları oluşturan çok taraflı sözleşmelere taraf olmuştur. Detaylı Bilgi için Bkz.: Ali Gümrah TOKER, “15 Kasım 1965 Tarihli “Hukukî Veya Ticari Konularda Adli Ve Gayri Adli Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi” Uyarınca Tebligat Yapılması”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 13, Sayı 2, 2011, Sayfalar 107- 152, s.107 (Çevrimiçi) www.dergipark.org.tr.

⁵⁸ Muşul, Tebligat Hukuku, s.163.

Düzenlemenin amacı, özellikle anayasal yükümlülük olarak askerlik görevini ifa eden vatandaşların, sivil hayatındaki hukuki işlemleri ve faaliyetleri ilgili konularda askerliğin bu kısıtlılığından dolayı hak kayıplarına uğramasının önlenmek ve tebligat işlemlerinin uzamasına mahal vermemektir. Ayrıca askerlik mesleğini profesyonel olarak yürüten kişiler açısından da istisnai durumlarda birliğinde tebliğ hükümleri konularak bu kişilerin hak ve menfaatlerinin korunması amaçlanmıştır⁵⁹. Kıta kumandanı veya kurum amiri gibi en yakın üst ile nöbetçi subay ve amire tebliğ alma mecburiyeti getirilerek, tebligat işlemlerinin gerçekleştirilmesi konusundaki güçlüklerin ve zaman kayıplarının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Milli güvenlik ihtiyacını karşılayan ordular askerlerden vücuda gelmektedir ve asker kişiler vasıtasıyla askerlik hizmeti yerine getirilmektedir. Söz konusu askeri vazifelerin gerektirdiği özel durumlar silahlı kuvvetlerde görevli asker kişiler açısından istisnai düzenlemeler getirilmesini mecburi kılmaktadır⁶⁰. Askeri hizmetin kendine has kuralları ile ilgili yüksek mahkeme içtihatlarında “askeri hizmetin gerekleri” kriteri kabul edilmektedir. Bu kriter, temel hak ve hürriyetleri konusunda askerlik ile ilgili veya asker kişiler ile ilgili istisnai düzenlemeler getirilmesinin meşru sebebini teşkil etmektedir⁶¹.

Askeri hizmetin sükeleri olan asker kişiler, farklı yerlerde ve farklı koşullarda (Örneğin yüksek bir dağın zirvesinde üs bölgesinde veya sınır ötesinde bir gözlem noktasında veya BM kararı kapsamında barışı destekleme hareketlerinde) görevlerini ifa etmektedir. Bu görevlerin gerektirdiği belirli bir kısıtlılık halinden (örneğin üs bölgesine giden yol olmamasından ötürü helikopter intikalinin beklenmesi vb. gibi), her an hazır olmak gerekliliğinden (örneğin acil durumlarda müdahale etmek üzere gece, gündüz, tatilde olma, istirahat durumunda dahi silah başına geçilmesi vb gibi), bir komuta altında hiyerarşik olarak görev yapmaktadır. Kanımca, asker kişilerin hak kaybına uğramasının önlenmesi, menfaatlerinin korunması açısından dolayı sivil vatandaşlardan farklı düzenlemelere tabi tutulmalarının bir zorunluluktur.

⁵⁹ Aydınalp, a.g.m., s.32.

⁶⁰ Erman, a.g.e., s.1.

⁶¹ “(...) Kişiler askerlik mesleğini seçmekle birlikte artık sivillere getirilemeyecek bazı sınırlamaların askeri disiplinin tesisi için kendileri açısından uygulanmasını kabul etmiş olmaktadır. (...)” Kararın tam metni için Bkz.: Anayasa Mahkemesi E.2014/176, K.2015/53, T. 27.05.2015 (Çevrimiçi) www.kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2015/17513, E.T.02.05.2021.

AİHS m.6 ve Anayasa m.36 kapsamında, tebligatın adil bir yargılanmanın gereği, taraf teşkilinin ise HMK. m.27 hukuki dinlenilme hakkının gereği olduğu dikkate alındığında, nitelikli kamu hizmeti yürüten asker kişiler açısından özel düzenlemeler getirilmesi doğaldır.

Asker kişilere tebligat hükümlerinin uygulanabilmesi için, öncelikle muhatabın asker kişi olduğunun tespiti gerekmektedir. Muhatabın asker kişilerden olduğu veyahut askerde olduğu tebligatı çıkaran merci tarafından farklı şekillerde tespit edilmektedir. Örneğin, muhatabın asker kişi olduğunu kendisinin bildirmesi, merci tarafından Askerlik Şubesinden sorulmak suretiyle öğrenilmesi, tebliğ memuru tarafından muhatabın adreste bulunmadığının tespiti halinde aynı evde yaşayanlara veya komşulara evde bulunmama sebebini sorulması ve muhatabın askerde olduğunun beyan edilmesi üzerine asker kişi olduğu öğrenilebilir.

2.2 Asker Kişiler

2.2.1. Asker Kişi Kavramı ve Kapsamı

Tebliğat Kanunu'nun 14'üncü, 15'inci ve 27'nci maddelerinde değinilen asker kişilere tebligat usul ve esaslarına ilişkin açıklamalara geçilmeden önce “asker kişi” kavramının açıklanması ve kapsamının tespit edilmesi gerekmektedir.

Askerler, esasında askerlik hizmetinin sùjeleri olup çeşitli rütbe ve mevkilerde Anayasa ve diğer yasalarla belirlenmiş görevleri icra eden kişilere denilmektedir. Asker kişiler bu görevlerini ast-üst ilişkisine dayanan emir-komuta zinciri ve sıkı hiyerarşi altında kamu hizmeti olarak yürütmektedir. İç Hizmet Kanunu'nun 2'nci maddesi uyarınca asker kişi olarak kabul edilecek kişilerin kapsamı,

“Askerlik mükellefiyeti altına giren şahıslarla (Erbaş ve erler) özel kanunlarla Silahlı Kuvvetlere intisap eden ve resmi bir kıyafet taşıyan şahsa” şeklinde çizilmiştir.

Asker kişi kapsama dair Askeri Ceza Kanunu'nda ve İç Hizmet Kanununda iki farklı düzenleme mevcuttur. TSK İç Hizmet Kanunu'nun 3'üncü maddesi; er, erbaş, astsubay, askeri öğrenci, askeri memur ve subayları asker kişiler olarak tespit ederken, Askeri Ceza Kanunu'nun 3'üncü maddesi ile; asker şahıslar, Mareşalden asteğmene kadar subaylar, astsubaylar, Millî Savunma Bakanlığı ile Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşunda çalışan sivil personel, uzman jandarma, uzman erbaş, sözleşmeli erbaş ve er, erbaş ve erler ile askerî öğrenciler olarak tespit edilmiştir. Askeri Ceza Kanunu'nda asker kişinin kapsamı, cezai sorumluluk açısından

belirlendiği değerlendirilmektedir. Anılan kanunların hükümlerinden subay, astsubay, uzman onbaşı, uzman çavuş, er ve erbaş ve askeri öğrenci statüsündekiler ortak şekilde asker kişi olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır⁶².

Teb.K. m.14 ve 15 kapsamında asker kişilerin kimler olacağına, hangi kanunundaki kişiler esas alınacağına dair tereddütler madde metninin gerekçesi ile giderilmiştir. Tebligat Kanunu'nun 14'üncü maddesinin gerekçe kısmında, asker kişilerin As.CK'nın 3'üncü maddesinde belirtilen kimseleri ifade edeceği belirtilmiştir. Muhatabın tebligatın yapılacağı sırada asker kişi olması halinde Tebligat Kanunu'nun 14'üncü maddesi uygulanacaktır⁶³. Aksi halde ise genel hükümlere göre tebligat yapılması söz konusu olacaktır.

As.C.K.'nın 3'üncü maddesinde uzman jandarmalar da asker kişi olarak belirtilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır⁶⁴. Bu bakımdan, askeri görevleri sona ermiş, anılan kurumlar yapılan düzenlemeler ile TSK'nın tabi olduğu kanunlardan çıkarılmıştır. Bu sebeple, Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlıklarında görev yapan subay, astsubay, uzman erbaşların asker kişilikleri bulunmamaktadır⁶⁵. Yalnızca Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlıkları bünyesinde görevli olan ve Askeralma Kanunu uyarınca askerlik vazifesini yerine getiren erbaş ve erlerin asker kişiliği devam etmektedir⁶⁶. Kanımca, As.C.K. m.3'te yer alan düzenlemenin, yasa değişikliği

⁶² Sezai Aydınalp, "Asker Kişilere Tebligat Yapılması", **Türkiye Noterler Birliği Dergisi**, Sayı 82 (15 Şubat 1994), s. 30; Taylan Özgür Kiraz, Murat Yaman, "Asker Kişilere Tebligat", **TBB Dergisi**, 2006, s.34, (Çevrimiçi) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>; Olgun Değirmenci, **Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku**, 3.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ocak 2016, s.48 (Çevrimiçi) <https://www.turcademy.com>.

⁶³ Kiraz/Yaman, a.g.m., s.36; Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.411; Yılmaz/ Çağlar, a.g.e., s.296; Atalı/Ermenek/Üçüncü, a.g.e., s.157; Muşul, Tebligat Hukuku, s.327.

⁶⁴ 2016 yılında 668 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'nun 4'üncü maddesinde ve 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu'nun 2'nci maddesinde yapılan değişiklik ile Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır. RG 27.07.2016 S.29783 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

⁶⁵ "(...)J.Gn.K.lığı ve SGK.lığı personeli yönünden, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunundaki sadece asker kişiler tarafından işlenebilen belirli bazı suçlar, işlenemez suç niteliğine bürünmüştür." Bknz.: Doğan Uysal, "Mevzuatta Yapılan Düzenlemeler Çerçevesinde Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Personelinin Askeri Suçlar Bakımından Statüleri", **Batıadalet (Ankara Batı Adliyesi Dergisi)**, Aralık 2019, S.2, s.68, (Çevrimiçi) <https://rayp.adalet.gov.tr>; İsmail Volkan ŞAHİN, "Askeri Ceza Mahkemelerinin Kapatılması Sonrası Karşılaşılan Öncelikli Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Ankara Barosu Dergisi**, 2016/4, s.300-301, (Çevrimiçi) <https://rayp.adalet.gov.tr>.

⁶⁶ 2692 Sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu Geçici madde 9; "Sahil Güvenlik Komutanlığının er ve erbaş ile askerlik yükümlüsü ihtiyacı, 21/6/1927 tarihli ve 1111 sayılı Askerlik Kanunu hükümleri çerçevesinde Milli Savunma Bakanlığı tarafından üç yıl süreyle karşılanır. (...) Bu suretle Sahil Güvenlik Komutanlığı emrine verilen er ve erbaşlar ile askerlik yükümlüleri hakkında, diğer er ve erbaşlar ile askerlik yükümlülerinin tabi olduğu hükümler uygulanır. (...)" (Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr>.

yapılarak değişiklik yapılması, “uzman jandarma” ibaresinin çıkarılması, Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlığı personelinin durumuna ilişkin düzenlemelerin kendi kanunlarında yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Jandarma ve Sahil Güvenlik birimleri İçişleri Bakanlığına bağlı olarak askeri hizmet haricinde yurt içinde adli kolluk vazifelerini icra etmektedirler. Bu bakımdan statü isimleri benzer olsa da asker kişi sayılmayan Jandarma ve Sahil Güvenlik Komutanlıklarında görevli kişiler Tebligat Kanunu’nun 14, 15 ve 27’nci maddesi kapsamında olmadığı, bu sebeple genel hükümlere göre tebligat yapılması gerektiği değerlendirilmektedir.

2.2.2. Er ve Erbaş (Erat)

Tebligat Kanunu’nun 14’üncü maddesinin birinci fıkrası ile, askerlik vazifesini yerine getiren erbaş ve erlere tebligat yapılması ile ilgili istisnai usul ve esaslar düzenlenmiştir. Madde metninde yer alan erat kavramı sonraki yıllarda yapılan değişiklik ile yerini er ve erbaş (onbaşı ve çavuş) kavramlarına bırakmıştır⁶⁷. TSK İç Hizmet Kanunu’nun 3’üncü maddesi uyarınca, ihtiyaçları devlet tarafından deruhte ve temin olunan rütbesiz askerler er; çavuş ve onbaşı ise erbaş olarak kabul edilmektedir⁶⁸.

Sözleşme Erbaş Kanununa istinaden sözleşmeli olarak görev yapan er ve erbaşlar bulunmaktadır (m.2). Bunlar da İç Hizmeti Kanunu uyarınca er ve erbaş sayılmaktadır. Sözleşmeli erler Sözleşmeli Erbaş Kanunu kapsamında iki yılı tamamlamaları üzerine idarece sözleşmeli onbaşıluğa, sözleşmeli onbaşılıkta en az iki yılını tamamlamaları halinde sözleşmeli çavuşluğa geçirilmektedir.

Bedelli ve dövizle askerlik hakkından faydalananlar askeri eğitimleri süresince, askerlik görevini kamu kurumundan kamu hizmeti olarak yapanlar bu hizmetleri süresince asker kişi sayılırlar (Askeralma Kanunu m.9-m.39).

Yükümlü erbaş ve erlerin asker kişilikleri askerlik şubesinden sevkini müteakip birliğine katılmaları ile başlamakta, birliklerinden terhis belgelerini almalarını müteakip

⁶⁷ İç Hizmet Kanunu’nun 118’inci maddesine göre, “*Bu Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden önce muhtelif kanunlarda geçen “erat” tabiri “erbaş ve er” olarak değiştirilmiştir.*” 7201 Sayılı Tebligat Kanunu 1959 tarihinde yürürlüğe girdiği dikkate alındığında, erat kavramı, erbaş ve er olarak kabul edilmesi gerekir. (Çevrimiçi) <https://www.mevzuat.gov.tr>.

⁶⁸ Değirmenci, a.g.e., s.50; Zeynel T. Kangal, 2. Baskı, **Askeri Ceza Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 2012, s.61, (Çevrimiçi), <https://www.turcademy.com>.

ayrılmaları ile sona ermektedir⁶⁹. Sözleşmeli er ve erbaşların ise sözleşme süreleri devam ettiği sürece asker kişilikleri devam etmektedir.

Yukarıda izah edildiği şekliyle, Askeralma Kanunu kapsamında askerlik vazifesini icra eden er ve erbaşlar ile Sözleşmeli Er ve Erbaş Kanunu kapsamında sözleşmeli erbaş ve er olarak askeri vazife yürüten kişilere Teb.K.m.14/1’de belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde tebligat yapılması gerekmektedir.

2.2.3. Er ve Erbaş Haricindeki Diğer Asker Kişiler

2.2.3.1. Subay

Subay, TSK İç Hizmet Kanununun 3’üncü maddesine göre, asteğmenden Kara kuvvetlerinde mareşale, deniz kuvvetlerinde büyük amirale kadar rütbeye sahip olan asker kişilerdir. Subaylar ilk nasıp tarihlerinden itibaren göreve başlar ve emeklilik, kendi isteği ile ayrılma (müstaî sayılma) gibi sebeplerle görevi bitene dek subay statüsünde asker kişi sayılır. Subayların rütbelerine ilişkin düzenlemeler 926 Sayılı TSK Personel Kanununda yer almaktadır. Askeralma Kanunu uyarınca askerlik yükümlülüğünü yedek subay (asteğmen) olarak icra eden kişiler, terhis belgelerini alıp terhis oldukları ana kadar subay statüsünde asker kişi sayılmaktadır. Diğer muvazzaf subayların açığa alınma, tutuklanma veya firar-izin tecavüzü durumlarında subaylık statüsü devam eder⁷⁰.

2.2.3.2. Astsubay

Astsubaylar, TSK İç Hizmet Kanununun 3’üncü maddesine göre, hususi kanunlara göre Silahlı Kuvvetlere katılan astsubay ast çavuştan astsubay kıdem başçavuşa kadar rütbeye sahip olan asker kişilerdir. Askeralma Kanunu uyarınca askerlik yükümlülüğünü yedek astsubay (astsubay astçavuş) olarak icra eden kişiler, terhis belgelerini alıp terhis oldukları ana kadar asker kişi sayılmaktadır⁷¹.

⁶⁹ “Erbaş ve erlerin asker kişi sıfatları tertip edildikleri birliklerine katılma ile başlayıp terhis edilmeleri ile sona erer.” Askeri Yargıtay Daireler Kurulu Kararı 13.12.2001, 2001/120, 2001/119, Karar için Bkz.: dn. Fahrettin Demirağ, **Askeri Ceza Kanunu**, 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, s.106, (Çevrimiçi), <https://www.turcademy.com>.

⁷⁰ Sahir Erman, **Askeri Ceza Hukuku**, Beşinci Bası, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1970, s.79; Demirağ, a.g.e., s.101.

⁷¹ Demirağ, a.g.e., s.101-102.

2.2.3.3. Uzman Er ve Erbaş

Uzman er ve erbaş kavramları, Uzman Erbaş Kanunu kapsamında sözleşmeli olarak istihdam edilen uzman çavuş ve uzman onbaşları ifade etmektedir. Sözleşmeli uzman onbaşı en az ilkokul ve dengi okullardan, uzman çavuşlar ise lise ve dengi okullardan mezun olmak şartıyla teknik ve kritik uzmanlık görev yerlerinde çalışmak üzere istihdam edilmektedir⁷².

Uzman erbaşlar hususi kanunlarına göre, sözleşmeli olarak görev yapmakta sözleşme süreleri boyunca asker kişi sayılmaktadır.

2.2.3.4. Askeri Öğrenci

İç Hizmet Kanunu'nun 3'üncü maddesi kapsamında subay, askeri memur veya astsubay yetiştirilmek üzere muhtelif okul ve üniversitelerde okuyan ve resmi kıyafet taşıyan öğrencilerdir. Milli Savunma Üniversitesi'ne bağlı Harp Okulları ve Astsubay Meslek Yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler ile Sağlık Bilimleri Üniversitesinde ve diğer sivil üniversitelerde Türk Silahlı Kuvvetleri namına öğrenim gören öğrenciler askeri öğrenci sayılmaktadır (İç Hiz.K.m.113/a)⁷³.

2.2.3.5. Sivil Memurlar

Milli Savunma Bakanlığı ve Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde çalışan ve üniforma giymeyen ve herhangi bir rütbe taşımayan kişilere sivil memur denilmektedir⁷⁴. MSB kadro ve kuruluşlarında istihdam edilen 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi çalışan kişilere sivil memur denilmektedir. TSK İç Hizmet Kanunu uyarınca asker kişi sayılmayan sivil memurlar, Askeri Ceza Kanunu'nun 3'üncü maddesi ile asker kişi kapsamına alınmıştır. Ancak görevli olduğu birlikte tebligat yapılmasını gerektiren hallerde sivil memurlar bakımından Tebligat Kanunu'nun 14'üncü maddesi uygulanabilecektir.

2.3. Asker Kişiler Adına Tebligatı Almaya Yetkili Kişiler

2.3.1. Genel Olarak

Asker kişi olan kişilere araştırma yapılmadan genel hükümlere göre çıkarılacak tebligat usule aykırı olacaktır⁷⁵. Tebliğ memuru, beyanda bulunanlardan muhatabın askerliğini yaptığı

⁷² Kangal, a.g.e., s.64.

⁷³ Demirağ, a.g.e. s.105.

⁷⁴ Kiraz/Yaman, a.g.m., s.38.

⁷⁵ "(...) Asker olup olmadığının araştırılarak ve bu tarihte katılan asker ise katılana yapılan tebligat geçersiz olduğundan bu nedenle de hüküm katılana tebliğ edilmediği için kesinleşmemiş ve infaz edilebilir olmadığından

yeri de sorarak, tebliğ mazbatasına şerh ettirebilir. Bu şekilde tebliğ mazbatasına düşülen şerh vasıtasıyla merci (özellikle adli merciler) muhatabın asker kişi olduğunu tespit eder ve Teb.K.m.14 hükümlerini uygular⁷⁶.

Yukarıda açıklandığı üzere, Teb.K.m 14/1 kapsamında, er ve erbaşların muhatabı olduğu tebligatlar “*kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üste*” tebliğ edilecektir. Teb.K.m.14/2 ise, er ve erbaşlar haricindeki diğer asker kişilerin (Subay, astsubay, uzman erbaş vb.) muhatabı olduğu tebligatların görevli olduğu birliğinde tebliğ edilmesini icap eden hallerde uygulanacak usuldür. Teb.K.m. 14/2’de iki aşamalı düzenleme öngörmüştür. Öncelikle, tebligat bizzat er ve erbaş haricindeki diğer asker kişiye yapılacaktır. Derhal bulunamadığı veya tebellüğden imtina ettiği hallerde tebligat “*nöbetçi amiri veya subayına*” yapılacaktır⁷⁷.

Uygulamada asker kişilere tebligat yapılmasında hususunda Tebligat Kanun hükümlerinin bilinmemesi, bilgi eksikliği, posta memurlarının donanımsız olması gibi sebeplerle tebliğ evrakı ve mazbatasının düzenlenmesinde birçok hata yapılmaktadır. Muhatabın usulüne uygun bilgilendirilmesi mümkün olmamaktadır. Örneğin Yargıtay bir kararında, tebligatın verildiği kişinin rütbesi, unvanı, görevi yazılmadığı, en yakın üstü veya nöbetçi subay veya amiri olup olmadığının anlaşılmadığı gerekçesiyle tebligatın usulsüz olduğuna karar vermiştir⁷⁸. Bu açıdan Teb.K.m.14’te yer alan asker kişiler adına tebliği almaya yetkili kişilerin açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

kesinleşme şerhi vermiş olan mahkûmiyet hükümlerinin infazın durdurulması ile gerekçeli kararın katılana yasa ve usule uygun olarak tebliği (...)” Kararın tam metni için Bkz.: İstanbul BAM, 6. CD. E. 2018/3539 K. 2019/558 T. 1.3.2019 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

⁷⁶ “(...) 16/03/2017 tarihinde katılanın asker olup olmadığının araştırılarak ve bu tarihte katılan asker ise katılana yapılan tebligat geçersiz olduğundan bu nedenle de hüküm katılana tebliğ edilmediği için kesinleşmemiş ve infaz edilebilir olmadığından kesinleşme şerhi vermiş olan mahkûmiyet hükümlerinin infazın durdurulması ile gerekçeli kararın katılana yasa ve usule uygun olarak tebliği(...)” Kararın tam metni için Bkz.: İstanbul BAM, 6. CD. E. 2018/3539 K. 2019/558 T. 1.3.2019 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

⁷⁷ AYİM Daireler Kurulu E. 1998/84 K. 1998/67 T.21.05.1988 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

⁷⁸ “(...) Askeri birlikte tebligat kendisine verilen M. G.’in sıfatı belirtilmediğinden Tebligat Kanununun 14. maddesine uygun olarak yapılmış geçerli bir tebligat olarak kabul edilemez. (...)” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. HD. E. 2012/3918 K. 2012/21237 T. 13.9.2012; “(...) 7201 Sayılı Tebligat Kanununun 14. maddesinin “... Astsubaylar hariç olmak üzere erata yapılacak tebliğler, kıta kumandanı ve müessese amiri gibi en yakın üste yapılır.” amir hükmüne rağmen tebliğin rütbesi ve görevi belli olmayan B. Ş. isimli kişiye yapılması sebebiyle usulsüz olduğundan (...)” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 6. CD. E. 2011/17640 K. 2014/2481 T. 19.2.2014 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

2.3.2. Kıta Kumandanı veya Kurum Amiri Gibi En Yakın Üst

Tebliğat Kanunu'nun 14'üncü maddesinde er ve erbaşlara yapılacak tebligatların "*Kıta kumandanı veya kurum amiri gibi en yakın üste*" yapılacağı, Vergi Usul Kanununun 96'ncı maddesinde ise "*Kara, deniz, hava ve jandarma eratına yapılacak tebliğler kıta komutanı veya müessese amiri gibi en yakın üst vasıtasıyla*" yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

İç Hizmet Kanununun 12'nci maddesi uyarınca, askeri görevin yapılması için taktik ve idari birlikleri ve karargahları kapsayan ve bir kumanda altında toplanan teşkilatlere kıta, bunların komutanına ise kıta komutanı (kumandanı) denir (İç.Hiz.K.m.12). Kıta ve karargâh tanımı dışında kalan askeri okul, orduevi, dikimevi, fabrika, askerlik şubesi, ikmal merkezi, depo gibi askeri tesis ve teşkilatlere ise askeri kurum (müessese) denir. Buraların yöneticisi de kurum amiri denir.

Askeri mevzuat kapsamında üst, "*rütbe ve kıdem büyüklüğünü*" göstermektedir (İç.Hiz.K.m.10). Amir ise, "*makam ve memuriyet itibarıyla emretme yetkisini*" haiz kişiyi ifade etmektedir (İç.Hiz.K.m.9). Örneğin; görev yeri Topu Tabur Komutanlığı olan Topçu Çavuş Mehmet'in amiri Topçu taburundaki batarya komutanıdır. Farklı bir taburdaki rütbe ve kıdem bakımından büyük subay, astsubaylar ise Topçu Çavuş Mehmet'in rütbe ve kıdemce üstü konumundadır.

Tanımı verilen kıta ve kurumlar kendi içerisinde küçük birimlere ayrılmakta ve her küçük birimin kendi komutanı ve/veya amiri bulunmaktadır. Örneğin tugay, idari ve taktik birliklerden oluşan bir kıtadır ve tugay komutanı aynı zamanda kıta komutanıdır. Ancak tugay şeklindeki asker birliğin teşkilatında tabur, bölük, takım vd. birlikler yer almakta, bunları takım komutanı, bölük komutanı, tabur komutanı vb. şeklinde kıta komutanları bulunmaktadır.

Tebliğat Kanunu m.14'te yer alan düzenleme ile erbaş ve erler bakımından tebligatın yukarıda açıklanan kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üste yapılması öngörülmüştür. Düzenlemede, kıta komutanı veya kurum amiri "*gibi*" ibaresi kullanılarak, tebligat yapılabilecek kıta komutanı veya kurum amiri üstler bakımından genişlik tanındığı anlaşılmaktadır. Bu sebeple, erbaş ve erin muhatabı olduğu tebligatların, kıta komutanı olan tabur, bölük, takım vb. komutanı olan ve üste tebliğ edilmesi, geçerli bir tebligat olarak kabul edilecektir. Bu açıdan, örneğin, Tugayda görevli en düşük rütbeli asker olan er ve erbaşın gelen

tebligatın, Tugayda görevli en yüksek rütbeli kıta komutanı olan “tugay komutanına” tebliğ edilmesi gerektiği gibi bir yorum düzenlemenin amacına uygun değildir⁷⁹. Ancak tebliğ edilecek üstler bakımından tanınan genişliği de dar yorumlamak gerekir. Aksi halde, erbaş erin muhatabı olduğu tebligatın, askeri birlikte bulunan herhangi bir üste tebliğ edilmesinin mümkün olduğu gibi kanunun ruhuna uygun olmayan bir anlam çıkmaktadır.

Öğretide; “en yakın üst” ibaresinin, muhatabın amiri konumundaki en yakın üstü olarak anlaşılmasının, tebligatın en yakın amir konumundaki üste yapılmasının gerektiği savunulmaktadır⁸⁰. Yargıtay ise bazı kararlarında, tebligat yapılan kişinin kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üstü olduğunun tebliğ evrakında belirtilmesini aramakta; idari işler astsubayına, nöbetçi uzman çavuşa, mutemet uzman çavuşa, genel evrak görevlisine, sivil memura tebligat yapılmasını usule aykırı olduğunu kabul etmektedir⁸¹. Diğer bazı kararlarında ise bölük astsubayına yapılan tebligatı, üst olduğu gerekçesiyle geçerli saymakta, en yakın amiri olup olmadığını araştırmamaktadır⁸². Görüldüğü üzere, “en yakın üst” kavramını yorumlanması hususunda mahkeme içtihatları arasında birlik yoktur.

Askeri Yargıtay bir kararında ise, tabur personel astsubayı olarak görev yapan sanığın, Karargâh Destek Bölük Komutanlığı emrinde görevli olan katılanın amiri veya en yakın üstü konumunda olmadığı dikkate alındığında, icra emrini içeren tebliğ mazbatasını almak gibi bir sorumluluğu olmadığına hükmetmiştir⁸³.

TSK İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliğinin ilgili maddeleri ile, mahiyetin özlük haklarını ilgilendiren konuların takibi ile mahiyetin özlük haklarının korunması görev olarak amirlere yüklenmiştir. TSK İç Hizmet Kanunu uyarınca; er ve erbaşların “özlük hakkı” niteliğindeki

⁷⁹ Aydınalp, a.g.m., s.32.

⁸⁰ Aydınalp, a.g.m., s.32; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.44; Ruhi/Ruhi, Tebligat Hukuku, s.412.

⁸¹ Yargıtay 2. CD. E. 2014/17375 K. 2015/13332 T. 25.6.2015; Yargıtay 7. CD E. 2014/30767 K. 2016/10938 T. 12.12.2016; Yargıtay 2. CD. E. 2016/10046 K. 2016/17035 T. 14.12.2016 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr; Yargıtay 11. CD. E. 2003/7276 K. 2004/6839 T. 27.9.2004; Yargıtay 2. CD. E. 2014/36775 K. 2015/517 T. 21.1.2015; Yargıtay 13. CD. E. 2018/6019 K. 2018/16746 T. 26.11.2018; Yargıtay 3. HD. E. 2001/4823 K. 2001/5480 T. 14.6.2000; Yargıtay 8. CD. 2000/22543 K. 2000/18221 T. 8.11.2000; Yargıtay 8. CD. E. 2000/20535 K. 2001/4841 T. 12.2.2001; Aksi yönde görüş için Bkz.: “(...)Erata yapılacak tebliğler, kıta komutanı ve müessese amiri gibi en yakın üste yapılır” şeklindeki düzenleme doğrultusunda tebligatın sanığın en yakın “müessese amiri gibi” kavramı içinde yer alabilecek bölük astsubayı İsmail Durak’a yapılması nedeniyle çoğunluğu itirazın kabulüne dair kararına katılmıyorum.” (Muhalefet şerhi) Yargıtay 7. CD. E. 2012/20809 K. 2012/23325 T. 12.09.2012 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

⁸² Yargıtay 2. CD. E. 2014/36778 K. 2015/1793 T. 4.2.2015 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

⁸³ As.Yrg. 1’inci Daire E.2016/0525 K.2016/0570 T. 05.10.2016 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021).

tebligat işlemlerinin amirleri tarafından takip edilmesi gerektiği dikkate alındığında, erbaş ve erleri muhatabı olduğu tebligatın en yakın amiri konumunda bulunan bölük/batarya komutanına yapılması gerektiği, bu durumun Teb.K.m.14/1’de yer alan düzenlemenin amacına da uygun olacağı değerlendirilmektedir⁸⁴.

Tebliğat Kanunu her ne kadar en yakın üst olarak düzenleme getirirse de mahiyetinin özlük hakları konusunda görevli ve yetkili olan en yakın üst batarya/bölük komutanıdır. Bu sebeple, emrindeki er ve erbaşlar adına Teb.K.m.14’e göre bölük komutanına tebligat yapılması yerinde olacaktır. Yargıtay bir kararında, en yakın üst ifadesinin en yakın amir olarak kabulü gerektiğini ve er olarak görev yapan kişilerin en yakın amirinin bölük komutanı olacağına işaret etmiştir⁸⁵. Her ne kadar bölük komutanı tebligatı almakla yükümlü ise de Tebligat Kanunu’nun 14’üncü madde metninde “gibi” ibaresinin kullanılması tebliğin yapılacağı amir konumundaki üstler bakımından genişlik tanındığı anlamı çıksa da bunu dar yorumlamak gerektiğine yukarıda değinilmiştir⁸⁶. Bu açıdan bölük, tabur, alay vb. gibi birliklerin komutanları kıta komutanı; olduğundan, erbaş ve erin muhatabı olduğu tebligatın sayılan komutanlardan herhangi birisine tebligat yapılması yeterli olacaktır. Ancak üst kabul edilen onbaşı, çavuş⁸⁷, bölük astsubayı gibi üstlere tebliğ yapılması halinde tebligatın usulsüz olacağı değerlendirilmektedir⁸⁸. Çünkü hükmün amacı, askeri birlikte muhatabın bulunmasının zor olmasından, giriş-çıkışların kısıtlı olmasından ötürü tebligatın kıta kumandanı veya müessese amiri gibi en yakın üste tebliğ edilerek, muhatabına en hızlı yoldan bilgilendirilmesini sağlamaktır⁸⁹.

Teb.Yön.m.22/2 uyarınca, nöbetçi amiri veya subayı, tebliğ memurunun en yakın üste tebligat yapmasını temin edecektir. Er ve erbaşlara tebligat yapılması söz konusu olduğunda, tebliğ memuru tebliğ zarfında yazılı olan ve muhatabın görevli olduğu birliğe gidecek, nöbetçi amiri veya subayına başvuracak, nöbetçi amiri veya subayı tarafından er ve erbaşın en yakın üstü bulunacak, bu kişiye tebligat yapılması sağlanacaktır⁹⁰.

⁸⁴ Aydınalp, a.g.m., s.32; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.43.

⁸⁵ Yargıtay 7. CD. E. 2012/15193, K. 2012/14116 T. 16.05.2012 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

⁸⁶ Aydınalp, a.g.m., s.32; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.44.

⁸⁷ “(...)Piyade çavuş K. K. imzasına tebliğ edilmesi usule aykırıdır.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. HD. E. 2010/8839 K. 2011/10188 T. 9.6.2011 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

⁸⁸ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.297.

⁸⁹ Aydınalp, a.g.m., s.32; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.43.

⁹⁰ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.298; Tebligat İşletme Esasları m.44/2.

Muhatap adına en yakın üste yapılacak tebligat ile tebliğin tüm hukuki sonuçları doğacaktır. Bu sebeple; muhatabın tebliğ konusu hukuki işlemi süresi geçtikten sonra öğrendiğini ve bu sebeple hak kaybına uğradığını iddia etmesi bir anlam ifade etmez⁹¹. Bu bakımdan tebligatın en kısa sürede muhatabına ulaştırılması özellikle süreli işlerde önem arz etmektedir.

Teb.K.m. 14'te muhatabına tebliğin bildirilmesi hususunda tebligat yapılan en yakın üstü bağlayıcı bir süre öngörülmemiştir. Muhatap erbaş ve er, hiyerarşi gereği astın üst amirine gidip tebligatın kendisine iletilmesi talep etmesi çoğu zaman mümkün olmadığından, en yakın üst tarafından tebligatın yapılmasını beklemek mecburiyetindedir.

Benzer düzenlemenin yer aldığı, Vergi Usul Kanununun “*Vasıtalı tebliğ*” başlıklı 96'ncı maddesinde erata yapılacak tebliğlerin en yakın üstü vasıtasıyla yapılacağı belirtilmiş, maddenin devamında, “*Bu evrakı derhal tebliğ olunacak kimseye vermediği takdirde üst tazminle mahkûm olur. Bu cihetin tebliğ evrakında yazılı olması şarttır.*” hükmüne yer verilmiştir. VUK m.96 kapsamında yapılan tebligatlarda en yakın üste derhal verme görevi verilmiş, bu husus tebliğ evrakında belirtilmek şartıyla hukuki sorumluluk getirilmiştir. Tebligat Kanunu'nun “*Tebliğ evrakının muhatabına verilmemesi ve tebligatı kabulden kaçınma*” başlıklı 54'üncü maddesinde genel bir sorumluluk maddesi düzenlenmiştir. Bu kapsamda, en yakın üst konumundaki bölük komutanı tebligatı en kısa sürede⁹² muhatabına bildirmekle yükümlü olacaktır.

TSK'da kurum içi tebligat işlemlerinin yapılması, MSB Resmi Yazışma Usul ve Çalışma Esasları Yönergesinde düzenlenmiştir. İlgili Yönergenin “personeler tebliğ edilecek evrakta yapılacak işlemler” başlıklı 44'üncü maddesinin birinci fıkrasında, “Evrakın tebliğ ve tebellüğ için ilgili mevzuatta belirtilen özel tebliğ ve tebellüğ usulünün öncelikle uygulanacağı”, evrakın tebliğine ilişkin özel bir tebliğ-tebellüğ yöntemi bulunmadığı takdirde ise, “düzenlenecek tebliğ-tebellüğ belgesi” ile yapılacağı belirtilmiştir.

Erbaş ve erin muhatabı olduğu tebligatı alan en yakın amir konumundaki bölük komutanı, Yönerge kapsamında düzenleyeceği tebliğ-tebellüğ belgesi ile tebligatı muhatabına

⁹¹ Timuçin Muşul, **İcra İflas Hukukunda Şikâyet**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018, s.172.

⁹² “Buradaki süreyi kitanın, muhatabın ve amirin o günkü konumu, görevin yoğunluğu gibi ölçüleri dikkate alarak değerlendirme yapmak gerekir.” Aydınalp, a.g.m., s.32.

imza karşılığı teslim edecektir. Hazırlanan tebliğ-tebellüğ belgelerinde mutlaka yer ve tarih bulunması gerekmektedir. Örneğin, tebligat memuru, Karargâh Bölüğünde görevli Piyade Er Mehmet hakkındaki yargılamanın gün ve saatini belirten tebligatı, en yakın üstü konumundaki Karargâh Bölük komutanına tebliğ edecek, tebligat evrakına bölük komutanı olarak en yakın üstü konumunda olduğunu şerh düşerek imzalayacaktır. Böylelikle Er Mehmet açısından usulüne uygun bir tebliğ gerçekleşmiş olacaktır⁹³. Ancak Piyade Er Mehmet açısından sürelerin başlaması gibi tebliğe bağlanan sonuçlar, en yakın üste yapılan tebliğden itibaren başlayacaktır. Mahkeme dosyada tebligat parçası bulunmadığı hallerde veya muhataba ne zaman tebliğ edildiğinin tespit edilemediği hallerde, kurum içi hazırlanan tebliğ tebellüğ belgeleri dikkate alındığından bu husus önem arz etmektedir⁹⁴.

2.3.3. Nöbetçi Subay ve Nöbetçi Amir

Tebliğat Kanunu'nun 14'üncü maddesinin ikinci fıkrasında, er ve erbaşlar haricindeki asker kişilere birlik ve müessesede tebligat yapılmasını gerektiren halin bulunması durumunda tebliğin yapılmasının nöbetçi amir veya subayınca temin edileceği, temin edilemediği takdirde tebligatın nöbetçi subayına veya amirine yapılacağı hüküm altına alınmıştır.

Erbaş ve erlerden farklı olarak diğer asker kişilere birliğinde tebligat yapılması icabeden hal bulundu takdirde öncelikle bizzat kendisine tebligat yapılması temin edilecektir. Diğer asker kişilere, birliğinde tebligat yapılması icabeden hal bulunmadığı takdirde ise genel hükümler uygulanacaktır. MERNİS adresine yapılan tebligatın iade edilmesi, işyeri adresi haricinde adresinin bulunmaması, kendi talebi vb. gibi hallerde birliğinde tebliğ yapılması gereken haller olarak değerlendirilebilecektir.

Madde metninin anlaşılması açısından öncelikle askeri teknik terimler olan nöbet ve nöbetçi kavramlarının açıklanması gerekmektedir.

⁹³ “Tebliğatın yapıldığı tarihte asker olan, Erzurum 109'uncu Topçu Alayı 2'nci Topçu Taburu, 1'inci Batarya Komutanlığı emrinde askerlik hizmetini yapan ve tebliğ tarihinde izinli olmadığı da anlaşılan sanığın Mahkemenin gerekçeli hükmünün bizzat kendisine tebliğ edilmediğinden öğrenme ile temyiz süresinde olduğunun kabulü gerektiği (...)” Kararın tam metni için Bkz.: As.Yrg. 2'nci Daire E.2003/181 K. 2003/1 T.19.02.2003 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

⁹⁴ “(...) Tabur Komutanlığının 10/06/2015 tarihli yazısına ekli Tebliğ Tebellüğ Belgesi içeriğine göre gerekçeli kararın 08/06/2015 tarihinde sanığın bizzat imzasına tebliğ edildiği gözetilerek temyiz isteminin süresinde olduğu kabulü (...)” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 17. CD. E. 2019/2865 K. 2019/13576 T. 4.11.2019 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

TSK’da nöbet hizmetleri, İç Hizmet Kanununun 76’ncı ve 82’nci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu kapsamda nöbet, askerlikte müşterek hizmetlerin yapılmasını ve devamını sağlamak amacıyla bu hizmetlerin belirli bir sıra ve süre ile subay, askeri memur, astsubay, askeri öğrenci, erbaş ve erler ile Silahlı Kuvvetler teşkilatı içinde görevli olan tüm sivil şahıslar tarafından yapılması olarak tanımlanmıştır. İç Hizmet Yönetmeliğinin “Karargahlarda nöbet hizmetleri” başlıklı 393’üncü maddesinde ve “Kışlalarda nöbet hizmeti” başlıklı 414’üncü maddesinde, nöbetçi amirliğinin binbaşı ve yarbay rütbesindeki subaylar arasında tutulacağı; nöbetçi subaylığı adedinin mevcuda, lüzum ve ihtiyaca göre ilgili kumandanlıkları tarafından tespit edileceği ve asteğmen ile yüzbaşı rütbesindeki bütün subaylar arasında tutulacağı belirtilmiştir.

Nöbetçi amiri ve subayının vazifeleri İç Hizmet Yönetmeliğinin 410 ve 411’inci maddelerinde düzenlenmiştir. Bu kapsamda söz konusu maddelerde, mesai bitimini müteakip birliğin disiplin ve emniyetinden sorumluların nöbetçiler olacağı belirtilmiştir. Kıtalarda nöbet listeleri aylık olarak hazırlanmakta ve ilan edilmektedir. Kışla nöbetçi amiri, askerli birlikte mesai bitiminden ertesi gün mesai başlangıcına kadarki süreç boyunca en üst yetkili kişidir.

Tebliğat Kanunu’nun 14’üncü maddesi çerçevesinde nöbetçi subay veya amire yüklenen görev, erbaş ve erlere yapılacak tebligatlarda en yakın üstün; diğer askeri kişilere yapılacak tebligatlarda ise muhatabın derhal bulundurulmasını temin etmek, muhatabın bulunmasının mümkün olmaması veya kişinin tebellüğden imtina etmesi halinde tebligat almak şeklindedir⁹⁵. Tebligatın nöbetçi subay veya amirine yapılması hususu söz konusu olduğunda, tebligat evrakına tebliği alanın nöbetçi subay veya amiri olduğunu⁹⁶ ve muhataba ne suretle tebliğin mümkün olmadığının gerekçesinin yazılması gerekmektedir⁹⁷. Nöbetçi amiri veya subayı erbaş ve erlerin muhatabı olduğu tebligatlar bakımından ise sadece Tebligat

⁹⁵ Yargıtay 2. HD. E. 1996/10648 K. 1996/11107 T. 1.11.1996 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

⁹⁶ “Davalı başçavuştur. Tebligatı alan kişinin nöbetçi amiri veya subayı olduğu açıklanmamıştır. Tebligat geçersizdir. Davalı yasaya uygun biçimde duruşmaya çağırılmadan işin esasının incelenmesi usul ve yasaya aykırıdır.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. HD. E. 2001/14861 K. 2001/16969 T. 30.11.2001 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr.

⁹⁷ “Astsubay olan davalıya nöbetçi amirinin tebligatı yapmaya çalıştığına dair tebligat evrakında bir bilgi olmadığı gibi, davalının kendisine tebliğin ne suretle mümkün olmadığı da belirtilmemiştir. Bu haliyle davalıya yapılan tebligat geçersizdir.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. HD. E. 2006/22242 K. 2007/15121 T. 6.11.2007; Yargıtay 2. HD. E. 2016/22305 K. 2018/8754 T. 10.9.2018 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

Yönetmeliği m.22/2 uyarınca tebliğ memurunun en yakın üste tebliğ yapmasını temin etmekle görevlidir.

AYİM 29.03.2007 tarihli kararında,

“(...) Nizamiye kapısında nöbetçi uzman çavuşa tebliğin davacıya tebligatın yapıldığı tarih olarak kabul edileceği sonucuna varılmıştır.”

diyerek isabetsiz bir karar vermiştir⁹⁸. Uzman erbaşın, nöbetçi subayı veya amiri olmadığından tebligatın usulsüz sayılması gerekmektedir.

Nöbetçi amire veya subaya tebliğ edilen evrakın ilgisine/muhatabına mümkün olan en kısa sürede ulaştırılmaması halinde, görevin gereği gibi yerine getirilmemesinden ve kişilerin zararına/hak kaybına sebebiyet verilmesinden bahisle yasal sorumluluk doğacaktır.

Askeri Yargıtay 05.10.2016 tarihli bir kararında,

“(...) İcra dairesi tarafından katılan Mu.Uzm.Çvş. U.K. adına çıkarılan ödeme emrini içeren tebliğ mazbatasının sanık tarafından 26.12.2011 tarihinde alındığı, ancak o tarihte cezaevinde bulunduğu bilinen katılana tebliğ edilmek üzere cezaevine gönderilmediği (...) böylece hakkındaki icra takibinden zamanında haberdar olmayan katılanın mağduriyetine neden olmak suretiyle ihmal suretiyle görevi kötüye kullanmak suçunun işlendiği iddiasıyla hakkında kamu davası açılmıştır. (...)”

şeklinde muhatap adına tebligatı alan kişinin yasal sorumluluğu inceleme konusu yapılarak karara bağlanmıştır⁹⁹.

2.4. Asker Kişilere Tebligat Konusunda Diğer Kanunlarda Yer Alan Özel Düzenlemeler

2.4.1. Ceza Muhakemesi Usul Yasalarında Yer Alan Özel Düzenlemeler

1632 Sayılı Askeri Ceza Kanunu’nda, asker kişilerin askeri hizmetinden kaynaklı işleyebileceği ve suç sayılan eylemler yer almaktadır. Örneğin; firar, üste ve amire fiili taarruz, emre itaatsizlikte ısrar vb. Söz konusu suçları işlediği iddiasıyla asker kişiler 2017 yılına dek askeri ceza mahkemelerinde 353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu hükümleri uyarınca yargılanmaktaydı. Bu kapsamda, askeri adli mercilerin yapacağı

⁹⁸ AYİM 3’üncü Daire E.2007/236 K.2007/503 T.29.03.2007 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

⁹⁹ As.Yrg. 1’inci Daire E.2016/0525 K.2016/0570 T. 05.10.2016 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021

tebligatlara ilişkin 353 Sayılı Kanun'da ve Tebligat Kanunu'nda özel düzenlemeler yer almaktadır. 353 S. Kanunun Tebliğ usulleri başlıklı 52'nci maddesindeki düzenleme şu şekildedir:

“Asker kişilere yapılacak tebliğler üst makam aracılığı ile ve ilgiliden alınacak bir belge karşılığı yapılır. Bu belgede tebliğ ve tebellüğ edenin imzaları ile tebliğin yer ve zamanının gösterilmesi lazımdır.

Nezinde askeri mahkeme kurulan kıta komutanı veya askeri kurum amirine gösterilecek evrak kendisine gönderilir. Bu gösterilme bir mehil başlangıcı olursa, gösterilen evrakın konusu ile yer ve zamanını belirten bir belge imzalanır.

Asker kişilerden başkasına yapılması gereken tebliğler, bir alındı karşılığında asker kişiler tarafından yapılabilir.

Tebliğat Kanunu hükümleri askeri mahkemelerde de uygulanır.

Savaş halinde tebligat; işin ivediliğine göre basın veya radyo vasıtası ile yapılabilir.”

Yukarıdaki madde kapsamında, asker kişilere tebliğin Teb.K.m.14'ten farklı olarak, rütbe ve statü farkı gözetmeksizin, tebligatların üst makam aracılığıyla muhatabına alındı karşılığında tebliğ edileceği hüküm altına alınmıştır. Düzenleme ile, askeri işleyiş ile uyumlu ve amir vasıtasıyla yapılabilecek hızlı, etkin bir tebliğ imkânı getirilmiştir. Tebligat Yönetmeliğinin 66'ncı maddesinin birinci fıkrası, “*Askerî kaza makam ve mercilerince askeri şahıslara yapılacak tebligat, yazılı bir emirle ifa olunur*” şeklinde 353 S. Kanundakine benzer bir hüküm öngörülmüştür. Askeri mahkemelerin kapatılması sonucu askeri suçlar ile ilgili yargılamalar halihazırda sivil ceza mahkemeleri tarafından yürütülmektedir. Sivil adli mercilerin baktığı askeri suçlar ile ilgili yargılamalar Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında yürütüldüğünden 353 Sayılı Kanun'un tebligata ilişkin hükümleri uygulanmamaktadır. 353 Sayılı Kanun'un 52'nci maddesi kapsamında tebligatın muhataba imza karşılığı tebliğini müteakiben hukuki sonuçları doğarken (temyiz, itiraz gibi süreler), sivil adli mercilerce asker kişiler bakımından Teb.K.m.14 hükmü uygulandığından, muhatap erbaş ve erler bakımından “en yakın üste”, diğer asker kişiler bakımından nöbetçi amire veya subaya tebligatın yapılması ile tebliğin tüm hukuki sonuçları doğacaktır.

Askeri suçlar, sivil hayatta suç sayılmayan askerlikten ve asker kişi olmaktan kaynaklı suçlar olduğu yukarıda belirtilmiştir. Emre itaatsizlikte ısrar, firar, üste fiili taarruz, asta müessir fiil gibi çoğu suç amirlere/komutanlara karşı işlenmekte, suçtan askeri birim ve komutan zarar görmektedir. Bu yargılamalarda tebligatın suçtan zarar gören konumundaki en yakın amire yapılmasının hasma tebligat yasağına aykırılık teşkil edebilecektir (Teb.K.m.39). Çünkü üçüncü şahıslara muhatap adına tebligat yapılmasının getiriliş amacı, muhatapların en etkili şekilde bilgilenmesini sağlayarak hak kayıplarını önlemek ve tebligat işlemlerinin makul sürede yapılmasını sağlamak olduğu dikkate alındığında, asker kişinin işlediği askeri suç ile ilgili adli mercilerce yapılacak tebligatların, fiilinden zarar gören konumda bulunan komutanlarına yapılması hasma tebliğ sayılacağından savunma hakkını kısıtlanması ihtimali doğmaktadır. İşlenen askeri suçtan dolayı yapılan yargılama ile ilgili tebliğlerin Teb.K.m.14 uyarınca suçtan zarar gören en yakın amire yapılan tebligat, erbaş ve er açısından, hukuki dinlenilme hakkının bilgilenme unsurunu ve savunma hakkını zedeler niteliktedir¹⁰⁰.

2.4.2. Vergi Usul Kanunu'nda Yer Alan Özel Düzenlemeler

Tebliğat hukuku, kamu hukuku ile özel hukuk alanlarının ortasında yer alan karma nitelikli bir hukuk dalıdır. Tebligatın bu özelliği vergi usulü alanında da kendini göstermekte ve vergisel (mali) tebligatların yapılış usulüne dair Vergi Usul Kanununda özel hükümler yer almaktadır. Anılan hükümler arasında asker kişiler ile ilgili özel düzenlemelerde bulunmaktadır.

Vergi Usul Kanununun “vasıtalı tebliğ” başlıklı 96’ncı maddesindeki düzenleme, “*Kara, deniz, hava ve jandarma eratına yapılacak tebliğler kıta komutanı veya müessese amiri gibi en yakın üst vasıtasıyla yapılır. Bu evrakı derhal tebliğ olunacak kimseye vermediği takdirde üst tazminle mahkûm olur. Bu cihetin tebliğ evrakında yazılı olması şarttır.*” şeklindedir.

Anılan düzenleme ile, askerlik görevini yerine getiren kişilere tebligatın, kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üst vasıtasıyla tebliğ edileceği hüküm altına alınmıştır. Teb.K.m.14/1

¹⁰⁰ Karşı oy yazısı, “Olayımızda sanık tarafından yapılan 14.4.2011 tarihli temyiz başvurusunun 353 Sayılı Kanunun 52. maddesine göre süresinde olduğu halde, 7201 Sayılı Kanunun 14/1.maddesine göre süresinde kabul edilmemesi hak arama özgürlüğünü kısıtlayacaktır. Temyiz başvurusu hakkı, AİHS nin 6. maddesi ve Anayasanın 36. maddesi kapsamında adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Bu durum karşısında ya Anayasanın 90. maddesi hükmüne göre söz konusu yasa hükmü gözetilmeksizin doğrudan Sözleşme hükümleri uygulanarak sanık askerin temyiz tarihinin öğrenme tarihi olarak kabul edilip temyiz süresinde yapılmış olduğu benimsenmelidir. Ya da 7201 Sayılı Tebligat Kanunun 14/1 maddesinin Anayasanın 36. ve 40. maddesine aykırılığı ileri sürülerek Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulmalıdır.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 7. CD. E. 2012/15193 K. 2012/14116 T. 16.5.2012 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

hükmünden farklı olarak, tebliğin en yakın amir vasıtasıyla bizzat muhatap er ve erbaşa tebligat yapılması öngörülmüştür.

VUK m.97/5 hükmü “*Yabancı memlekette bulunan askeri şahıslara yapılacak tebliğ, bağlı bulundukları kara, deniz, hava kuvvetleri komutanlıklarıyla Jandarma Genel Komutanlığı vasıtasıyla yapılır.*” şeklindedir. Söz konusu hüküm ile yurtdışında görevli asker kişilere mali tebligatın kuvvet komutanlıkları vasıtasıyla yapılması öngörülmüştür. Anılan düzenleme Teb.K.m.27’deki düzenleme ile benzerdir.

2.4.3. İcra İflas Kanunu’nda Yer Alan Özel Düzenlemeler

İcra İflas hukukunda icra dairelerinin yaptığı işlemlerin hukuki anlam ifade edebilmesi ve işlemin sonuçlarını doğurabilmesi için tebliğ edilmesi gerekmektedir. İcra emirleri muhatabına kanunda belirtilen usule uygun şekilde tebliğ edilmelidir. Aksi takdirde muhatapların iddia, savunma, itiraz gibi temel haklarının kısıtlanması söz konusu olur.

Asker kişilerin borçlu konumunda olduğu icra emirlerinin tebliği, Teb.K.m.14 ve 15 hükümlerine göre yapılacaktır. Ancak İcra İflas Kanunu m.54/a ile askerliğini yapmakta olan erbaş ve erler bakımından özel düzenleme getirilmiştir.

İcra İflas Kanunu m.54/a, “*Askerlik hizmetinin devamı müddetince erler, onbaşılar ve kıta çavuşları (Uzman veya uzatmalı çavuş ve onbaşılar hariç) aleyhine takipte, icra memuru, bir mümessil tayin etmesi için kendisine münasip bir mühlet verir ve takibi bu sürenin bitmesine bırakır. Bu müddet içinde temsilci tayin edip icra dairesine bildirmeyenler hakkında takibe devam olunur.*” şeklinde istisnai hüküm içermektedir. Söz konusu hüküm gereği, İcra Müdürlüğü tarafından askerde olduğu tespit edilen borçluya temsilci ataması gerektiği hususu bildirilecek, bu kapsamda süre verilecek, bu sürede temsilcinin ismi ve adresinin bildirilmesi talep edilecek, takip bu sürenin bitimine bırakılacaktır¹⁰¹. İİK m.54/a hükmü kamu düzenine ilişkin olup İcra Müdürlüğüne resen uygulanması gerekmektedir¹⁰². Temsilci atanması halinde

¹⁰¹ Ruhi/Ruhi, Tebligat Hukuku, s.416; Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.298.

¹⁰² “(...)İİK. nun 54/a maddesine göre, askerlik hizmetinin devamı süresince bu maddede yazılı kişiler aleyhine takipte, icra memurunun, borçluya, kendisine bir mümessil tayin etmesi için mühlet vermesi ve takibi bu sürenin bitmesine bırakması gerekir. Anılan madde hükmü kamu düzeni ile ilgili olup, Dairemizin 18.4.1983 tarih ve 1983/1866 sayılı kararında da belirtildiği üzere bu hususun mahkemece re'sen göz önüne alınıp uygulanması gerekir.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 12. HD. E. 1985/2139 K. 1985/8043 T. 14.10.1985; Benzer yönde karar için Bkz.: Yargıtay 12. HD. E. 2010/6589 K. 2010/18868 T. 13.7.2010 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

tebligatlar genel hükümlere göre temsilcisine, atanmaması halinde Teb.K.m.14 ve 15 hükümleri kapsamında asker kişiye yapılması gerekmektedir.

Adana BAM 07.1.2020 tarihli kararında, asker olduğunu iddia eden borçlunun hangi tarihler arasında askerlik yaptığı, buna göre kanuni temsilci tayini için süre verilip verilmediği araştırılarak hüküm verilmesi gerektiğini içtihat etmiştir¹⁰³.

Hükümün amacı, askerlik hizmetini yapan erlerin (onbaşı ve çavuş rütbesinde olanlar dahil) askerlik hizmetinin getirdiği kısıtlılık halinden olumsuz etkilenmesinin önüne geçilerek, haklarında yürütülen icra takiplerinde hukuki haklarını etkin şekilde kullanmalarını temin etmektedir. Ancak, er ve erbaş gibi kışlada kalma zorunluluğu bulunmayan yedek subay ve yedek astsubaylar madde kapsamında değildir¹⁰⁴.

Tebliğat K.m.14 hükmü gereği, temsilci atanmayan erbaş ve erler hakkındaki icra emrini içeren tebligat, Teb.K.m.14/1 uyarınca kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üste yapılacaktır. Teb.Yön.m.23 uyarınca, nöbetçi amiri veya subayı tebligatın en yakın üste yapılmasını temin edecektir¹⁰⁵. Borçlu, aleyhindeki takibi vekil ile takip ettiği hallerde -borçlu askerde olsa dahi- vekile yapılan tebligat geçerli olduğu değerlendirilmiştir¹⁰⁶. Yargıtay bir başka kararında, izinli olan erbaşa tebliğin nöbetçi uzman çavuşa yapılmasının usule aykırı olduğunu içtihat etmiştir¹⁰⁷.

Erbaş ve erler haricindeki diğer asker kişiler bakımından İcra İflas Kanunu'nda özel bir düzenleme bulunmadığından, birliğinde tebliği icabeden hal bulunması halinde Teb.K.m.14/2 uyarınca bizzat kendilerine, derhal bulunamazlarsa veya tebliğden imtina ederlerse nöbetçi subayına veya amirine tebligat yapılacak, öteki hallerde Teb.K.m.20 hükümleri uygulanacaktır¹⁰⁸.

¹⁰³ Adana BAM, 10. HD. E. 2019/2433 K. 2020/37 T. 7.1.2020 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁰⁴ Ejder Yılmaz, **İcra İflas Kanunu Şerhi**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2016, s. 293.

¹⁰⁵ Timuçin Muşul, **Gerekçeli-Notlu-Açıklamalı Tebligat Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 4.Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2005, s.213-214.

¹⁰⁶ "(...) Avukatlık Kanununun 41 ve HUMK'nun 62, 68.maddeleri gereğince vekille takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılması zorunludur. Somut olayda, borçlunun aleyhindeki takibi vekili vasıtasıyla takip ettiğinin kabulü gerekir. O halde ödeme emrinin bu aşamada vekile tebliğ edilmesi usulüne uygundur." Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 12. HD. E. 2009/20780 K. 2009/19510 T. 19.10.2009 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁰⁷ Yargıtay 12. HD. E. 2016/3070 K. 2016/16143 T. 7.6.2016 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁰⁸ Recep Akcan, "İcra İşlerinde Tebligat", **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1-2 Yıl 1999, Cilt 7, Sayı 1-2, s.85, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr>.

2.5. Tebligat Usullerinin Asker Kişiler Bakımından Uygulanması

2.5.1. Giriş

Teb.K.m.1 ile tebligatın PTT vasıtasıyla veya memur vasıtasıyla yapılması esası benimsenmiştir. Ayrıca Teb.K.m.7.a ile tebligatın elektronik usul ile yapılması imkânı da getirilmiştir. Asker kişilere tebligatın yapılma esasları Teb.K.m.14 ve 15'te açıklanmıştır. Bu sebeptendir ki, Teb.K. m.14-15 hükümlere aykırı olarak askerde olan kişinin askerden önceki adresine yapılan tebligat geçersizdir¹⁰⁹. Ancak kanun koyucu tarafından asker kişilere tebligatın hangi vasıtalar ile yapılacağı konusunda herhangi bir istisnai hüküm ile bir sınırlama öngörülmemiştir. Uygulamada adli mercilerce muhatabının asker kişi olduğu tebligatları doğrudan Kuvvet Komutanlıkları ve Millî Savunma Bakanlığına PTT veya e-tebligat vasıtasıyla göndermekte, üst komutanlıklar söz konusu tebligatları emir (yazı) ile ast makamlara iletmekte ve bu şekilde muhatabına tebliğ-tebellüğ belgesi ile teslim edilmesi şeklinde usul işletilmektedir. Bu durumun, Tebligat Kanunu m.15 gereği “seferberlik halinde” uygulanması gereken usul olduğundan Tebligat Kanunu m.14'te yer alan usule aykırılık teşkil etmektedir. İşlemleri hızlandırmak maksadıyla yapılsa dahi, kanunda öngörülen şekle uygun yapılmayan tebligatlar geçersizdir. Uygulamadaki bu hususta birçok hata yapılması, asker kişiler bakımından vasıtalı ve vasıtasız tebliğ usullerinin açıklanmasını gerektirmiştir¹¹⁰.

2.5.2. Posta Yoluyla Tebliğ

Tebligat Kanunu'nun 1'inci maddesi ile tebligatın yapılmasında esas yollardan birisi olarak PTT vasıtasıyla yapılması belirlenmiştir. Tebligat, posta memuru (tebliğ memuru) aracılığıyla tebliğ mazbatasının ilgili kısımlarının doldurması suretiyle yapılmaktadır. Her ne kadar PTT A.Ş. olarak özelleştirilmiş olsada, Posta Hizmetleri Kanunu'nun 6'ncı maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde; “*Her türlü tebligatın kabulü, toplanması, işlenmesi, sevki, dağıtımı ve teslimi evrensel posta hizmet yükümlüsünün tekelindedir.*” denilerek diğer aracı şirketler ile tebligat yapılması engellenmiştir.

Uygulamada muhatabı asker kişiler olan tebligatların çoğunlukla PTT vasıtasıyla gönderildiği görülmektedir. Tebligat muhatabının asker kişi olması halinde, tebligat adresi

¹⁰⁹ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.295.

¹¹⁰ “(...) Tebliğ memurunca katılana verilmek üzere nöbetçi subayına veya amirine tebliğ edilmesi gerekirken, tebligat mazbatasının mevzuata aykırı olarak Karakol personeli J.Er M.S. 'ye teslim edilmiştir.” Kararın tam metni için Bkz.: As.Yrg. 2'nci Daire E.2016/40 K.2016/89 T.03.02.2016 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

(bilinen en son adresi) görevli olduğu birliği olacaktır. Birliğe giden PTT memuru, Teb.K.m.14 gereği nöbetçi amire veya subaya başvuracak, nöbetçi amiri veya subayı er ve erbaş bakımından en yakın üstünün, diğer asker kişiler bakımından ise muhatabın bulundurulmasını temin edecektir.

Asker kişilere yapılacak tebligatlar açısından, tebligat mazbatasının eksiksiz ve doğru doldurulması önem arz etmektedir. Muhatabın derhal bulunması halinde; muhatabın nöbetçi amiri/subayı tarafından bulundurulmasının temin edildiği kaydı düşülerek tebliğ memuru tarafından tebligat mazbatası doldurulacak ve tebligat yapılacaktır. Muhataba ulaşılamaması veya muhatabın tebellüğden imtina etmesi halinde bu durum tebligat evrakına kaydedilecek, nöbetçi amiri/subayına tebligat yapılacaktır. Tebligatın muhatap adına nöbetçi amiri/subayına yapılması durumunda mutlaka kişilerin görevleri, rütbeleri ve isimleri, nöbetçi oldukları ile muhatabın bulundurulamama sebebi açıkça tebligat evrakında açıkça gösterilecektir.

Yargıtay, tebligat evrakında tebliğ edilen kişinin nöbetçi amiri/subayı olduğunun açıklanmaması halinde¹¹¹, tebligat evrakında muhatabın derhal hazır edilememe sebebinin açıklanmaması halinde¹¹², tebligat evrakında genel evrak görevlisine teslim edildiğine dair kaydın bulunması halinde tebligatın usule aykırı olduğuna karar vermiştir¹¹³. Asker kişilere posta yoluyla tebligatların yapılmasında arz edilen hususlara dikkat edilmesi muhatap ve mercilerin menfaatleri açısından büyük öneme sahiptir.

2.5.3. Memur Vasıtasıyla Tebliğ

Tebligat Kanunu'nun 1'inci maddesinde tebligatın PTT veya memur vasıtasıyla yapılabileceği belirtilmiştir¹¹⁴. Tebligat Kanunu'nun 2'nci maddesi ile, *“Diğer kanunlarda özel hüküm bulunması halinde veya tehirinde zarar umulan işlerde veya aynı yerde (aynı yargı*

¹¹¹ Yargıtay 2. HD. E. 2001/14861 K. 2001/16969 T. 30.11.2001 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹¹² Yargıtay 2. HD. E. 2016/22305 K. 2018/8754 T. 10.9.2018 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹¹³ *“Tebligat Kanununun 14. maddesine göre, astsubaylar hariç olmak üzere erata yapılacak tebliğler, kıta komutanı ve müessese amiri gibi en yakın üste yapılır. Askeri birlikte evrak şubede görevli şahsa yapılan tebligat geçerli ve usulüne uygun değildir.”* Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. HD. E. 2012/7832 K. 2012/27727 T. 21.11.2012; Aynı yönde kararlar için Bkz.: Yargıtay 11. CD. E. 2017/15704 K. 2017/8918 T. 13.12.2017; Yargıtay 3. CD. E. 2016/17708 K. 2017/8628 T. 13.6.2017 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹¹⁴ 3220 Sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu tebligatın yapılmasında PTT yoluyla yapılması ana kuralı terk edilerek, iki yol olarak memur vasıtasıyla tebligat yapılması imkânı sağlanmıştır. RG. T. 15.06.1985 S.18785 [https://www.lexpera.com.tr](http://www.lexpera.com.tr).

çevresinde, aynı şehirde, kasabada) bulunan¹¹⁵ 1' inci maddede yazılı daire ve müesseseler arasında veya bu daire ve müesseselerde bulunan şahıslara yapılacak tebligat şartların varlığı halinde memur vasıtasıyla tebliğ” hangi hallerde memur eliyle tebliğ yapılacağı açıklanmıştır. Bu bakımdan, PTT memurları haricindeki, tebligat konusunda yeterli eğitim ve uzmanlıkları bulunmayan memurlar vasıtasıyla tebligat yapılması ciddi sorunlar ortaya çıkarabileceğinden tebligatın yapılış usul ve esaslarının yönetmelik ve yönergelerde detaylı şekilde düzenlenmesi isabetli olacaktır¹¹⁶. Memur eliyle tebligat ile ilgili detaylı düzenleme Teb.Yön.m.5'te yer almaktadır.

Aşağıdaki hallerde tebligatın memur eliyle yapılması gerekmektedir:

- PTT tarafından süratle tebligat yapılmasının mümkün olmayacağı ve bu suretle vaki olacak gecikmeden bir zarar ortaya çıkacağı kesin ise,
- Diğer özel kanunlarda hüküm bulunması halinde,
- Aynı şehir içinde bulunan daire ve müesseseler arasında,
- Bu daire ve müesseselerde bulunan şahıslara tebligat yapılacaksa, PTT A.Ş. kullanılmaksızın işlem tesis edilir.

Muşul'a göre ise; Teb.K.m.2/1'deki hallerde tebligatı çıkaran merciinin memur eliyle veya PTT aracılığıyla tebligat yaptırması konusunda takdir hakkı bulunmamaktadır¹¹⁷. Şartları taşıması halinde yasanın emredici hükmü gereği memur eliyle tebligat yapılacaktır. Ayrıca Teb.Yön.m.5 gereği memur vasıtasıyla tebligat yaptırılmasını gerektiren sebep, tebligat evrakında gösterilmesi gerekmektedir. Bu sebepler belirtilmeden gecikmesinde sakınca bulunan hal olduğu gerekçesiyle yapılan tebligatlar geçersiz olacaktır¹¹⁸.

Tebliğat Kanunu'nda memur eliyle tebligatın yapılış esasları hakkında açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Tebligat Kanunun aksine VUK'un 99 ve devam maddelerinde

¹¹⁵ Aynı yer kavramı içerisinde büyükşehir belediyesinin düşünülmesinin büyük yararlar sağlayacağına ilişkin görüş için Bkz.: Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.85.

¹¹⁶ “(...) Tebligat konusunda uzman haline gelen ve PTT Genel Müdürlüğünün devamlı eğitimi altındaki PTT memurları dışında, bu konuda uzmanlıkları bulunmayan kişilere görev verilmesi halinde sakıncalar yaratabilir.” Bu husustaki değerlendirmeler için Bkz.: Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.49.

¹¹⁷ Muşul, Tebligat Hukuku, s.126.

¹¹⁸ “(...)Memur vasıtasıyla tebligat yaptırılmasını gerektiren sebep tebligat evrakında gösterilmemiştir. Bu sebeple yapılan tebligat usulsüzdür.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 12. HD. E. 2013/20628 K. 2013/29485 T. 23.9.2013 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr; Yargıtay 12. HD. E. 2015/15587 K. 2015/17694 T. 23.6.2015 (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr; Ruhi/Ruhi, Tebligat Hukuku, s.67.

memur eliyle mali tebligatın nasıl yapılacağı açık ve detaylı şekilde düzenlenmiştir. VUK'ta yer alan düzenlemelere benzer şekilde; Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun tebliğ usulleri başlıklı 52'nci ve Teb.Yön. 66'ncı maddesinde tebliğlerin üst makam aracılığıyla ilgisinden alınacak bir belge ile yapılacağı belirtilmektedir.

Tebliğatın memur eliyle yapılması halinde dahi belgelendirme işleminin yerine getirilmesi maksadıyla, tebliğ konusunu, tebliğ tarihini ve imzaları ihtiva eden tebliğ-tebellüğ belgesinin hazırlanması gerektiği açıktır. Ancak tebligatı çıkaran makam tarafından tebliğ mazbatalı zarf hazırlanıp hazırlanmayacağı konusu açık değildir. Her halükârda muhataba tebliği gerçekleştiren memurun ilgiliden bir belge alması gerekmektedir. Memur eliyle tebligatın yapılmasında VUK'ta yer alan düzenlemenin kıyasen uygulanması gerektiği öğretide ileri sürülmektedir¹¹⁹.

Tebliğat Kanunu birinci maddesinde sayılan tebligat çıkarmaya yetkili olan ve aynı yerde bulunan merciler arasında ya da bu mercilerde çalışan kişilere tebligat yapılması halinde tebligatı çıkaran merciinin kendi memurları eliyle veya mahalli mülki idare amirinin talimatı üzerine kolluk güçleri tarafından yapılabilmektedir (Teb.K.m.2/1-Teb.Yön.m5/3). Burada kastedilen memurlar zabıt kâtibi, yazı işleri müdür, idari işler görevlisi gibi yazışma ve evrak işi ile iştigal eden memurlardır¹²⁰. Madde metninde yer alan “aynı yerde bulunan” kavramını aynı il sınırları içerisinde şeklinde yorumlamak maddenin amacına uygun olacağı değerlendirilmektedir¹²¹. Asker kişiler açısından aynı yerden anlaşılması gereken aynı ilde (garnizonda) yer alan askeri birliklerdir (Tugay, Tümen, Kolordu gibi). Örneğin, Mardin ilinde yer asker Tugay Komutanlığı tarafından Kızıltepe ilçesinde bulunan askeri birlikteki ere memur eliyle tebligat yapılabilmesi anlaşılmalıdır.

Asker kişiler bakımından Teb.K.m.2'de sayılan hallerden birisinin bulunması durumunda memur eliyle tebliğ yapılması mümkündür. Ancak memur eliyle tebliğ yapılırken de Teb.K.m.14'te yer alan usule uyularak muhatabın er ve erbaş olması durumunda en yakın üste; diğer asker kişilerden birisi olması halinde kendisine tebligat yapılması gerekmektedir.

¹¹⁹ Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s.98.

¹²⁰ Atalı/Ermenek/Üçüncü, Tebligat Hukuku, s.47; Çatakkaya, Tebligat Hukuku, s.36.

¹²¹ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.85.

İdari işleyişi düzenleyen ve Millî Savunma Bakanlığı tarafından yayınlanan Resmi Yazışma Usulleri ve Çalışma Esasları Yönergesinde; “*Personele tebliğ edilecek evraka yapılacak işlemler*” başlıklı 44’üncü maddesinde tebliğ ve tebellüğ işlemlerinin yapılmasına ilişkin detaylı açıklamalara yer verilmiştir. Yönergenin 44’üncü maddesinin birinci fıkrasında, öncelikle yasalarda belirlenmiş özel tebliğ tebellüğ usullerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Asker kişiler bakımından memur eliyle tebliğ en çok 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanunu çerçevesinde verilen idari yaptırım (disiplin ceza) kararlarının tebliğinde söz konusu olmaktadır¹²². Ancak TSK Disiplin Kanununda tebliğe ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından Teb.K. uyarınca işlem yapılması gerekmektedir¹²³. Disiplin ceza kararlarının, savunma taleplerinin, ödüllendirmelerin, görevlendirmelerin, atamaların askeri personel vasıtasıyla yani memur eliyle tebliğ edilmesi gerekmektedir. Uygulamada yukarıda bahsi geçen Yönerge kapsamında düzenlenecek tebliğ-tebellüğ belgesi ile bizzat muhatabına tebliğ edilmektedir.

Örneğin; Subay Astsubay Atama Yönetmeliğinin 20’nci maddesinde, “(...) *Atanan personelin atama emri ilk amirine geldikten sonra bekletilmeksizin ilgiliye tebliğ edilir ve tebellüğ tarihinden itibaren en geç 10 gün içerisinde ilişkisi kesilir.*” şeklinde hüküm yer almaktadır. Uygulamada atama işlemleri konulu emir yayınlanmakta, ayrıca söz konusu emir muhataplarına amirlerince yazı ile tebliğ edilmektedir. Yönetmelik metninde bahsi geçen idari tebligat, süratle yapılması gerektiğinden Teb.K.m.2/1 hükmü kapsamında memur eliyle yapılmaktadır. Ancak Teb.K.m.14’teki usule uyularak tebliğ yapılmamakta, doğrudan muhataba bölük astsubayı veya bölük personel kısmı tarafından tebliğ yapılmaktadır. Asker

¹²² TSK Disiplin K.m.8/1 uyarınca, ilgili personele disiplin amiri tarafından disiplin cezası verileceği düzenlenmiştir. Disiplin amiri olabilmek için sicil verebilecek konumda olma (aynı birlikte amir-memur pozisyonunda çalışma) şartı aranmaktadır. TSK Disiplin Kanunu çerçevesinde verilen disiplin cezaları, disiplin amiri tarafından emrinde çalışan (aynı yerde veya aynı birlikte çalışan) mahiyetine verilmektedir.

¹²³ TSK Disiplin Kanunu’ndan farklı olarak, savaş zamanında uygulanacak olan 477 Sayılı Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç Ve Cezaları Hakkında Kanunun 16’ncı maddesinin üçüncü fıkrasında, disiplin subayı tarafından tanzim edilen iddianamenin sanığa en yakın amiri aracılığıyla tebliğ edileceği, düzenlenecek tebliğ tebellüğ belgesinde tebliğ edenin ve sanığın imzaları ile tebliğ tarihinin gösterileceği, diğer kişiler hakkında Tebligat Kanunu hükümleri uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanununda Disiplin Mahkemeleri Kanunundaki hükme benzer idari yaptırımların tebliğine ilişkin özel hüküm bulunmaması sebebiyle disiplin cezalarının tebligat işlemlerinde genel hükümlerin Tebligat Kanunu’nun uygulanması gerektiği sonucuna ulaşmaktadır.

hizmetin gereklerinden ötürü, çoğu idari işlem ve tebligatlar emir şeklinde gönderilmekte¹²⁴, yukarıda izah edilen şekilde tebliğ tebellüğ belgesi ile muhatabına imza karşılığı tebliğ edilmektedir.

Tebliğat Kanunu'nun 41'inci maddesinde ise adli tebligatlarda memur eliyle tebliği düzenlemiştir. Bu madde kapsamında yapılan tebligatlarda yukarıda açıklanan Teb.K. m.2'de yazılı şartlar aranmayacaktır. Yalnızca adli ve idari mahkemeler tarafından işletebilmesi hüküm kapsamında resen veya talep halinde memur eliyle tebliğ edilmesine karar verilebilecektir. Bu şekilde karar üzerine asker kişilere memur eliyle tebliğ yapılması mümkündür. Tebligat Kanunu'nun 14'üncü maddesindeki usule uyularak er ve erbaşlar bakımından en yakın üste; diğer asker kişiler bakımından kendilerine veya nöbetçi subayına/amirine muhataba adına tebligat yapılması gerekmektedir.

Teb.K.m.1, 2 veya 41'inci maddeleri kapsamında memur eliyle tebligat yapılması halinde de Teb.K.m.23'te belirlenen şartları taşıyan tebliğ mazbatası düzenlenmesi gerekmektedir¹²⁵. Tebliğ mazbatasının hiç düzenlenmemesi halinde belgelendirme işlevi yerine getirilmediğinde tebliğin yokluğu, Teb.K.m.23'teki şartları taşımayan tebliğ mazbatası düzenlenmesi halinde tebliğin usulsüzlüğü gündeme gelecektir¹²⁶.

2.5.4. Doğrudan Tebliğ

Bazı istisnai hallerde tebligatı çıkaran merciinin tebliğ zarfı hazırlamasına dahi gerek olmaksızın tebligatın muhatabına doğrudan yapılabilmesi mümkündür. Söz konusu uygulama tebligatın ulaştırılış yöntemi açısından aracısız iletilmesi halinde söz konusu olmaktadır. Esasen ilgililerin bilgilendirilmesi ve haberdar edilmesi anlamında çok işlevsel bir tebliğ yoludur. Çünkü merci tarafından doğrudan doğruya şahsa tebligat yapılmaktadır ve hiçbir gecikmeye mahal verilmemektedir.

¹²⁴ Askeri Mahkemeler 2017 yılında halk oylaması ile yapılan Anayasa değişikliği neticesinde 6771 Sayılı Kanun ile kaldırılmıştır. Kanun için Bkz.: RG 11.02.2017 S.29976 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>. Askeri kazai mercilerin kaldırılmasından önceki dönemde Teb.Yön.m.66 hükmü askeri yargı mercilerince asker kişilere yapılacak tebligatların yazılı emirle gerçekleşeceği şeklindeydi.

¹²⁵ "(...)Tebliğ mazbatası düzenlenmesi, yapılan tebliğin geçerlilik koşuludur." Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. HD. E. 2009/970 K. 2009/6616 T. 06.04.2009; Yargıtay 2. HD. E.2018/2952 K.2018/6590 T.23.5.2018 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr.

¹²⁶ Çatalkaya, Tebligat Hukuku, s.37.

Celse esnasında veya kalemde tebligat (Teb.K.m.36, Teb.Yön.m.58) doğrudan tebliğ usullerinden birincisidir. Bu husus, “*Celse esnasında veya kalemde, soruşturmaya, davaya ya da takibe ait evrakın, taraflara, ilgili üçüncü kişilere, katılana veya vekillerine tutanağa geçirilmek suretiyle veya imza karşılığında, tebliğ konusu belirtilerek tevdi, tebliğ hükmündedir. Bu durumda ayrıca tebliğ mazbatasının düzenlenmesi gerekmez ve masraf da alınmaz.*” şeklinde düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere, davaya, soruşturmaya ya da takibe ilişkin evrakların taraflara, ilgili üçüncü kişilere, katılana veya vekillerine tebliği mümkün kılınmıştır. Anılan maddenin gerekçesinde,

“(…) Bu tür tebligat ya mahkeme tutanağı veya mahkeme kalemindeki belgelerle belgelendirilmektedir.”

şekliyle belirttiği üzere, kalemde tebligat yapılırken tebligat konusu belirtilerek kişinin imzası alınacak, böylece belgelendirme unsuru gerçekleştirilecektir. Kalemde tebliğ işlemi yapılırken, düzenlenecek tebliğ-tebellüğ belgesinde tebligatı gerçekleştiren memurun adı, soyadı, imzası, tebliğ tarihi, tebellüğ edenin adı, soyadı ve imzası yer alması gerekmektedir. Bu hususlara riayet edilmemesi halinde tebligat usulsüz olacaktır¹²⁷.

Kayseri BAM 01.07.2020 tarihli kararında, icra emrinin borçluya icra müdürlüğü kaleminde tebliğ edildiğinin yazıldığı, ancak borçlunun isminin yazılı olmasına rağmen imzasının bulunmadığından tebliğin usulsüz olduğuna, ancak borçlunun icra dosyasında 13.05.2016 tarihinde ödeme taahhüdünde bulunduğundan borçlunun taahhüt tarihi itibarıyla takipten ve ödeme emrinden haberdar olduğuna hükmetmiştir¹²⁸.

Teb.K.m.37-Teb.Yön.m.59 kapsamında avukat kâtip ve stajyerlerine duruşma esnasında mahkeme tarafından bir sonraki duruşma gün ve saatinin bildirilmesi bir diğer doğrudan tebliğ halidir. Bu yöntemin uygulanması halinde, stajyer veya kâtime yapılan tebliğ,

¹²⁷ Muşul, Tebligat Hukuku, s.131; “*Yargı organları ile diğer adalet daireleri talep halinde yahut işin özelliğine göre tebligatı kendi memurları vasıtasıyla de yaptırabilir. Kalemde tebligat yapılırken tebligat tutanağına, tebligatı yapan memurun kimliği, imzası, tebligat tarihi, tebellüğ edenin isminin ve onunda imzasının alınması zorunludur. Mahkeme kaleminde karara ilişkin tebligatın kimin tarafından yapıldığı yazılı olmadığı gibi imzası da yoktur. Bu nedenlerle davalıya yapılan tebligat geçersizdir.*” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. HD. E. 2000/995 K. 2000/3140 T. 10.3.2000 (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr.

¹²⁸ Kayseri BAM 5. HD. E. 2020/421 K. 2020/461 T. 1.7.2020 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

avukata tebliğ hükmünde sayılmaktadır. Bu durumda da mahkeme tarafından ayrıca tebliğ mazbatası düzenlenmemektedir.

1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 4667 sayılı Kanunla değişik 23. maddesinde stajın yapılması ve stajyerin ödevleri düzenlenmiş ve maddenin ikinci fıkrasında,

“Stajyer, avukatla birlikte duruşmalara girmek, avukatın mahkemeler ve idari makamlardaki işlerini yapmak, dava dosyaları ve yazışmaları düzenlemek, baroca düzenlenen eğitim çalışmalarına katılmak, baro yönetim kurulunca verilen ve yönetmelikte gösterilecek diğer ödevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Stajyerler, meslek kurallarına ve yönetmeliklerde belirlenen esaslara uymak zorundadırlar”

hükmüne yer verilmiştir. Yine aynı Kanunun 26. maddesinde,

“Stajyerlerin yapabileceği işler” düzenlenmiş; bunlar “Stajyerler, avukat yanında staja başladıktan sonra, avukatın yazılı muvafakati ile ve onun gözetimi ve sorumluluğu altında, sulh hukuk mahkemeleri, sulh ceza mahkemeleri ile icra mahkemelerinde avukatın takip ettiği dava ve işlerle ilgili duruşmalara girebilir ve icra müdürlüklerindeki işleri yürütebilirler.”

şeklinde belirlenmiştir. Yine aynı Kanunun 46'ncı maddesi ile,

“Avukat, işlerini kendi sorumluluğu altındaki stajyeri veya yanında çalışan sekreteri eliyle de takip ettirebilir, fotokopi veya benzeri yollarla örnek aldırabilir. Avukatın onanmasını istemediği örnekler harca tâbi değildir. Avukat veya stajyer, vekâletname olmaksızın dava ve takip dosyalarını inceleyebilir. Bu inceleme isteğinin ilgililerce yerine getirilmesi zorunludur. Vekâletname ibraz etmeyen avukata dosyadaki kâğıt veya belgelerin örneği veya fotokopisi verilmez.”

şeklinde avukatın işlerinin sekreter veya stajyer ile takibi usulü belirlenmiştir.

Ayrıca, Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Staj Yönetmeliğinin 19'uncu maddesinde;

“Stajyer, avukat yanında staja başladıktan sonra, avukatın yazılı oluru ile onun gözetim ve sorumluluğu altında, sulh hukuk, sulh ceza mahkemeleri ile icra mahkemelerinde avukatın takip ettiği dava ve işlerle ilgili duruşmalara girebilir ve icra müdürlüklerindeki işleri yürütebilir. Bu yetki, staj bitim belgesinin verilmesi veya staj listesinden adının silinmesi ile sona erer. Stajyer, yanında staj yaptığı avukatın yazılı oluru ile dava

dosyalarından fotokopi ve benzeri yollarla örnek alabilir. Stajyer ayrıca vekaletname veya yazılı olur olmaksızın, dava ve takip dosyalarını inceleyebilir.”

hükmü düzenlenmiş ve stajyerin yapabileceği işler belirlenmiştir.

Avukat stajyeri, yukarıda açıklanan mevzuat çerçevesinde mesleki anlamda yetişmek üzere bir yıllık zorunlu staj yapmaktadır. Bu staj iş akdi ilişkisi olmayıp kanuni bir ilişkidir. Bu sebeple stajyer Avukat Teb.K.m.17 kapsamında daimî çalışan sıfatını haiz değildir. Bu nedenledir ki, Teb.K.m.37’de düzenlenen avukat katiplerine ve stajyerlerine doğrudan tebliğ hükmü, yalnızca celse esnasında, kimlik ve yetkileri tespit edildikten sonra müteakip celse gün ve saatinin bildirilmesi ile sınırlıdır¹²⁹.

Teb.K.m.38-Teb.Yön.m.60 ile düzenlenen avukatların birbirine tebligat yapması doğrudan tebligat hallerinden bir diğeridir. Teb.K.m.38, “*Vekil vasıtasıyla takip edilen davalarda, vekiller makbuz mukabilinde yekdiğerine tebligat yapabilirler.*” şeklinde hüküm getirmiştir. Avukat ile takip edilen davalarda, taraf avukatlarının birbirine alındı karşılığında tebligat yapılması imkânı tanınmıştır. Söz konusu hüküm 1086 S. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun 119’uncu maddesinde yer almaktayken, Tebligat Kanunu’nun 62’nci maddesi ile kaldırılmış, yerine Teb.K. m.38 ihdas edilmiştir. Bu kapsamda yapılan tebligatlar için tebliğ mazbatası düzenlenmesine gerek yoktur¹³⁰. Tebligat Kanunu’nda doğrudan tebliğ şekilleri yukarıda izah edilen usullerdir. Ancak bazı yazarlar elektronik tebligatın da doğrudan tebligat başlığı altına değerlendirilebileceği ileri sürülmektedir¹³¹.

Asker kişilerin muhatabı olduğu tebligatlar bakımından celse arasında veya kalemde, vekilleri ile takip edilen işlerin de stajyerlerine veya katiplerine ya da taraf avukatı ile aralarında yapılan tebligatlar şeklinde doğrudan tebliğ usulünün nasıl uygulanacağı ayrı ayrı incelenmelidir. Doğrudan tebliğ sınırlı konularda yapılabilmektedir. Asker kişiler hakkındaki istisnai düzenlemenin getiriliş amacı ile tebligat hukukunun genel amacı göz önüne alındığında; hedeflenenin kişilere görünüşte olmayan özde bir bilgilendirme yapmak olduğu

¹²⁹ “(...) Bu açıklamalar ışığında, dosya içerisinde gerekçeli kararın stajyer avukata tebliğine ilişkin avukatın yazılı bir oluru bulunmadığı gibi, 02.07.2014 tarihli gerekçeli kararın “çalışan” sıfatıyla stajyer avukat Gizem Koşar’a tebliği geçersizdir.” Kararın tam metni için Bkz.: YHGK. E. 2017/1287 K. 2019/90 T. 7.2.2019 (Çevrimiçi) www.lexpera.com.tr.

¹³⁰ Özbay/Yardımcı, Tebligat Hukuku, s.27-28.

¹³¹ A.e., s.27-28.

anlaşılmaktadır. Er ve erbaşın doğrudan kendisine yapılan tebliğin geçerli sayılması gerektiği de¹³² dikkate alındığında kanımca, asker kişiler ile ilgili tebliğlerin Teb.K.m.14'teki usule uyulmayarak doğrudan tebliğ yoluyla yapılması mümkündür.

2.5.5. Elektronik Tebliğ

Gelişen teknolojinin de etkisiyle elektronik posta, iletişimin ve bilgi iletiminin önemli bir aracı haline gelmiştir. İnternetin yaygın hale gelmesi ve bilgi dolaşımına kazandırdığı hız ve düşük maliyet sebebiyle elektronik postanın kullanımı artmış ve tebligat işlemlerinde de kullanımı mümkün hale gelmiştir.

Elektronik postanın belirli bir usule ve şekle tabi olmaksızın resmi olmayan bir altyapı ile her türlü bilgi ve belgenin gönderilmesi, belgelerin kimin tarafından teslim alındığının tespit edilememesi, tıpkı faks veya telefon ile tebliğ yapılması gibi¹³³ güvenli olmadığı kabul edilmektedir. Ancak elektronik ortam üzerinden düşük maliyete sahip, etkin ve hızlı şekilde tebligat işlemini sağlayan, yasal geçerliliği olan, güvenilir, muhataplarınca inkâr edilemez bir tebliğ sistemine duyulan gereksinim “Kayıtlı Elektronik Posta (KEP)” sistemini oluşturmuştur¹³⁴. KEP, bir elektronik postanın kim tarafından gönderildiğini ve kim tarafından tebliğ alındığını bilinmesine, gönderildiği ve karşı tarafa ulaştığı tarih ve zamanı tespitine, içeriğinin değiştirilmesini e-imza ve zaman damgası sayesinde kesin olarak engellemesini sağlamaktadır. KEP ile yapılan tüm adımlar, hizmet sağlayıcısı tarafından kayıt altına alındığından tebligatı yasal olarak geçerli hale getirmektedir. Kayıt altına alınan gönderim aşamaları, KEP delili olarak kabul edilmektedir. Ayrıca, aksi ispat edilinceye kadar yasal olarak kesin delil sayılmaktadır. Bu haliyle kayıtlı elektronik posta ile tebligat yapılması, faks ile tebligat yapılmasına yöneltilen şüpheleri boşa çıkarmaktadır. KEP sistemi ile postadan veya

¹³² “Tebliğatin erbaşın en yakın amirine yapılmasındaki amaç er ve erbaşın askeri birlik içerisinde en kısa sürede bulunmaması ve zaman kaybına engel olma düşüncesidir. Dolayısıyla hazır bulunan veya hemen temin edilen erbaşa doğrudan doğruya yapılan tebligat geçerlidir.” Ruhi/Ruhi, Tebligat Hukuku, s.412; Akcan/Albayrak, Tebligat Hukuku, s.112-113.

¹³³ “7201 sayılı Yasanın ilgili maddelerinde faks çekmek suretiyle tebligat yapılacağı hakkında herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Olayda tebligatın Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılması gerekir. Faks çekmek suretiyle yapılan tebligatın usulüne uygun olduğu kabul edilemez.” Kararın tam metni için Bkz.: YHGK. E. 2001/359 K. 2001/361 T. 11.4.2001 dn. Alangoya/Yıldırım K./Yıldırım Deren, s. 359-361.

¹³⁴ Mine Akkan, “Elektronik Ortamda Tebligat Yapılmasına İlişkin Gelişmeler”, **Haluk Konuralp Anısına Armağan**, C.I, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009, Sayfalar 31-63, s.34.

insandan kaynaklı tebligat sorunlarını en aza indirmek, tebligat işlemleri için kâğıt kullanımının azaltılması sağlanmaya çalışılmaktadır.

Ülkemizde de elektronik tebligat ile ilgili gelişmeler olmaktadır. Tebligat Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair ve 11.01.2011 tarih 6099 Sayılı Kanun ile elektronik tebligat yolu ile tebligat imkânı getirilmiştir¹³⁵. Tebligat Kanun 7/a maddesinin gerekçesinde belirtildiği üzere, gelişen iletişim araçlarının tebligat hukuku sistemine dahil edilerek daha süratli ve az maliyetli tebliğ usullerin benimsenmesi amaçlanmıştır¹³⁶. Ayrıca elektronik tebligata ilişkin detaylı düzenlemelerin olduğu Elektronik Tebligat Yönetmeliği çıkarılmıştır¹³⁷.

Elektronik Tebligat Yönetmeliğinin tanımlar başlıklı 3'üncü maddesinin (ç) bendinde elektronik tebligat, *"Tebligat Kanunu ve bu Yönetmeliğe uygun olarak elektronik ortamda yapılan tebligatı"* şeklinde, (d) bendinde elektronik tebligat adresi, *"PTT tarafından, gerçek kişiler için kimlik bilgileri, tüzel kişiler için ise tabi oldukları sistem bilgileri esas alınmak suretiyle tek ve benzersiz şekilde oluşturulan ve UETS'ye kaydedilen tebligat adresi"* şeklinde, (i) bendinde, elektronik yolla yapılan tebligat hizmetinin yapılacağı PTT Ulusal Elektronik Tebligat Sistemini (UETS) *"Tebligat Kanunu ve bu Yönetmelik uyarınca yapılan elektronik tebligat işlemlerini yürütmek amacıyla PTT tarafından kurulan, işletilen ve güvenliği sağlanan sistemi"* şeklinde tanımlamıştır.

Teb.K. Ek m.2 ile elektronik tebligat adresi oluşturmanın usul ve esasları belirlenmiştir. Anılan madde kapsamında, gerçek ve tüzel kişiler için elektronik tebligat adresi PTT tarafından sadece bir tane olacak şekilde oluşturulacağı ve sisteme kaydedileceği belirtilmiştir. Elektronik Tebligat Yönetmeliği ile de 01.01.2019 tarihinden itibaren elektronik yolla yapılan tebligat

¹³⁵ 11.01.2011 gün ve Tebligat Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 6099 Sayılı Kanun 19.01.2011 tarih ve 27820 Sayılı Resmî Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

¹³⁶ Kanun Hükümet Gerekçesi *"(...) Bilişim alanında yaşanan bu gelişmelere adalet camiası da ilgisiz kalmamış ve birçok konuda bilişim teknolojilerinin sunduğu imkânları ve kolaylıkları günlük iş hayatına taşımıştır. Nitekim bu kullanımlar zamanla artmış ve Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP) vasıtasıyla bilişim teknolojilerinin yaygın olarak tüm Türkiye yargı birimlerinde kullanılması sağlanmıştır. Zira elektronik iletişim, klasik yöntemlere göre çok daha süratli ve çok daha az maliyetli bir iletişim yoludur. (...)"* şeklindedir. (Çevrimiçi) <https://mevzuat.tbmm.gov.tr>.

¹³⁷ RG T.06.12.2018 S.30617 (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

hizmeti Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) üzerinden yapılacağı hüküm altına alınmıştır¹³⁸.

Ayrıca KEP Sistemine ilişkin ilk yasal düzenlemeler 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 18'inci ve 1525'inci maddelerine dayanılarak çıkarılan Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile olmuştur. Söz konusu yasal düzenleme ile, elektronik tebligatın yapılmasına katkı sunmak ve kayıtlı elektronik posta sistemi ile hukuki ve teknik çerçevesini çizmek amaçlanmıştır¹³⁹.

Görüldüğü üzere, uygulamada Kayıtlı Elektronik Posta Sistemine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik kapsamındaki KEP sistemi ile UET sistemi kanunla getirilmiş iki sistem olarak bulunmaktadır. Söz konusu her iki sistemin amaçları aynı olduğu, fonksiyonları aynı olduğu görülmektedir. İki sistemin temel ayrımlarının izah edilmesi gerekmektedir.

UETS sisteminin, Elektronik Tebligat Yönetmeliğinin “amaç ve kapsam” başlığı altında düzenlenen 1'inci maddesinde “*Tebliğat Kanunu uyarınca tebligat çıkarmaya yetkili makam ve merciler tarafından Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi (PTT) vasıtasıyla yapılacak elektronik tebligata ilişkin hususları kapsar.*” şeklinde düzenleme ile elektronik tebligat hususunda tek servis sağlayıcısının PTT olduğu, bir başka kuruma bu görevin yüklenmediği belirtilmiştir. Aynı yönetmeliğin 27'nci maddesi ile PTT'nin elektronik tebligat hizmetini mevzuata uygun olarak verip vermediğini resen veya şikâyet üzerine Adalet Bakanlığı tarafından her zaman denetleyebilir verildiği görülmektedir.

Kayıtlı Elektronik Posta Rehberi ve Kayıtlı Elektronik Posta Hesabı Adreslerine İlişkin Tebliğin “tanımlar ve kısaltmalar” başlığı altında düzenlenen 4'üncü maddesinin (ğ) bendinde bu hizmetin servis sağlayıcılarının Kayıtlı Elektronik Posta Hizmet Sağlayıcı (KEPHS) şeklinde isimlendirilecekleri düzenlenmiş olup; burada görev verilen tek kurumun PTT olmadığı, KEP sistemi kurmak ve işletmek için kurulan anonim şirket ve Tebligat Kanununun hükümlerine göre elektronik ortamda tebligat yapmaya yetkili kılınmış idare, KEPHS

¹³⁸ Levent Börü, “Elektronik Tebligat”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, 10(1) 2020, Sayfalar 183-225, s.197.

¹³⁹ Özlem Tüzüner, “Elektronik Tebligatın Adaletin Kalitesine Katkıları”, **İzmir Barosu Dergisi**, Ocak 2012, s.67, (Çevrimiçi) <https://www.academia.edu>.

olabileceği belirtilmiştir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından KEPHS'lerin anılan Yönetmeliğe uygun hizmet verip vermediğini iki yılda en az bir defa re'sen veya şikâyet üzerine denetleneceği hüküm altına alınmıştır. Yapılan açıklamalar ışığında, her iki hizmet birbirinden kuruluş aşamasında ve denetim esasları konusunda birbirinden farklılaşmaktadır. Öte yandan KEP sistemi alıcı– gönderici üzerine kurulu bir elektronik posta sistemidir. KEP sahibi, gerekli şartları taşıması halinde elektronik yolla tebligat gönderme ve alma yetkisine ve hakkına da sahiptir. Bu noktada Elektronik Tebligat Yönetmeliği ile getirilen UETS sisteminden de ayrılmaktadır. Elektronik Tebligat Yönetmeliği uyarınca elektronik tebligat adresi edinen gerçek veya tüzel kişilerin sadece alıcı konumundan oluşu düzenlenmektedir. Söz konusu iki sistem birbirinden farklı yönleri bulunmakla birlikte, düzenlemelerde yer alan dağınık düzenlemeler kavram kargaşasına sebebiyet vermekte, yönetmelik ve ilgili tebliğler ile elektronik tebligat sisteminin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Tebligat K.m.7.a ilgili düzenlemeleri gereği PTT aracılığıyla UETS'de kayıtlı elektronik adrese elektronik tebligatlar hüküm ifade edecektir¹⁴⁰.

Elektronik tebligatı yapılış süreci Elektronik Teb.Yön.m.9 ile aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

- Tebligat çıkarmaya yetkili makamlar, elektronik tebligat mesajını hazırlayarak, UETS'ye teslim eder (Elektronik Teb.Yön.m.9/1).
- UETS, elektronik tebligat mesajını zaman damgasıyla ilişkilendirerek muhatabın elektronik tebligat adresine ulaştırır (Elektronik Teb.Yön.m.9/2).
- Gizliliğin sağlanması amacıyla tebliğ edilecek içerik ve ekli dokümanlar, UETS tarafından şifrelenir ve bunlar ancak muhatap tarafından görülür (Elektronik Teb.Yön.m.9/3).
- Gerek UETS içi ve gerekse sistemler arası entegrasyon yoluyla yapılan tebligata ait delil kayıtları, elektronik tebligat mesajının tamamının ulaştığı anda üretilir (Elektronik Teb.Yön.m.9/4).
- Elektronik yolla tebligat, muhatabın elektronik tebligat adresine ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda yapılmış sayılır (Elektronik Teb.Yön.m.9/6).

¹⁴⁰ Atalı/Ermenek/Üçüncü, Tebligat Hukuku, s.58.

- Zaruri bir sebep dolayısıyla yukarıdaki usul ile elektronik tebligat yapılamaması halinde genel hükümlere göre tebliğ yapılacaktır. (Elektronik Teb.Yön.m.16).

Tebliğat Kanunu madde 7/a maddesinde belirtilen gerçek ve tüzel kişilere tebliğatın elektronik yöntemlerle yapılması mecburidir:

“Aşağıda belirtilen gerçek ve tüzel kişilere tebliğatın elektronik yolla yapılması zorunludur.

1. 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I), (II), (III) ve (IV) sayılı cetvellerde yer alan kamu idareleri ile bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlar.

2. 5018 sayılı Kanunda tanımlanan mahallî idareler.

3. Özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum ve kuruluşları ile kanunla kurulan fonlar ve kefalet sandıkları.

4. Kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunların bağlı ortaklıkları, müessese ve işletmeleri.

5. Sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıklar.

6. Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşları.

7. Kanunla kurulanlar da dahil olmak üzere tüm özel hukuk tüzel kişileri.

8. Noterler.

9. Baro levhasına yazılı avukatlar.

10. Sicile kayıtlı arabulucular ve bilirkişiler.

11. İdareleri, kamu iktisadi teşebbüslerini veya sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıkları; adli ve idari yargı mercileri, icra müdürlükleri veya hakemler nezdinde vekil sıfatıyla temsile yetkili olan kişilerin bağlı bulunduğu birim.”

Teb.K.m.7/a maddesi kapsamına girmeyen ve elektronik tebliğat yapılması zorunlu olmayan gerçek ve tüzel kişilere, talepleri neticesinde bir elektronik tebliğat adresi sağlanmışsa, artık tebliğatların bu elektronik tebliğat yolla yapılması zorunlu hale gelmektedir¹⁴¹.

Kanun zorunlu tutmakla birlikte, sistemsel veya teknik sorunlarla tebliğat yapılamaması halinde hak kaybını önleyebilmek üzere Kanundaki diğer usullerle tebliğatın muhataba yapılması öngörmüştür¹⁴².

¹⁴¹ Ruhi/Ruhi, Tebliğat Hukuku, s.101.

¹⁴² Teb.K.m.7/a/3'te, “Birinci ve ikinci fıkra hükümlerine göre elektronik yolla tebliğatın zorunlu bir sebeple yapılamaması hâlinde bu Kanunda belirtilen diğer usullerle tebliğat yapılır.” hükmü; Elektronik Tebliğat Yönetmeliği m.16'da “Elektronik yolla tebliğatın, zorunlu bir sebeple yapılamaması hâlinde Tebliğat Kanunu'nda belirtilen diğer usullerle tebliğat yapılır.” hükmü yer almaktadır.

Elektronik tebligatın asker kişilerin muhatabı olduğu tebligatlar bakımından uygulanması ile askerlik vazifesini yapmakta olan KEP adresi sahiplerinin durumunun incelenmesi gerekmektedir.

Millî Savunma Bakanlığı Teb.K.m.7/a/1 maddesi gereği, “5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanununa ekli (I)” listede yer aldığından, Bakanlığa yapılacak tebligatların elektronik tebligat yoluyla yapılması zorunluluk arz etmektedir¹⁴³. Uygulamada Kuvvet Komutanlıklarının ve Millî Savunma Bakanlığının elektronik tebligat adresleri bulunmaktadır. Özellikle MSB’nin taraf olduğu davalar veya hukuki işlemler ile ilgili elektronik tebligatların bu KEP adresine elektronik yolla yapılması gerekmektedir.

Askerlik hizmet yükümlülüğünü er ve erbaş veya yedek subay ve astsubay olarak yerine getiren kişilerin Teb.K.m.7/a kapsamında sahip olduğu elektronik tebligat adreslerinin askerlik hizmeti boyunca durumu açıklığa kavuşturulmalıdır (Örneğin avukat, tacir vb. iken askere gelen kişiler). Özellikle cep telefonu, bilgisayar vb. gibi imkanlara ulaşamayan er ve erbaşların elektronik tebligat hizmetinden faydalanması fiilen mümkün değildir. Elektronik Teb.Yön. m.17/3 uyarınca¹⁴⁴ askerlik hizmeti sebebiyle elektronik tebligat hizmetinden yararlanma imkânı ortadan kalkmış olan kişiler durumunu PTT’ye bildirerek elektronik tebligat adreslerini kapatabileceklerdir¹⁴⁵.

Elektronik tebligat adresi sahibi, kapatma başvurusunu askerlik vazifesine başlamadan önce yapabileceği gibi başladıktan sonra da amirlerine vereceği dilekçe ile kapatma başvuruda bulunabilecektir. Elektronik tebligat yönetmeliği Teb.Yön.m.17 kapsamındaki bildirimi yapmayı ihmal edilmesi halinde ne olacağı konusunda düzenleme yapmamıştır. Kişinin elektronik tebligat adresini kapatmadığı durumda askerlik süresince de muhatabı olduğu tebligatlar bu adrese gelmeye devam edecektir. Asker kişiler bakımından istisnai tebliğ hükümleri bulunduğu da göz önüne alındığında, asker kişinin elektronik tebligat adresi üzerinden yapılan tebligatın geçerli kabul edilip edilmeyeceğinin tartışılması gerekmektedir.

¹⁴³ Atalı/Ermenek/Üçüncü, Tebligat Hukuku, s.63; Bilgen, Tebligat Hukuku, s.81; Özbay/Yardımcı, Tebligat Hukuku, s.34.

¹⁴⁴ Elektronik Tebligat Yönetmeliği m.17/3; “Kısıtlılık, ceza infaz kurumuna girme veya askerlik hizmeti gibi hukuki ve fiili sebeplerle elektronik tebligat hizmetinden yararlanma imkânı ortadan kalkmış muhatabın elektronik tebligat adresi, ilgisinin bildirimi üzerine PTT tarafından bildirim tarihinden itibaren bir ay içinde kullanıma kapatılır.”

¹⁴⁵ Bildirim üzerine PTT tarafından bildirim tarihinden itibaren bir ay içinde elektronik tebligat hesabı kullanıma kapatılacaktır. Detaylı bilgi için Bkz.: Atalı/Ermenek/Üçüncü, Tebligat Hukuku, s.82.

Çalışma boyunca da izaha gayret edildiği üzere özellikle askerlik hizmetini yerine getiren er ve erbaşılar bakımından askerlik büyük kısıtlılıklar doğurduğundan istisnai düzenlemeye gerek duyulmuştur. Bu düzenleme ile amaçlananın askerliğini yapmakta olan muhatapların bilgilenme haklarını korumak olduğu göz önüne alındığında; asker kişiler hakkındaki tebligat usulüne uyulması gerekmektedir. Elektronik Tebligat Yönetmeliği m.16’da yer alan “*Elektronik yolla tebligatın, zorunlu bir sebeple yapılamaması hâlinde Tebligat Kanunu’nda belirtilen diğer usullerle tebligat yapılır.*” hükmü kapsamında askerlik vazifesi elektronik tebligatın yapılamamasında zorunlu bir sebep olarak kabul edilebilecektir. Muhatabın asteğmen veya ast çavuş rütbesinde askerlik vazifesini yaptığı hallerde hakkındaki tebligattan elektronik vasıtalarla haberdar olmuşsa ve bu husus tespit edilmişse tebligatın usulsüz olduğu yönündeki iddiaları dikkate alınmaması gerekmektedir¹⁴⁶.

2.5.6. İlan Yoluyla Tebliğ

Teb.K.m. 28 uyarınca, “*adresini meçhul*” sayılanlara ilan yoluyla tebligat yapılabilecektir¹⁴⁷. Adresin meçhul olarak kabul edilebilmesinin esasları Teb.Yön.m.48’de belirlenmiştir. Teb.Yön. “Adresin meçhul olması” başlıklı 48’inci maddesinde;

“(1) Bu Yönetmelik hükümleri uyarınca kendisine tebligat yapılamayan, tebliğ memuru tarafından adresi tespit edilemeyen, adres kayıt sisteminde de yerleşim yeri adresi bulunmayan kişinin adresinin tespiti için tebligatı çıkaran merci tarafından adres araştırması yapılır.

(2) Tebligatı çıkaran merci, muhatabın adresini öncelikle resmî veya özel kurum ve dairelerden, bunlardan sonuç alınamadığı takdirde kolluk vasıtasıyla araştırabilir ve tespit ettirebilir. Yapılan araştırmalara rağmen muhatabın adresinin tespit edilememesi halinde adres meçhul sayılır.

¹⁴⁶ Elvin Evrim DALKILIÇ, “Elektronik Tebligatın İdari İşlemler Bakımından Değerlendirmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Sayfalar 107-124, s.122.

¹⁴⁷ Özel bir ilan yoluyla tebliğ usulü olarak Bkz.: 7179 S. Askeratma Kanunu m.27; “*Yoklama, celp ve sevk ile ilgili hususlar, Bakanlık tarafından Türkiye Radyo Televizyon Kurumu ve diğer ulusal yayın yapan televizyon ve radyo kanalları aracılığıyla zorunlu yayın kapsamında duyurulur. Ayrıca Bakanlığın resmî internet sitesinde ve e-Devlet sisteminde ilan edilir. Bu duyuru ve ilan yükümlülere tebliğ mahiyetindedir. Duyurular ulusal yayın yapan televizyon ve radyo kanalları tarafından Bakanlıkça talep edilen tarihlerde ve 19.00-23.00 saatleri arasında en az bir kez yayımlanır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, duyuruların yayımlandığı kanalları, tarih ve saati Bakanlığa bildirir.*” Askeratma Kanunu uyarınca Milli Savunma Bakanlığı tarafından idari nitelikteki yoklama, celp ve sevk duyurularına ilişkin özel bir ilan usulü belirlenmiş ve tebliğ mahiyetinde olduğu belirtilmiştir.

(3) Adresi meçhul olanlara tebligat ilanen yapılır.

(4) İlânen tebligat, bu maddedeki usuller izlendikten sonra başvurulacak son çaredir. şeklinde düzenlenmiştir.

Teb.Yön.48 gereği MERNİS adresi bulunmayan ve adres araştırması yapılması neticesinde adres bilgisine ulaşılamayan muhatapların adresi meçhul sayılmakta ve ilanen tebligat usulü işletilmektedir. Tebligat Kanunu'nun 28'inci maddesi uyarınca adresi, meskeni veya işyeri bulunmayan şahısların adresleri meçhul sayılmaktadır. Teb.K. m.28/3 gereği,

“Adresin meçhul olması halinde keyfiyet tebliğ memuru tarafından mahalle veya köy muhtarına şerh verdirilmek suretiyle tespit edilir. Bununla beraber tebliği çıkaran merci, muhatabın adresini resmî veya hususi müessese ve dairelerden gerekli gördüklerine sorar ve zabıta vasıtasıyla tahkik ve tespit ettirir.”

adrese tebliğ yapılması esası benimsendiğinden adresinin meçhul sayılmasından önce, adresin tespiti maksadıyla araştırma yapılması gerekmektedir. Yurt dışında oturanlara ilanen tebligat yapılması icabeden hal olsa dahi yurtdışındaki adrese iade taahhütlü posta ile gönderim yapılmaktadır. Yeterli derecede adres araştırması yapılmadan, adresin meçhul sayılarak ilanen tebligat yapılması savunma hakkı ve hukuki dinlenilme hakkının kısıtlanması söz konusu olacaktır.

Yargıtay birçok kararında, Teb.K. m.28/3'te belirtilen adres soruşturma şekilleri sınırlayıcı olmadığı, zabıtaya yaptırılan bir adres araştırması ile sınırlı tutulmasının savunma hakkının kısıtlanmasına sebep olabileceğini belirtmiştir¹⁴⁸.

Teb.K.m 28/3'te, *“Bununla beraber tebliği çıkaran merci, muhatabın adresini resmî veya hususi müessese ve dairelerden gerekli gördüklerine sorar.”* şeklinde hükmünden anlaşılağı üzere, tebligatı çıkaran merciin lüzum görmesi halinde adres soruşturmasını özel kuruluşlardan, dairelerden de yapması gereği ilk cümlede vurgulanmıştır. Belirtilen özel ve resmi kuruluşların içinde adres tespitinin yapılabileceği Nüfus, Tapu İdareleri, Belediye, Sivil

¹⁴⁸ Yargıtay 2. HD. E. 1994/5855 K. 1994/6458 T. 24.06.1994; Yargıtay 2. HD., E. 1998/11056 K. 1998/11634 T. 02.11.1998; Yargıtay 2. HD., E. 1994/6088 K. 1994/7993 T. 13.09.1994 (Çevrimiçi), <https://www.lexpera.com.tr>.

Savunma gibi kuruluşlarda vardır. İlan yoluyla tebligat yapılması, başvurulacak son bir çaredir. Bu sebeple adres araştırılmasının özenle, titizlikle ve kararlılıkla yapılması gerekmektedir¹⁴⁹.

Düzenlemenin amacı, ilanen tebligatın eldeki diğer imkanları tükettikten sonra kullanılmaktadır. 4829 sayılı Kanun ile Teb.K. 28'inci maddesinin 3.fikrasının 2.cümlesinden “*lüzum görürse*” ibaresi çıkarılarak, adres araştırılması hususu tebligat çıkaran merciin takdirine bırakılmamıştır. Adres araştırmasının geniş şekilde yapılmadan ilanen tebligat yapılması halinde muhatapların hukuki dinlenilme ve adil yargılanma haklarının kısıtlanması sonuçları ortaya çıkarabilecektir.

Teb.K.m.10 uyarınca tebligat, muhatabın bilinen en son adresinde yapılır. Muhatap bu adreste bulunmazsa Teb.K.m.28 uyarınca, tebliğ memuru bulunabileceği yeri komşulara sorarak vb. şekillerle araştırır. Bulamazsa durumun doğruluğunu, muhtara onaylatmak suretiyle tespit edilir. Muhatabın asker kişi olduğunun öğrenilmesi halinde, tebligatı çıkaran makam tarafından birliğinin adresi askerlik Şubesinden veya Millî Savunma Bakanlığında sorularak öğrenilecektir¹⁵⁰.

Teb.K.m.29/1 uyarınca muhatabın bilgilendirilmesi değerlendirilen varsa tebligatı çıkaran yerde yayımlanan gazete veya elektronik ortamda¹⁵¹ ilan yoluyla tebligat yapılabilecektir. Teb.K.m. 31 uyarınca, ilanen tebliğ, son ilan tarihinden itibaren 7 gün sonra yapılmış sayılır, ilanen tebliğe karar veren merci icap etmesi halinde daha uzun bir süreye karar verebilir ancak bu süre 15 günü geçemez. Muhatabın adresinin meçhul olması halinde ise, gazetede ilan yapılması yeterli olmayıp, aynı ilanın tebliği çıkaran makamda herkesin kolayca görebileceği bir yere asılması zorunluluğu da bulunmaktadır.

Asker kişilerin muhatabı olduğu tebligatlar, yukarıda izah edildiği üzere görev yaptığı birliğine tebliğe çıkarılmadan ilanen tebligat yoluna gidilemeyecektir. Tebligatın muhatabı olan erbaş ve er ya da diğer asker kişilerin birliğinde bulunmadığını nöbetçi amiri veya subayı ya da

¹⁴⁹ Muşul, Tebligat Hukuku, s.153; Çatalkaya, Tebligat Hukuku, s.57; Yargıtay 20. HD. E. 2015/13152 K. 2017/2196 T. 21.3.2017; Yargıtay 15. HD. E. 2016/1615 K. 2016/3526 T. 20.6.2016; Yargıtay 2. HD. E. 1998/11056 K. 1998/11634 T. 02.11.1998; Yargıtay 2. HD. E. 2007/21488 K. 2009/1858 T. 10.02.2009 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr;

¹⁵⁰ YHGK. E. 2014/293 K. 2014/434 T. 2.4.2014 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr; Muşul, Tebligat Hukuku, s.151.

¹⁵¹ Elektronik ortamda ilan için Bkz.: “www.ilan.gov.tr”.

en yakın üstü tarafından beyan edilmesi halinde, bulunmama sebebi ve beyan şerh edilerek tebliğ memurunca tespit edilecektir. Örneğin birliğinden firar etmek suretiyle uzaklaşan erin, birliğine yapılan tebligatın merciine iade edilmesi, merci tarafından varsa MERNİS adresine, yoksa adres araştırması yapılarak adresine, adresi bulunamadığı takdirde ilan tebligat yoluna gidilmesine karar verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Askeri Yargıtay 13.02.2007 tarihli kararında,

“(...) Sanığın hükmün kurulduğu tarihte başka bir suçtan tutuklu bulunduğu Sarıkamış Askeri Cezaevi ile özellikle askerlik hizmetini yaptığı Kağızman 7’nci Mekanize Piyade Tugayı 1’inci Mekanize Piyade Tabur Komutanlığından yeterince aranmadan keza terhis edilmişse terhisinde ikamet edeceği adresinin araştırılması cihetine gidilmeksizin gerekçeli hükmün tebliği maksadıyla ilan suretiyle yapılan tebligatın geçerli olmadığı sonucuna varılmıştır.”

asker kişiler bakımından ilan tebligat yapılmadan önce birliğinden sorulmak suretiyle adres araştırması yapılması gerektiğine dikkat çekmiştir¹⁵².

İzmir BAM 10. HD. 26 Kasım 2017 tarihli bir kararında, usulüne uygun yapılmayan ilan tebligatın HMK m.375/1-c, “*Vekil veya temsilci olmayan kimselerin huzuruyla davanın görülmüş ve karara bağlanmış olması.*” halinin taraf oluşumu üzerindeki olumsuz etkisine değerlendirilerek yargılamanın iadesi sayılabileceğine karar vermiştir¹⁵³.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASKER KİŞİLERE TEBLİGAT YAPILMASI

3.1. Birliğinde Bulunma ve Bulunmama Hallerinde Asker Kişilere Tebligat

3.1.1. Giriş

Tebliğat Kanunu’nun 14’üncü, Tebligat Yönetmeliğinin 22’nci maddesi ile asker kişilere yapılacak tebligat usul ve esasları ortaya konulmuştur. Anılan madde kapsamındaki

¹⁵² As.Yrg. 3’üncü Daire E.2007/0318 K.2007/0310 T.13.02.2007 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021).

¹⁵³ İzmir BAM 10. HD. E. 2017/1409 K. 20a17/1327 T. 26.10.2017 (Çevrimiçi) www.izmirbarosu.org.tr.

asker kişiler, görevleri icabı veya diğer başka sebeplerle birliği dışında bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda asker kişiler açısından öngörülen özel düzenlemenin tatbikinin incelenmesi gerekmektedir.

Asker kişilerin birliğinde bulunduğu hallerde tebligatın yapılış şekli ile birliğinde bulunmadığı hallerde tebligatın yapılış şekli ayrı ayrı incelenecektir.

3.1.2. Asker Kişinin Birliğinde Bulunması Halinde Tebligat

3.1.2.1. Birliğinde Bulunan Er ve Erbaşlara Tebligat Yapılması

Tebliğat yapılacak kişinin askerde olduğu tebligat mercii tarafından öğrenilmesi halinde yetkili askerlik şubesine yazılarak askerlik yaptığı yerin öğrenilmesi ve bu birliğine tebligat çıkarılması gerekmektedir. Bu şekilde askerden önceki adresine veya araştırma yapılmadan askerde olan kişiye genel hükümlere göre tebligat yapılması halinde tebligatın usulsüzlüğü söz konusu olacaktır¹⁵⁴.

Tebliğat Kanunu'nun 14'üncü ve Yönetmeliğinin 22'nci maddesi gereği, erbaş ve erlere tebligat yapılmasını nöbetçi subayı veya amiri temin edecek ve tebligat kurum amiri/kıta kumandanı gibi en yakın üste yapılacaktır. Belirtilmelidir ki, tebliğ memuru tarafından muhatap er ve erbaşa bizzat yapılan tebligatlar da geçerli kabul edilmektedir¹⁵⁵. Bahsi geçen muhatap erbaş ve erin en yakın üstü konumundaki kişiden anlaşılması gerekenin en yakın amir olan bölük komutanının olduğu yukarıda izah edilmiştir. Aksi halde erler bakımından üstü olan diğer yükümlü onbaşı veya çavuşlar gibi kişilere tebligat yapılması gibi düzenlemenin amacına aykırı sonuçların doğması, kişilerin zarar görmesi ihtimali ortaya çıkacaktır¹⁵⁶.

¹⁵⁴ Kiraz/Yaman, a.g.m., s.47.

¹⁵⁵ Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.412; Aynı yönde karar için Bkz: Yargıtay 17. CD. E. 2019/2865 K. 2019/13576 T. 4.11.2019 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁵⁶ “Dava dilekçesi ve duruşma günü davalının "er" olarak askerlik yaptığı kıtası komutanlığına tebliğ için gönderilmiş, bu adreste "piyade çavuş K. K." imzasına tebliğ edilmiştir. Erata yapılacak tebliğler, kıta kumandanı ve müessese amiri gibi en yakın üste yapılır. (Teb. K. m. 14/1, Tüzük m. 19/1) 211 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununa göre "erat" tabiri, er ve erbaşları ihtiva eder. (m. 118) Buna göre Tebligat Kanunu bakımından er ve erbaşlar aynı kategoride değerlendirmişlerdir. O sebeple dava dilekçesi ve duruşma günü, davalıya Tebligat Kanunu ve Tebligat Tüzüğü hükümlerine uygun tebliğ edilmemiştir.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. HD. E. 2010/8839 K. 2011/10188 T. 9.6.2011 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

En yakın üst konumundaki amiri tarafından tebligat evrakı en yakın üst olduğu şerhinin düşölerek, görevinin ve rütbesinin açıkça yazılarak doldurulmalı ve imzalanmalıdır. Aksi halde tebliğin usulsüzlüğü söz konusu olacaktır¹⁵⁷.

Tebliğatin yapıldığı amir konumunda bulunan üst, en kısa sürede tebligatı muhatabına ulaştırmalıdır. Tebligat Kanunu'nun 54'üncü maddesi gereğı cezai ve hukuki sorumluluğı bulunmaktadır¹⁵⁸.

3.1.2.2. Birliğinde Bulunan Diğer Asker Şahıslara Tebligat Yapılması

Tebliğat Kanunu'nun 14'üncü maddesinin ikinci fıkrasında belirtildiğı üzere er ve erbaşlar dışında birliğinde veya kurumunda tebligat yapılması icap eden diğer askeri personele tebliğ yapılmasını nöbetçi subayı veya amiri temin edecektir. Bunlar tarafından muhatabın derhal bulundurulması veya tebliğin yapılmasının temini mümkün olmadığı takdirde tebliğ kendisine yapılması gerekmektedir. Muhatabın bulunamadığı hallerde tebliğ mazbatasına, bulunamadığı yazılarak tebliğ nöbetçi subaya veya amire yapılacaktır. Nöbetçi subayı veya amiri dışındakilere yapılacak tebliğler usulüne uygun olmayacaktır¹⁵⁹.

Göröldüğü üzere er ve erbaşlara yapılacak tebligatlardan farklı olarak, diğer askeri şahıslara öncelikle bizzat kendisine tebliğ yapılacaktır¹⁶⁰. Diğer askeri kişilere (erat haricindeki) adresinde veya gösterdikleri yerde tebligat yapılması da mümkündür. Bu hallerde genel hükümler uygulanacaktır¹⁶¹.

¹⁵⁷ “7201 Sayılı Kanun'un 14/1. maddesi uyarınca adı geçen şahsın sanığın kıta kumandanı ve müessese amiri gibi en yakın üstü olduğuna dair şerh yer almadığı gibi, kıtası komutanlığınca kararın sanığa tebliğ edildiğine dair bir belge de bulunmadığından, yapılan tebligatın usulsüz olduğu (...)” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 7. CD. E. 2014/30767 K. 2016/10938 T. 12.12.2016 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁵⁸ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.298.

¹⁵⁹ Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.126.

¹⁶⁰ Akcan/Yıldırım, a.g.e., s.113.

¹⁶¹ Özbay/Yardımcı, a.g.e., s.59;

3.1.3. Asker Kişinin Başka Yerde Olması Hallerinde Tebligat

3.1.3.1. Birliğinde Bulunmayan Eratlara Tebligat Yapılması

3.1.3.1.1. Firari Durumda Olması Halinde

Firar esas olarak görevli olduğu yerden izinsiz ayrılmak, kaçmaktır. Bu eylemleri Kanun koyucu As.C.K. madde 66 ile belirli şartlar dahilinde “firar suçu” olarak düzenlenmektedir¹⁶². Er ve erbaşların firari durumunda oldukları takdirde birliğine ne zaman dönecekleri meçhuldür. Bu sebeple, Tebligat Yönetmeliğinin 30’uncu maddesi¹⁶³ dikkate alınarak tebligat çıkaran merciye iade olunur.

Bu durumda en yakın üstü konumundaki amiri tarafından şahsın firari durumda olduğu beyanı tebligat evrakına yazılır ve memur ile tebliğ yapılan amiri tarafından tarih atılarak imzalanır. Tebligat gönderen makama iade edilir¹⁶⁴. Muhatabın geri geleceğinin tespiti mümkün olmadığından, dosya kapsamında bilinen en son adresine yoksa adres kayıt sisteminde kayıtlı olan adresine genel hükümlere göre tebligat yapılacaktır. Ancak firari durumdaki muhatabın tespit edilen adresine yapılan tebligatın Teb.K.m.16 hükümleri uyarınca aynı konutta oturan kişilere yapılması halinde, muhatabın firari durumda da olsa asker kişiliği devam etmesi sebebiyle süreklilik arz edecek şekilde birlikte oturma imkânı olmadığından bahisle aynı konutta oturma şartının oluşmadığından tebligat geçerli sayılmayacaktır¹⁶⁵. Ayrıca firari

¹⁶² Firar ve cezası, As.CK. m. 66; “1) Aşağıda yazılı askeri şahıslar bir yıldan üç yıla kadar hapsolunur:

a) Kitasından veya görevi icabı bulunmak zorunda olduğu yerden izinsiz olarak altı gün-den fazla uzaklaşanlar,
b) Kitasından veya görevini yapmakta olduğu yerden izin, istirahat veya hava değişimi alarak ayrılanlardan, dönmeye mecbur bulundukları günden itibaren altı gün içerisinde özürsüz olarak gelmeyenler,

2) Aşağıda yazılı hallerde hapis cezası iki yıldan aşağı olamaz.

a) Suçlu, silah, mühimmat ve bunların teçhizat veya nakil vasıtalarından ve hayvanlardan birini veya ordu hizmetine tahsis edilen herhangi bir şeyi beraberinde götürmüş ise;

b) Suçlu hizmet yaparken kaçmış ise;

c) Suçlu mükerrir ise;

3) Seferberlikte bu maddede yazılı mehiller yarıya indirilir.”

¹⁶³ Teb.K.m.30; “(...) Muhatap ölmüşse veya gösterilen adresten sürekli olarak ayrılmış ve yeni adresi de tebliğ memurunca tespit edilememişse tebligat evrakı, tebligatı çıkaran merciye geri gönderilir.”

¹⁶⁴ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.298; Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.412; Aydınalp, a.g.m., s. 33; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.49.

¹⁶⁵ As.Yrg. 3’üncü Dairesi E. 2014/0299 K.2014/0279 T. 25.03.2014; “(...)Sanığın tebligatın yapıldığı tarihte askerlik hizmetini yaptığı ve firarda olduğu anlaşılmaktadır. (...) Söz konusu tebligatın yapıldığı adreste annesi ile birlikte kalma durumu, firar süresi ile sınırlı ve geçici olduğundan, somut olayda sanık ile annesi arasında Teb.K.m.16 uyarınca aynı konutta oturma şartının bulunmaması nedeniyle sanığın annesine yapılan tebligatın geçersiz olduğu sonucuna varılmıştır.” Kararın tam metni için Bkz.: As.Yrg. 4’üncü Daire E.2016/347 K.2016/366 T.31.05.2016; Aynı yönde kararlar için Bkz.: As.Yrg. 2’nci Daire E.2012/101 K.2012/112

durumdaki muhatabın adresi tespit edilmezse, askerlik öncesi adresine yapılan tebligat geçerli olmayacaktır¹⁶⁶. Tebligat yine yapılmasının mümkün olmadığı takdirde ilan tebligat yapılması yoluna gidilmesi gerekmektedir¹⁶⁷.

Askeri Yargıtay'ın muhatap ere usulüne uygun tebligat yapıp yapılmadığını değerlendirdiği 26.02.2012 tarihli kararında,

“Firar etmesi nedeniyle Teb.K.m.14 gereğince tebligat yapılamaması ve dosyadaki adresine çıkarılan davetiyelerin de, ismen tanınmadığı, adres bırakmadan ayrıldığı, muhtarlık kaydının bulunmadığı belirtilerek tebliğ edilemeden iade edilmesi karşısında; Teb.K.m.28 ve müteakip maddelerine göre yapılan tebligatlarda usulsüzlük bulunmadığı anlaşılmıştır.”

şeklinde hüküm kurmuştur¹⁶⁸. Anılan As.Yarg. kararından da anlaşılacağı üzere, bilinen adresine yapılan tebligatların iade olması ve adresinin meçhul olduğunun tespiti halinde ilan tebligat yapılması gerekmektedir.

3.1.3.1.2. İzin/Hava Değişiminde Bulunması Halinde

Askeralma Kanunu'nun 28'inci maddesi uyarınca er ve erbaşların altı aylık yükümlü askerlik süresince 6 (altı) gün izin hakkı bulunmaktadır. Ayrıca yine aynı kanunda sıhhi izin hakları düzenlenmektedir.

Her ne kadar izin süreleri kısa olsa da muhatabın izinde olması halinde tebligatın en yakın üste yapılmasının mümkün olup olmayacağının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu konuda öğretide farklı görüşler yer almaktadır.

T.25.01.2012; As.Yrg. 4'üncü Dairesi E.2016/347 E.2016/366 T.31.05.2016 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

¹⁶⁶ Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.412.

¹⁶⁷ “Muhatabın kıtaya dönüp dönmeyeceği ya da ne zaman döneceği belirsizlik içindedir. Bu belirsizlik devamlılık gösterdiğinden artık “bilinen son adresi” (Teb.K.m.10) yok demektir.” Aydınalp, a.g.m., s.33; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.49; Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.412; Akcan/Yıldırım, a.g.e., s.112; Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s.298.

¹⁶⁸ As.Yrg. 2'nci Dairesinin E. 2012/902 K.2012/875 26.06.2012 tarihli kararı (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

Birinci görüş, er veya erbaş tarafından izne çıkarken veya hava değişimini giderken adres bildirilmesi halinde tebligatın en yakın amire yapılmak yerine bildirilen adrese tebligat çıkarılmak üzere merciye iade edilmesi gerektiği savunmaktadır¹⁶⁹.

İkinci bir görüş ise, er veya erbaşın geçici olarak izne veya hava değişimine gittiğinden Teb.K.m.20 kapsamında “muhatapın muvakkaten başka yere gitmesi” hali olarak değerlendirilerek tebligatın en yakın amirine yapılmasını gerektiğini savunmaktadır¹⁷⁰.

Üçüncü görüşe göre ise, er veya erbaş izin veya istirahat sebebiyle birliğinden uzun süre uzaklaşmışsa muhatapın hak kaybına uğramasını önlemek maksadıyla ve bu durum tebligat evrakına yazılmak suretiyle merciine iade edilmesi gerektiği savunulmaktadır¹⁷¹.

Kanaatimce, erbaş ve erler bakımından Teb.K.m.20 uyarınca “muvakkaten başka yere gitme” esasının uygulanmasında dönüş tarihi kriteri esas alınmalıdır. Erbaş ve erler bakımından askerlik süresinin altı ay olması, izin süresinin altı gün gibi kısa bir süre olması ve dönüş tarihinin net olması sebepleriyle izin ve hava değişimi halinde gelen tebligatların Tebligat Kanunu’nun 20’nci maddesi uyarınca “muvakkaten başka yere gitme” olarak değerlendirilerek en yakın üstüne tebliğ edilmesinin, uzun süreli hava değişimi sebebiyle birliğinde bulunmayan erbaş ve erler bakımından ise hak kaybına sebebiyet vermemek maksadıyla husus tebliğ evrakına yazılmak suretiyle çıkarıldığı mercie iade edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Aksi halde uzun süreli hava değişimine gönderilen erbaş ve erlerin hak kaybına uğrama ihtimali ve muhataba ulaştırmada tehirden ötürü tebliği alan amir veya üstleri açısından hukuki sorumluluk doğacaktır.

3.1.3.1.3. Dağıtımda Olması Halinde

7179 sayılı Kanun ile er ve erbaşlar için altı aylık ve kanunun belirttiği şartları taşıması halinde bir aylık bedelli askerlik yükümlülük süresi öngörülmüştür. Bedelli askerlik bir ay süreli temel eğitimi kapsamakta olup bu süre sonunda askerlik yükümlülüğü yerine getirilmiş sayılmaktadır. Yükümlülük süresi altı ay olan er ve erbaşlar bakımından ise acemi birliği diye tabir edilen eğitim birliklerinde bir aylık temel eğitimlerini almalarını müteakip görev yapacağı

¹⁶⁹ Aydınalp, a.g.m., s.33; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.50.

¹⁷⁰ Ayhan Erbay, **PTT Genel Müdürlüğü Tebligat İşlemleri Ders Kitabı**, Ankara 2005, s.66.

¹⁷¹ Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.413; Atalı/Ermenek/Üçüncü, a.g.e., s.158; Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s.298.

esas birliğine katılmak üzere dağıtıma çıkarılmaktadır. Dağıtıma çıkarılan er ve erbaşlar esas birliğine katılım yapmaları/yapmamaları durumları ilgili Askerlik Şubesine bildirilmektedir. Bu açıklama kapsamında, er ve erbaşların bilinen son görev yeri katılım yapmış oldukları esas birlikleridir. Bu sebeple dağıtıma çıkıp birliğine katılmış er ve erbaşların esas birliğine tebligat yapılması gerekmektedir. Muhatabın farklı bir birliğe dağıtımında olması halinde, en yakın üst tarafından tebligat evrakına muhatabın dağıtımında olduğu ve esas birliği yazılarak, tebligatı çıkaran merciine iadesi gerekmektedir¹⁷².

3.1.3.1.4. Tatbikat/Sınır Ötesi Harekât/ Seyrüsefer Görevi Halinde

Askeri hizmet gereği icra edilen tatbikatlar, seyrüsefer görevleri ve sınır ötesi hareketler tebligat yapılmasına engel değildir. Bu tatbikatlar esnasında asker hala birliğinde görevlidir ancak geçici olarak birliğinden uzakta bulunmamaktadır.

Son yıllarda yapılan sınır ötesi hareketlerin uzun süreli icra edildiği personelin belki 3-4 ay operasyon bölgesinde kaldığı, geçici olarak birliğin değiştiği de hesaba katılması gerekmektedir. Bu kapsamda sınır ötesi harekât kapsamında yurt dışında bulunan er ve erbaşlar bakımından, Teb.K.m.20 uygulanarak “muhatabın muvakkaten başka yere gitmesi” şeklinde değerlendirilmesi gerekmekte, tebligatın birliğinde bulunan en yakın üst konumundaki amirine yapılmalı, amiri tarafından en kısa yoldan muhatabına ulaştırılmalıdır.

As.Yrg. 16.11.2016 tarihli kararında,

“Tebliğat yapılacak er veya erbaşın kısa süreliğine birlikten (tatbikata, hastaneye, duruşma vb.) ayrılmış ise, Teb.K.m.20 uygulanarak tebligatın muhatabın en yakın üstüne yapılması gerekmektedir. En yakın üst, tebligatı muhatabına ulaştırılmasını temin edecektir.”

şeklinde “muvakkat olarak başka yere gitme” halinin uygulanacağı sonucuna varmıştır¹⁷³.

Ancak uygulamada tıpkı sefer halinde olduğu gibi Kuvvet Komutanlıkları aracılığıyla tebligat yapılmaktadır. Ancak seferberlik hali söz konusu olmadığından usul işleminin kanunda öngörülen şekle uygun yapılmadığı açıktır. Bu bakımdan en yakın üste tebliğ yapılması, en

¹⁷² “(...) Bu durumda, en yakın amirinin imzası ve beyanı alınarak tebligat evrakı yeni birlik adresine sevk olunur.” Kiraz/Yaman, a.g.m., s.51; Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.298.

¹⁷³ As.Yrg. 2’nci Daire E. 2016/572 K. 2016/614 T. 16.11.2016 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

yakın üst tarafından en kısa yoldan harekât bölgesindeki birliğine gönderilmesinin uygun bir hal tarzı olacağı değerlendirilmektedir.

3.1.3.1.5. Terhis Olması Halinde

Askerlik hizmet süresini tamamlayan er ve erbaşlar terhis edilmektedir. Terhis olan er ve erbaşların artık asker kişilikleri sona ermektedir. Bu sebeple haklarında Teb.K.'nu m. 14 uyarınca işlem yapılması mümkün değildir¹⁷⁴. Terhis olan er ve erbaşın muhatabı olduğu tebligatlar bakımından en yakın üst tarafından muhatabın terhis olduğu bildirilerek, terhis adresi ile birlikte tebligat evrakına yazılarak imza altına alınacak ve tebligat çıkaran merciine iade edilecektir¹⁷⁵. Muhataba tebligat Teb.K.m.10 esasları gözetilerek gerçekleştirilecektir.

Askeri Yargıtay'ın 16.11.2016 tarihli kararında,

“(...)Askerlik hizmetine devam eden (terhis olmayan) sanığın yokluğunda verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının ... Köyüne tebliğe çıkarılıp aynı adreste tebliğ edilmesinin usule aykırı sayarak kararın kesinleşmediğine (...)”

hükmetmiştir¹⁷⁶.

3.1.3.2. Birliğinde Bulunmayan Diğer Asker Kişilere Tebligat Yapılması

Diğer askeri personele (subay, astsubay, uzman er ve erbaş) ev adreslerinde tebligat yapılması durumunda sivil kişilerden farkı yoktur, ancak görevlerinin gerekliliklerinden kaynaklı veya şahsi sebeplerden ötürü birliğinde tebligat yapılması gereken halin bulunması durumunda tebligat bizzat kendilerine, derhal bulundurulmazsa nöbetçi amiri veya subayına tebligat yapılacağı yukarıda da izah edilmiştir. Muvazzaf diğer askeri personelin de birliğinden uzakta olduğu durumlar olabilmektedir.

Bu durumlar aşağıda detaylı olarak incelenecek olup bu hallerde tebligatın nasıl yapılacağı açıklanacaktır. Bu hususların incelenmesi, tebligatın muhatabına ulaştırılmasında

¹⁷⁴ “(...)Erin terhis olması durumunda ise bilinen son adrese tebligat yapılacağı (...)” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 2. CD. E. 2014/17084 K. 2015/21636 T. 25.11.2015 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁷⁵ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.298; Ruhi/Ruhi, s. 413; Akcan/Yıldırım, a.g.e., s.112; Aydınalp, a.g.m., s.34; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.51-52; “(...) Davalının askerdeki adresine tebligat çıkarılmışsa da 18/6/2002 tarihli bilgi notu ile terhis olduğu belirtilip tebligat belgesi iade edilmiştir.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 4. HD. E.2003/15110 K. 2004/4732 T. 12.4.2004 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁷⁶ As.Yrg. 2'nci Daire E. 2016/572 K. 2016/614 T. 16.11.2016 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

gecikmelerin önlenmesinde ve tebligatların kanuna ve usule uygun yapılmasının sağlanması bakımından önem arz etmektedir.

3.1.3.2.1. İzin/İstirahat Halinde

İç Hizmet Kanunu/Yönetmeliği ve TSK İzin Yönetmeliği ile er ve erbaş haricindeki diğer askeri kişilerin izin, istirahat halleri düzenlenmektedir. Bu kapsamda, diğer askeri personel izin veya istirahat sebebiyle birliğinde bulunmayabilir. Teb.K.m.14/2 uyarınca, diğer askeri şahıslara tebliği mümkün olmazsa veya derhal bulundurulmazsa tebligatın nöbetçi subayına veya amirine yapılacağı belirtildiğinden, muhatabın izin veya istirahat sebebiyle birliğinde olmaması halinde, tebliğ mazbatasına izinli veya istirahatli olduğu kaydı düşülerek tebligat nöbetçi subaya veya amirine yapılacaktır. Tebliğ zarfına tebliğ yapılan kişinin Teb.K.m.14/2 esasları gereği nöbetçi amir veya subay olduğu yazılarak, bu kişiler tarafından imzalanacaktır. Ancak izin veya istirahat süresinin uzun olması halinde, muhatabın süreli işlerde hak kaybına uğramaması maksadıyla, uzun süreli istirahat veya izinde olduğu kaydı düşülerek, tebligatı çıkaran makama iadesi gerekecektir¹⁷⁷. **Yılmaz/Çağlar**, tebligat muhatabı diğer askeri personel izne ayrılmışsa veya kısa süreli başka birliğe göreve gitmişse Teb.K.m.20’de yer alan muvakkaten başka yere gitme hükümleri uygulanacağı belirtmiştir¹⁷⁸.

Kanımca, TSK İzin Yön. gereği farklı sürelerde (1 ay, 3 ay, 1 yıl ve üzeri şeklinde) izinler bulunduğundan izin süresi ve görevlendirme süresi dikkate alınarak, muhatabın ve tebligatı çıkaran merciinin menfaatleri gözetilerek değerlendirme yapılması uygun olacaktır.

3.1.3.2.2.Firar Halinde

Diğer asker kişilerin de firari durumda olması söz konusu olabilmektedir. Görev yerine veya mesaiye gelmeme şeklinde tezahür eden firar eylemi, yedi günden fazla olması halinde Askeri Ceza Kanunu m.65-66’da yer alan suçlara temas etmekte ve cezalandırılmaktadır.

Asker kişinin mazeretsiz olarak kıtasından veya birliğinden uzaklaşmış olduğu durumlar söz konusu olabilmektedir. Firar eden kişinin kastı kaçmak olduğundan, geri dönüp dönmeyeceği veya yakalanıp yakalanmayacağı veya kendiliğinden dönüp dönmeyeceği belirsizdir. Firari durumundaki asker kişilere tebligatın birliğinde yapılması icabeden hal varsa;

¹⁷⁷ Aydınalp, a.g.m., s.36; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.55; Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s.301.

¹⁷⁸ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.301.

nöbetçi subay veya amirleri tarafından birliğinde bulunmadığı, firari durumda olduğu kaydı düşülerek, tebligatı çıkaran makama iadesi gerekecektir¹⁷⁹. Çünkü tebliğin nöbetçi subaya veya amire yapılması halinde, firar durumundaki asker şahsa tebligatın ulaştırılması mümkün değildir. Yapılacak adres araştırması neticesinde yine tebligat yapmaya elverişli adresi bulunmaması halinde ilan tebligat yoluna gidilecektir.

3.1.3.2.3. Tatbikat/ Sınır ötesi Harekât/ Seyrüsefer Görevi Halinde

Askeri birliklerce yapılan tatbikat, harekât ve seyrüseferler ile asker kişiler geçici olarak birliklerinden/kıtalarından uzaklaşmaktadır. Bu gibi durumlarda tebligat işlemlerinin nasıl yapılacağı muhatapların ve merciin hak ve menfaatleri bakımından önem taşımaktadır. Diğer asker kişilerin birliğinde tebligat yapılması icabeden durum bulunması halinde, Teb.K. m.14/2 uygulanacaktır. Özellikle yurt içindeki tatbikat gibi durumlar 14/2'nin tipik bir örneğidir. Bu sebeple, muhatapın tatbikatta görevli olduğu nöbetçi subay veya amir tarafından tebliğ evrakında gösterilecek ve tebligat Teb.K.m.14 ve 20 uyarınca nöbetçi subaya veya amire yapılacaktır¹⁸⁰. Nöbetçi amir veya subay en kısa sürede tebligatın muhatapına ulaştırılmasını temin edecektir.

Sınır ötesi harekât, seyrüsefer görevi ve sınır ötesinde tatbikatlar ise yurt içindeki tatbikattan farklılık arz etmektedir. Çünkü bu hallerde muhatap yurt dışında bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda Teb.K.m. 27'nin uygulanması gündeme gelecektir. Teb.K. m.27 “*Yabancı memleketlerde bulunan askeri şahıslara yapılacak tebligat bağlı bulundukları Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Kumandanlıkları ile Jandarma Genel Komutanlığı vasıtasıyla yapılır.*” şeklinde yurt dışında bulunan asker şahıslara tebligat usulünü tespit etmiştir. Muhatapın Sınır ötesi harekât, seyrüsefer görevi ve sınır ötesinde tatbikatta bulunduğu nöbetçi amiri veya subayı tarafından tespit edilmesi halinde durum tebligat evrakına şerh düşülerek merciine iade edilmesi gerekecektir. Nöbetçi amir veya subayı tarafından tebliğ alınması halinde tebliğ hukuki sonuçlarını doğurduğundan muhatap bakımından hak kayıplarının doğması muhtemel olduğundan iadesi gerektiği değerlendirilmiştir.

¹⁷⁹ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.301; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.54-55; Aydınalp, s. 35.

¹⁸⁰ Ruhi/Ruhi, Tebligat Hukuku, s.415; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.55; Aydınalp, s.36.

3.1.3.2.4. Tayin/Geçici Görevlendirme Halinde

Erbaş ve erlerin haricindeki diğer asker kişilerin belirli periyotlarda başka bir birliğe atanması veya geçici olarak başka bir birliğe görevlendirilmesi söz konusu olmaktadır.

Tebliğat muhatabı diğer asker kişi, birliğinden tayin edilmiş ve ayrılmış ise bu durumda, bilinen son adresi artık atandığı birlik kabul edileceğinden Teb.K.m.10 da dikkate alınarak nöbetçi amiri veya subayı tarafından tebliğ evrakına, tayin olduğundan/atandığından bulunamadığı kaydı ve atandığını birlik adresi açıkça yazılarak tebligatı çıkaran makama iade edilmesi gerekmektedir¹⁸¹. Eğer atandığı yeni birliği tebliğ memurunun dağıtım bölgesindeki bir birlik ise tebligatı çıkartan makama iade edilmeksizin tebligatın yeni birliğine yapılması gerekmektedir¹⁸².

Muhatap askeri personelin geçici görevlendirme halinde ise, Tebligat Kanunu uyarınca “*muvaakkaten başka yere gitme*” hali söz konusu olacağından Tebligat Kanunu’nun 20’nci maddesi gereği tebligat nöbetçi amir veya subayına yapılacaktır¹⁸³. Tebliği alan nöbetçi subayı ve amiri en kısa sürede muhatabına ulaştırması gerekmektedir. Nöbetçi subayı ve amiri muhatabın geçici olarak başka yere gittiğini beyan etmeleri ve imzadan imtina etmeleri halinde tebligat Teb.K.m.20 “*Kendisine tebliğ yapılacak kimsenin muvaakkaten başka bir yere gittiğini belirten kimse, beyanını imzadan imtina ederse, tebliğ eden bu beyanı şerh ve imza eder. Bu durumda ve tebliğ evrakının kabulden çekinme halinde tebligat, 21 inci maddeye göre yapılır.*” hükmü gereği tebligat Teb.K.m.21’e göre yapılacaktır.

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) 10.03.2016 tarihli kararında, davacı astsubayın birliğine çıkarılan tebligatın geçici görev sebebiyle Kıbrıs’a gittiğinden tebligat yapılamadığını, davacıya adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden adresi tespit edilerek, bu adreste aynı konutta ikamet eden yakınına tebligat yapılmasını Teb.K.m.16 uyarınca geçerli bir tebliğ saymıştır¹⁸⁴.

¹⁸¹ “Uzm.J.Çvş. olan Zonguldak/Devrek 2’nci Jandarma Eğitim Tabur Komutanlığında görevli olduğu ve Devrek’te birlik misafirhanesinde kaldığı dikkate alındığında, gerekçeli kararın, sanığın görevden ayrıldıktan sonra ikamet edeceği aile adresine tebligat çıkarılmasını Teb.K.m.14/2 ve 20’nci maddelerine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.” Kararın tam metni için Bkz.: As.Yrg. 4’üncü Daire E.2015/698 K.2015/706 T. 01.12.2015 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

¹⁸² Aydınalp, a.g.m., s.36.

¹⁸³ Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s.301; Ruhi/Ruhi, Tebligat Hukuku, s.415.

¹⁸⁴ AYİM 3’üncü Daire E.2016/392 K.2016/371 T.10.03.2016 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

3.1.3.2.5. Geçici Olarak Görevden Uzaklaştırılmaları/ Açığa Alınmaları

Halinde/Tutuklanmaları Halinde

Geçici olarak görevden uzaklaştırma idari bir tedbir olarak 6413 Sayılı TSK Disiplin Kanununun 28'inci maddesinden doğmaktadır. İdarenin yapmış olduğu disiplin soruşturmalarının sağlıklı yürütülebilmesi maksadıyla askeri şahısların idari izinli sayılarak görevinden uzaklaştırılması işlemidir. Geçici olarak görevden uzaklaştırma tedbiri 28'inci maddenin ikinci fıkrası uyarınca asgari tugay veya eşiti komutanlıkları ve üst komutanlıkları tarafından bir defa uzatılabilmesi kaydıyla 15 gün, Milli Savunma Bakanı onayı ile 1 (bir) yıla kadar uygulanabilmektedir. Bu süre zarfında ilgili askeri şahıs birliğinde görevde bulunmamaktadır.

Geçici olduğu belirtilen idari tedbirin, Tebligat Kanunu'nun 20'nci maddesi uyarınca “muvaakkaten başka yere gitme” hali olarak değerlendirilerek tebliğin nöbetçi subaya veya amire yapılması gerekmektedir. Tebligatı alan nöbetçi subay veya amirin en kısa sürede muhatabına ulaştırması gerekmektedir. Ancak yukarıda açıklandığı üzere Bakan onayı ile 1 (bir) süreyle görevden uzaklaştırılan tebligat muhatabı bulunduğu takdirde, kanaatimce sürenin uzunluğu dikkate alınarak, tebligat merciiine iade edilmesi gerekir. Söz konusu bir yıllık uzaklaştırma hususu tebligat evrakında belirtilir ve varsa muhatabın idareye beyan ettiği adres bilgileri yazılır. Mercii tarafından bu adrese veya MERNİS adresine tebligat tekrar çıkarılır.

Geçici olarak görevinden uzaklaştırılan askeri şahsın idari izinli olarak nerede bulunacağının tespitinin nöbetçi subay veya amir tarafından gerçekleştirilmesi çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Muhatap ve merciinin menfaatleri göz önüne alınarak değerlendirme yapılması isabetli olacaktır.

Askeri personelin 926 Sayılı TSK Personel Kanununun 65'inci maddesinin,

“Ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis, taksirli suçlar hariç olmak üzere beş yıl ve daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan veya yüz kızartıcı bir suçtan yahut emre itaatsizlikte ısrar, üste veya amire fiilen taarruz, üste veya amire hakaret, mukavemet suçlarından dolayı haklarında kamu davası açılanlar, ilgili kuvvet komutanlığının teklifi üzerine veya resen Milli Savunma Bakanlığı tarafından açığa alınabilirler.”

hükmü kapsamında askeri personel açığa alınması söz konusu olmaktadır. Aynı maddenin “(a) bendi gereğince açığa çıkarılanlar yapmakta oldukları görevden alıkonulurlar ve kendilerine başka görev verilmez.” hükmü gereği görevlerinden el çektirilmekte, açıkları;

“1. Yargılama sonunda beraatlarına, haklarındaki kamu davasının her ne sebeple olursa olsun ortadan kaldırılmasına veya duruşmanın tatiline veya davanın düşmesine veya kamu davasının reddine veya Türk Silahlı Kuvvetlerinden ilişkilerinin kesilmesini gerektirmeyecek şekilde hükümlülüklerine yahut haklarında hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilenlerin açıkları, haklarındaki kararın kesinleşmesi beklenmeksizin kaldırılır.

2. Soruşturmaya konu olan fiillerin hizmetlerine devamı engel olmadığı anlaşılanların açıkları, haklarında karar verilmesi beklenmeksizin kaldırılabilir.

3. Açıkta bulunanlar hakkında her üç ayda bir yapılacak değerlendirme sonucunda veya diğer nedenlerle açıklarının kalkması gerektiği değerlendirilenlerin açıkları kaldırılır.” hükmü gereği kaldırılmaktadır.

Yukarıdaki mevzuat maddeleri ışığında; hakkında her ne sebeple olursa olsun açığa alma işlemi tesis edilen askeri şahısların muhatabı olduğu tebligatların birliğine gönderilmesi halinde, nöbetçi subayı veya amirinin açığa alındığını ve biliniyorsa adresini tebligat evrakına kayıt düşerek merciine iade etmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Aksi halde tebliğ alınması, tebligatın tüm hukuki sonuçlarını doğurduğundan, muhatabın menfaatlerini zedeleyebilir.

7145 Sayılı Kanunu’nun 26’ncı maddesi ile 375 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye eklenen 35-B maddesi gereği milli güvenliğe karşı faaliyetlerde bulunana terör örgütlerine iltisakı bulunan TSK Personel Kanununa tabi kişilerin Milli Savunma Bakanı’nın onayı ile kamu görevinden çıkarılması söz konusu olmaktadır. Bu kapsam kamu görevinden çıkarılmak suretiyle kamu görevine son verilen askeri şahısların asker kişilikleri bittiğinden birliğe yapılacak tebligatların hususu belirtilerek merciine iadesi gerekmektedir. Çünkü asker kişiliği biten kişi bakımından nöbetçi subayı veya amirinin artık tebliğ yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Asker kişilerin tutukevi veya cezaevinde bulunmaları hali söz konusu olabilmektedir. Bu durumdaki muhatabın TSK Personel Kanunu vd. mevzuat uyarınca kurumdan ilişkisi

kesilmemiş olması halinde tutuklu veya hükümlü olması asker kişiliğini etkilememektedir. Ancak bu durumlarda bilinen en son adresi birliği değil, tutuklu ve hükümlü bulunduğu cezaevi olmaktadır. Bu kapsamdaki asker kişilere yapılacak tebligatlar bakımından Teb.K.m.14 yerine, “mevkuf ve mahkumlara tebligat” hükümleri başlıklı 19’uncu maddesi uygulanması gerektiği değerlendirilmektedir.

Askeri Yargıtay cezaevinde bulunan asker hakkındaki 25.03.2014 tarihli bir kararında, sanık asker kişinin cezaevinde bulunduğu dikkate alındığında, Tebligat Kanunu’nun 19’uncu maddesine göre gerekçeli kararın usulüne uygun tebliğ edilmediğinden temyiz isteminin süresinde olduğuna karar vermiştir¹⁸⁵.

3.1.3.2.6. Emekli Olmaları Halinde

Emeklilik işlemleri tamamlanmış ve asker kişiliği sonlanmış kişiler hakkında birliğe yapılan tebligatların, durum varsa bildirdiği adreste eklenerek tebligat evrakına yazılarak imza nöbetçi subay veya amiri tarafından imzalanarak tebligatı çıkaran makama iade edilmesi gerekmektedir¹⁸⁶.

3.2. Yurtdışında Bulunan Asker Kişilere Tebligat

Yurt dışında resmi görevli memurlara Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla tebligat yapılmaktadır¹⁸⁷. Ancak yurt dışında görevli asker kişiler bakımından ayrı bir düzenleme getirilmiştir (Teb.K.m.27, Teb.Yön.m.47). Bu kapsamda yurt dışında görevli asker kişilere Kuvvet komutanlıkları vasıtasıyla (KKK.lığı, Hv.KK.lığı, Dz.KK.lığı) tebligat yapılacaktır. Yurtdışında görevli olduğu tespit edilen asker kişiler hakkındaki tebligatlar, kuvvet komutanlıkları vasıtasıyla tebligat yapılacak kişinin bulunduğu ülkedeki kıta komutanı veya kurum amirine gönderilecek ve tebligatı kıta komutanı veya kurum amiri gibi üst tarafından bizzat şahsa yapılır. Bulundukları ülkede askeri kıta veya kurum bulunmadığı takdirde tebligat en yakın amiri vasıtasıyla bizzat şahsa yapılacaktır (Teb.Yön.m.47). Bu kapsamda, yabancı ülkede görevli olarak bulunan er, erbaş, askeri öğrenci, sivil memur, subay, astsubaylara yapılacak tebligatlar, tebliğ zarfına konularak ilgili Dışişleri Bakanlığına gönderilmeksizin

¹⁸⁵ As.Yrg. 3’üncü Daire E.2014/0299 K.2014/0279 T.25.03.2014 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

¹⁸⁶ Aydınalp, a.g.m., s.36; Kiraz/Yaman, a.g.m., s.56.

¹⁸⁷ Asım Kaya Bekman, “Yabancı Memlekette ve Yabancılarla ilgili Tebligat”, *Ankara Barosu Dergisi*, Y.1966, S.1, s.18- 20, s.19, (Çevrimiçi) <http://www.ankarabarusu.org.tr>.

doğrudan Kuvvet Komutanlığına gönderilecektir. Örneğin, Bulgaristan Sofya’da askeri ataşelikte görevli astsubaya tebligat, mensup olduğu Kuvvet Komutanlığınca tebligat zarfı ile askeri ataşeliğe gönderilecek, en yakın üstü vasıtasıyla kendisine tebliğ edilecektir¹⁸⁸.

Açıklanan usulde tebligat yapılması mümkün olmadığı takdirde, tebliğ evrakı Dışişleri Bakanlığına gönderilecek ve diğer memurlara tebliğ usulüne göre işlemler gerçekleştirilecektir¹⁸⁹ (Teb.K.m.25).

Son yıllarda TSK personeli farklı görevler gereği yurtdışında görev icra etmektedir. Örneğin Suriye’de icra edilen hareketlar ile BM çatısı altında yürütülen barışı destekleme hareketlarında birçok asker görev almaktadır.

Tebliğat çıkaracak merciler tarafından muhatabın asker kişi oluşu ve yurtdışında görevli olduğunun tespitini müteakiben, doğrudan Kuvvet komutanlıkları vasıtasıyla tebliğ işlemleri yürütülecek, tebligat rütbe/statü gözetilmeksizin en yakın üstü tarafından bizzat muhabata yapılacaktır. MSB Yazışma Esasları Yönergesi hükümlerine uygun hazırlanacak tebliğ ve tebellüğ evrakı ile tebligat yapılacaktır.

3.3. Seferberlik Halinde Asker Kişilere Tebligat

Seferberlik ve Savaş Hali Kanununun 3’üncü maddesi uyarınca seferberlik,

“Seferberlik: Devletin tüm güç ve kaynaklarının, başta askeri güç olmak üzere, savaşın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı; hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı haldir. Genel Seferberlik: Ülkenin tümüne yönelik bir tehdidin karşılanması, mevcut bütün güç ve kaynakların kullanılabilmesi için ülkenin bütününde uygulanan seferberliktir. Kısmi Seferberlik: Ülkenin bir veya birden fazla bölgesinde uygulanan ve bütün güç ve kaynakların kullanılmasını gerektirmeyen seferberliktir” şeklinde; savaş ise *“Savaş: Devletin bekasını temin etmek, milli menfaatleri sağlamak ve milli hedefleri elde etmek amacıyla, başta askeri güç olmak üzere Devletin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadeledir.”*

¹⁸⁸ Kuru, Medeni Usul El Kitabı, s.1667.

¹⁸⁹ Özbay/Yardımcı, Tebligat Hukuku, s.106.

şeklinde tanımlanmıştır. Aynı Kanunu'nun 10'uncu maddesi uyarınca kısmi veya genel seferberlik ilan etmeye cumhurbaşkanı, 14'üncü maddesi uyarınca savaş ilan etmeye Türkiye Büyük Millet Meclisi yetkilidir.

Tebliğat Kanunu'nun 14'üncü maddesi “sefer hali” şeklinde düzenleme getirirse de bunu Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu kapsamındaki “seferberlik hali” olarak kabul etmek gerekmektedir¹⁹⁰. Sefer halinde olan birlik veya müesseseye mensup askerlere tebligat yapılması bağlı bulundukları Kuvvet Komutanlıkları vasıtasıyla gerçekleştirilecektir (Teb.K.m.15). Bu kapsamda öncelikle Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu uyarınca ilan edilmiş bir seferberlik hali bulunmalıdır. Yukarıda izah edildiği üzere, seferberlik durum ve ihtiyaçlara göre kısmi ve genel olarak ilan edilebilmektedir. Genel seferberlik halinde tüm asker kişiler bakımından Teb.K.m.15 hükümleri uygulanacaktır. Kısmi seferberlik halinde ise, sefer görevi verilen birlik ve kurumlarda görevli asker kişiler bakımından Teb.K.m.15 hükümleri uygulanacaktır. Sefer görevi olmayan birlik ve kurumlarda görevli asker kişiler bakımından ise Teb.K.m.14 vd. maddeler uygulanacaktır.

Hükümün gerekçesi, sefer halindeki birlik ve personelin yerinin gizli tutulması gerekliliği ve görev icabı dinamik halde bulunana birliklerdeki muhataplara ulaşma güçlüğüdür¹⁹¹.

Sefer halinde bulunan birlik veya kurumda görevli er, erbaş, subay, astsubay, uzman er veya erbaş dahil tüm asker kişilere ait tebligatlar, PTT veya memur vasıtasıyla bağlı bulundukları kuvvet komutanlıklarına gönderilecektir. Bu halde, tebligat Kuvvet komutanlıkları tarafından muhatapın bulunduğu kıta veya kurum tespit edilecek, tebligat zarfı görevli bulunduğu yere yollanacak ve kıta komutanı veya kurum amiri vasıtasıyla şahsa bizzat tebligat yapılacaktır (Teb.Yön.m.24)¹⁹².

¹⁹⁰ K.g. “(...)Tebliğat Kanunu'nun 14. maddesinin gerekçesindeki asker kişi kavramının Askeri Ceza Kanunu'nun 3. maddesinde gösterilen kişileri ifade ettiğine ilişkin düzenleme dikkate alınarak, 15. maddedeki “sefer hali” kavramının, Askeri Ceza Kanunu'nun 8. maddesine göre belirlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.” karşı görüş içi Bkz.: Kiraz/Yaman, a.g.m., s.57.

¹⁹¹ Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.302.

¹⁹² Kiraz/Yaman, a.g.m., s.57; Yılmaz/Çağlar, Tebligat Hukuku, s.302.

3.4. Asker Kişilere Yapılan Tebliğin Yokluğu ve Usulsüzlüğü Hali

3.4.1. Giriş

Tebliğat işlemi, iki kurucu unsurdan (bilgilendirme ve belgelendirme) meydana gelmektedir. Tebliğatın işlemlerinin yapılış usul ve esasları Tebliğat Kanunu ve diğer özel kanunlarda ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (Örneğin; Teb.K.m.23-Teb.Yön.m.35'te tebliğ mazbatasında bulunması gereken unsurlar, Teb.K.m.29-Teb.Yön.m.49'da ilanen tebliğatın şekli, Teb.K.m.7.a'da elektronik tebliğat şeklinde). Anılan şekli düzenlemelerin konuluş gerekçesi, muhatapların etkilendikleri veya etkilenmeleri istendiği hukuki işlemlerden haberdar olabilmesi sağlamak ve bu sayede savunma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı gibi temel haklarını kullanmalarını sağlamaktadır. Adli ve idari makamlar tarafından özde ve esaslı bir tebliğat yapılmasını sağlamak üzere devletler günün şartlarına uygun tebliğ sistemi ve altyapıları kurmakla yükümlüdür. Tebliğat Kanun ve Yönetmeliğindeki düzenlemeler ile tebliğat işleminin yasal çerçevesi çizilmekte, öngörülebilir, sistematik bir tebliğat sistemi getirilmektedir.

3.4.2. Tebliğatın Yokluğu Hali

Şekli nitelikte olduğu yukarıda izah edilen tebliğat işleminin, bilgilendirme ve belgelendirme şeklinde iki kurucu unsurdan meydana gelmektedir. Bu kapsamda, bahsedilen iki kurucusu unsurdan birisini veya ikisini taşımayan tebliğatlar yok hükmündedir¹⁹³. Bu iki kurucu unsuru taşıyıp taşımadığı anlamak için tebliğat parçasına bakılması gerekir¹⁹⁴. Yoklukla malul söz konusu tebliğ ile doğması beklenen hukuki sonuçlar doğmaz.

Tebliğat işleminin yok hükmünde olduğu hallerde, usulsüz tebliğattan farklı olarak muhatapın tebliğ konusunu öğrenmesi tebliğe bağlanan hukuki sonuçların doğmasını sağlamaz¹⁹⁵. Çünkü ortada hukuken geçerli kabul edilebilecek bir tebliğat işlemi yoktur.

Subay, astsubay, uzman er/erbaş gibi asker kişilere, nöbetçi amir veya subay vasıtasıyla bizzat kendisine, er ve erbaş bakımından en yakın üste yapılması gereken tebliğatların; posta yoluyla veya e-tebliğat yoluyla Kuvvet komutanlığına tebliğ edilmesi ve komutanlıkları emir

¹⁹³ Muşul, Tebliğat Hukuku, s.572; Ruhi/Ruhi, Tebliğat Hukuku, s.800-801.

¹⁹⁴ Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s.830.

¹⁹⁵ Muşul, Tebliğat Hukuku, s.574; Özbay/Yardımcı, Tebliğat Hukuku, s.109-110.

ile muhatabına ulaştırması şeklindeki işlemlerin, bilgilendirme ve belgelendirme kurucu unsurlarını taşımadığından yok hükmünde olduğu değerlendirilmektedir.

Uygulamada Kanununun tebliğ usulü olarak öngörmediği vasıtalarla yapılan tebliğler yok sayılmaktadır. Örneğin iadeli taahhütlü posta, faks, kısa mesaj vasıtasıyla yapılan tebligatlar belgelendirme unsurunu taşımadığından yok hükmündedir¹⁹⁶. Komutanlık tarafından verilen emir de bu kapsamda değerlendirilebilecektir.

Yargıtay HGK, ilamda vekil olduğu belli olan ancak ilama dayalı icra takibinde icra dosyasında ayrıca vekaletnamesi bulunmayan borçlunun avukatı yerine borçluya icra emri tebliğinin usulüne uygun olup olmadığını incelemiş, vekile hiç tebligat yapılmadığından "usulsüz tebliğ" ile ilgili Teb.K.m.32'nin olayda uygulama yeri olmadığına icra emrinin borçluya çıkarılması suretiyle vekil yerine borçluya yapılan tebligatın usulsüz olduğuna karar vermiştir¹⁹⁷.

Teb.K.m.11'de *"Vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligat vekile yapılır."* hükmü yer almaktadır. Vekil ile takip edilen işlemlerde, esas muhataba yapılan tebligatlar Yargıtay HGK görüşünün aksine yok hükmünde kabul edilmesi gerekmektedir¹⁹⁸. Tebligatın yok hükmünde olması sebebiyle vekilin tebligatı öğrenmesi üzerine Teb.K.m.32 hükmü uygulanmaz¹⁹⁹.

Yargıtay kararında,

"(...) Yetkili icra müdürlüğünce düzenlenen ödeme emrinin itiraz eden vekile tebliği gerekir. Emredici nitelikteki bu düzenlemelerden kaynaklanan yasal zorunluluğa aykırı olarak, vekili varken asile gönderilen ödeme emri tebligatı yok hükmündedir. Kural olarak

¹⁹⁶ Muşul, Tebligat Hukuku, s.575; Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s. 578.

¹⁹⁷ YHGK. E. 2003/442 K. 2003/445 T. 2.7.2003 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

¹⁹⁸ Muşul, Tebligat Hukuku, s.572; Muşul, Şikâyet, s.146; Derya Belgin Güneş, "Tebliğin Yokluğu", **İÜHFMC. LXXIV**, S. 1, 2016, s.224, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr>.

¹⁹⁹ "7201 sayılı Tebligat Kanununun 11 ve Tebligat Kanununun Uygulanmasına Dair Yönetmeliğin 18. maddesi ile Avukatlık Kanununun 41. maddeleri gereğince vekil ile takip edilen işlerde, tebligatın vekile yapılması zorunlu olup vekil var iken asile yapılan tebligat yok hükmündedir." Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 12. HD. E. 2015/19221 K. 2015/32882 T. 24.12.2015; Aksi yönde karar için Bkz.: "(...) Borçlu aleyhine yapılan takipte icra emrinin ilamdaki vekil yerine asile tebliği işlemi usulsüzdür. Ancak, 7201 Sayılı Tebligat Kanunu'nun 32. maddesi gereğince, tebliğ usulüne aykırı yapılmış olsa bile, muhatabı tebliğ işleminden haberdar olmuş ise geçerli sayılır. Muhatabın beyan ettiği öğrenme tarihi tebliğ tarihi olarak kabul edilir." Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 8. HD. E. 2013/5759 K. 2013/9643 T. 20.6.2013 dn. Muşul, Tebligat Hukuku, s.572.

tebligat usulsüzlüğü şikâyeti İcra İflas Kanunu 16/1 maddesi uyarınca, öğrenme tarihinden itibaren 7 gün içerisinde ileri sürülmesi gerekmekte ise de vekil yerine asile tebligat yapılması, kanunun emredici hükümlerine aykırı olduğundan süresiz olarak şikayet edilebilir.”

şeklinde vekile tebliği yok hükmünde saymış ve ödeme emrinin tebliğinin usulsüzlüğünün şikayetin süresiz şekilde yapılabileceğine hükmetmiştir²⁰⁰.

Tebliğin yokluğu halinde, hukuki anlamda bir tebligat işlemi söz konusu olmadığından tebligatın yasadaki usule uygun şekilde tekrar tebliğe çıkarılması gerekmektedir²⁰¹.

3.4.3. Tebliğin Usulsüzlüğü Hali

Tebliğat Kanunu uyarınca belirli usul ve esaslar çerçevesinde yapılması gereken tebligatın, bu prosedürlere uyulmadan yapılması halinde usulsüzlüğü söz konusu olacaktır²⁰². Şekli nitelikteki tebligat işleminin, bilgilendirme ve belgelendirme şeklinde iki kurucu unsurdan meydana geldiğine yukarıda değinilmiştir. Söz konusu bu iki unsura sahip olmasına rağmen Tebligat Kanunu’nda öngörülen usule uygun yapılmayan tebligatın usulsüz olduğu kabul edilmektedir. Usulsüz tebligat örnekleri; vekile yapılması gereken er ve erbaş adına tebligatın genel evrak sorumlusu sivil memura yapılması, adresi meçhul olan kişiye gazete ile ilan yapılması, yaşı küçük birine muhatap yerine tebligat yapılması vb. şeklindedir.

Usulsüz tebligat ile tebligatın yokluğu sonuçları itibariyle farklıdır²⁰³. Usulsüz tebligatta usule uygun olmasa dahi olsa ortada hukuki bir işlem vardır. Usulsüz tebligat yok hükmündeki tebligattan farklı olarak mutlak bir biçimde geçersiz değildir²⁰⁴. Tebligatın usulsüzlüğü söz konusu olduğunda, ortada bir tebligat işlemi olduğundan Teb.K.m.32’nin uygulanması mümkün olacak ve muhatapın tebligatı öğrendiği tarih tebliğ tarihi sayılacaktır. Muhatap öğrendiği tarihi ispat etmek mecburiyetinde kalmayacaktır (Teb.K.m.53/3)²⁰⁵.

²⁰⁰ Yargıtay 12. HD. E. 2016/6374 K. 2016/12543 T. 28.4.2016 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²⁰¹ “Bununla birlikte, emredici nitelikteki bu düzenlemelerden kaynaklanan yasal zorunluluğa aykırı olarak, borçlunun vekili varken asile gönderilen satış ilanı tebligatı yok hükmünde olup sonuç doğurmaz.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 12. HD. E. 2015/33998 K. 2016/3474 T. 11.2.2016 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²⁰² Pekcanitez Usul, s.540; Muşul, Şikâyet, s.141; Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.800.

²⁰³ Muşul, Şikâyet, s.145; Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.801.

²⁰⁴ Muşul, Şikâyet, s.145.

²⁰⁵ Muşul, Şikâyet, s.147; Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.804; Pekcanitez Usul, s.540-541; Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s.840; As.Yrg. 3’üncü Daire E.2011/0087 K.2011/0609 T.04.10.2011 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

Tebliğatın usule uygun tebliğ edilmediği durumda muhatabın Teb.K.m.32 kapsamında öğrendiğini beyan ettiği tarihten itibaren hukuki sonuçlarını doğuracaktır. Örneğin tebliğe bağlanan sürelerin başlaması, Teb.K.m.32 gereği, muhatabın öğrendiğini beyan ettiği tarihte başlayacaktır²⁰⁶. Muhatabın tebligatın içeriğini öğrenme tarihi, irade beyanından veya tebliğ konusuna yönelik yapmış olduğu işlemlerden anlaşılabilir²⁰⁷. Teb.K.m.32/2 ve Teb.Yön.m.53/3 hükmü ile muhatabın tebligatı öğrendiği beyan ettiği tarihten önce öğrendiğine dair iddiaların geçersiz olacağı hüküm altına alınmıştır. Anılan hükümlere rağmen Yargıtay bir kararında, tebliği öğrenip birtakım işlemlere girişen muhatabın beyan ettiği tarihi öğrenme tarihi olarak kabul etmemiştir²⁰⁸.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 05.6.1991 tarih ve 1991/12-258 Esas 1991/344 K. sayılı,

“(...)Usulsüz tebliğ işlemini öğrenen muhatabın bu tebliği öğrendiği tarihten itibaren yedi gün içinde şikâyet yolu ile tebligatın usulsüzlüğünü icra mahkemesi önüne getirmesi gereklidir.” Borçlunun bildirdiği öğrenme tarihi esas olup, bu tarihin aksi karşı tarafça ancak yazılı belge ile ispatlanabilir.”

şeklindeki kararı ile Teb.K.m.32/2 hükmünü farklı şekilde yorumlamış, aksinin ispat edilebileceğini hükmetmiştir. Yargıtay daha önceki bir içtihadında aksinin tanıkla ispatının mümkün olmadığını kabul etmiştir²⁰⁹.

Muşul’a, Yargıtay karar Teb.K.m.32/2 hükmüne açıkça aykırı olduğu, zira kanunun muhatabın öğrendiği tarihe itibar ettiğine göre, muhatabın beyanının aksinin iddia ve ispat edilemez olduğunu savunmaktadır²¹⁰.

Yıldırım/Deren-Yıldırım’a göre, tebliği öğrenmenin hukuki bir işlem olmadığı belirtilerek Yargıtay’ın tanıkla ispat edilemeyeceğine dair içtihadının kabul edilip ispata kısıtlama getirilmesinden ötürü yerinde bulunmamıştır²¹¹.

²⁰⁶ Muşul, Şikâyet, s.151.

²⁰⁷ Muşul, Şikâyet, s.155.

²⁰⁸ Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.804.; Muşul, Şikâyet, s.156; Yılmaz/Çağlar, a.g.e., s.853.

²⁰⁹ “Hukuk Genel Kurulu’nun 12.02.1969 tarihli ve 1967/172-107 Sayılı kararında da benimsediği üzere beyan edilen öğrenme tarihinin aksi tanık beyanıyla ispat edilemez.” Bkz.: Muşul, Şikâyet, s.158; Pekcanitez Usul, s.542.

²¹⁰ Muşul, Şikâyet, s.159.

²¹¹ Yıldırım/Deren-Yıldırım, a.g.e., s.58.

Tebliğatin usulsüzlüğü iddiasına ilişkin inceleme, tebliğ konusu işlemin neticesinde gidilecek merci tarafından değerlendirilecektir²¹². Örneğin, usulsüz tebligat sebebiyle temyiz süresi kaçırılmışsa, temyiz talebi tebligatın usulsüz olduğu iddiaları ile yenilenecek, tebligatın usulsüz yapıldığı ve öğrendiği tarih bildirilerek düzeltme isteğinde bulunulması yoluyla tebligatın usulsüzlüğü ileri sürülecektir²¹³.

3.4.4. Asker Kişilere Usule Aykırı Tebliğ Halleri

Teb.K.m.14/1 gereği, erbaş ve erlerin muhatabı olduğu tebligatlar, nöbetçi subay/amir vasıtasıyla kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üste; Teb.K.m.14/2 gereği, subay, astsubay gibi diğer asker kişilerin muhatabı olduğu tebligat ise birliğinde tebliği gereken hallerde nöbetçi subay/amir vasıtasıyla kendisine, kendisine derhal ulaşamadığı/tebellüğden imtina ettiği takdirde nöbetçi subay/amire tebligat yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Söz konusu usule uyulmadan yapılan tebligatlar usule aykırı kabul edilmektedir.

3.4.4.1. Erbaş ve Erlere Usule Aykırı Tebliğ Halleri

Er ve erbaşlar bakımından getirilen tebligat hükmünün düzenleniş biçimi ile uygulayıcıların bilgi eksikliğinden kaynaklı yapılan tebligatların usulsüz olduğu çokça işlem ile karşılaşılmaktadır. Yargıtay kararları ışığında erbaş ve erlere yapılan aşağıdaki usulsüzlük halleri tespit edilmiştir:

- Tebligat Kanunu’nun 14. maddesindeki, “Astsubaylar hariç olmak üzere erata yapılacak tebliğler, kıta kumandanı ve müessese amiri gibi en yakın, üste yapılır.” şeklindeki hükme rağmen, tebliğ yapılan kişinin sanığın en yakın üstü olup olmadığı tebliğ mazbatasında belirtilmemesi halinde asker kişiye yapılan tebligat usulsüzdür²¹⁴.
- Askerde olan muhatabın bilinen en son adresi görev yaptığı askeri birliktir. Buraya tebligat yapılmayıp bilinen adresine veya MERNİS adresine tebligat çıkarılarak aynı evde oturan anne, baba, kardeş, komşu gibi kişilere yapılan tebligatlar usulsüzdür²¹⁵.

²¹² Ruhi/Ruhi, a.g.e., s.804.

²¹³ “Ancak usulsüz tebligattan itibaren çok uzun süre geçmesi halinde tebligatı yeni öğrendiğini beyan eden muhtabın bu davranışı, objektif iyiniyet kurallarına aykırılık teşkil eder.” Ruhi/Ruhi, Tebligat Hukuku, s.804.

²¹⁴ Yargıtay 3. CD. E. 2016/17708 K. 2017/8628 T. 13.6.2017; Yargıtay 11. CD. E. 2017/15704 K. 2017/8918 T. 13.12.2017 (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr; Yargıtay 13. CD. E. 2018/6019 K. 2018/16746 T. 26.11.2018 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²¹⁵ Yargıtay 19. CD. E. 2019/18937 K. 2019/12131 T. 3.10.2019; Yargıtay 19. CD. E. 2017/5558 K. 2018/330 T. 17.1.2018; Yargıtay 19. HD. E. 2001/4748 K. 2001/4572 T. 13.6.2001; Yargıtay 12. CD. E. 2016/12290 K. 2017/11076 T. 28.12.2017; Yargıtay 2. HD. E. 2004/3419 K. 2004/4319 T. 5.4.2004; Yargıtay 2. CD. E.

- Asker kişilerin muhatabı olduğu tebligatlar kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üste yapılacağından, birlikteki evrak kısmındaki sivil memura, uzman çavuşa, astsubaylara, subaylara yapılan tebligat usulsüzdür²¹⁶.
- Askerlik hizmeti yapan muhataba, dava dilekçesi ve duruşma günü tarihinin içeren tebligatın yapıldığı kişinin sıfatının, rütbesinin, kimliğinin tebliğ evrakında belirtilmemesi usulsüzlük sebebidir²¹⁷.
- Teb.K.m.14 gereği, astsubaylar hariç olmak üzere erata yapılacak tebligatların, kıta kumandanı ve müessese amiri gibi en yakın üste yapılması gerektiğinden nöbetçi subaya yapılan tebligat usulsüzdür²¹⁸.
- Askerlik hizmetini yapan muhatap adına tebligatın MERNİS adresine çıkarılarak muhtara tebliğ edilmesi Teb.K.m.14 hükmü gereği usulsüzdür²¹⁹.
- Askerlik görevi devam eden suça sürüklenen çocuk hakkındaki tebligatın duruşmada bildirdiği adrese yapılması usulsüzdür²²⁰.

3.4.4.2. Diğer Asker Kişilere Usule Aykırı Tebliğ Halleri

Teb.K.m.14/2’de *“birlik veya müessesede tebligat yapılması icabeden ahvalde”* denilerek, er ve erbaş haricindeki subay, astsubay, uzman erbaş gibi diğer asker kişilere askeri birliğinde tebligat usulü düzenlenmiştir. Bu kapsamdan, erbaş ve erlerden farklı olarak öncelikle muhataba kendisine tebligat yapılması öngörülmüş, *“muhatabın derhal bulundurulması veya tebliğin temini mümkün olmazsa”* şeklindeki düzenleme ile muhatap

2013/22634 K. 2014/17574 T. 19.6.2014; Yargıtay 8. CD. E. 2013/16201 K. 2014/8801 T. 7.4.2014; Yargıtay 4. HD. E. 2009/9219 K. 2010/5719 T. 11.5.2010; Yargıtay 2. CD. E. 2016/18710 K. 2019/4283 T. 6.3.2019 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²¹⁶ Yargıtay 11. CD. E. 2009/21093 K. 2011/24215 T. 29.12.2011; Yargıtay 8. CD. E. 2000/20535 K. 2001/4841 T. 12.2.2001; Yargıtay 2. HD. E. 2012/4901 K. 2012/24316 T. 11.10.2012; Yargıtay 11. CD. E. 2009/21093 K. 2011/24215 T. 29.12.2011; Yargıtay 15. CD. E. 2013/17511 K. 2015/22779 T. 1.4.2015; Yargıtay 11. CD. E. 2003/7276 K. 2004/6839 T. 27.9.2004 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²¹⁷ Yargıtay 2. HD. E. 2012/3918 K. 2012/21237 T. 13.9.2012; Yargıtay 6. CD. E. 2011/17640 K. 2014/2481 T. 19.2.2014 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²¹⁸ Yargıtay 23. CD. E. 2015/5052 K. 2015/5029 T. 12.10.2015 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²¹⁹ “Davalı M. K.‘ya gönderilen dava dilekçesi ekli duruşma gününü bildirir davetiye şahsın mernis adresinde Muhtara teslim suretiyle tebliğ edilmiş, davalı yargılamaya katılmamıştır. Davalı temyiz dilekçesinde dava tarihi itibarıyla Anıtkabir Muhafız ve Merasim Bölük Komutanlığında asker olarak bulunduğu dair belge sunarak tarafına yapılan tebligat usulsüz olduğunu bildirmiştir. Taraf teşkili kamu düzenine dair olup Hakim tarafından re’sen(kendiliğinden) her aşamada dikkate alınmalıdır.” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 6. HD. E. 2015/3459 K. 2015/4134 T. 22.4.2015; Benzer yönde karar için Bkz.: Yargıtay 4. HD. E. 2017/1791 K. 2020/182 T. 22.1.2020 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²²⁰ Yargıtay 2. CD. E. 2015/15301 K. 2015/18441 T. 19.10.2015 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

yerine nöbetçi subaya veya amirine tebligat yapılabilmesi imkânı öngörülmüştür. Yargıtay kararları ışığında aşağıdaki usulsüzlük halleri tespit edilmiştir:

- Uzman jandarma çavuş rütbesindeki asker kişiye dava dilekçesinin tebliğine ilişkin 15.10.2015 tebliğ tarihli mazbata "...imzasına" şerhiyle tebliğ edilmiş fakat tebligatı alan şahsın yetkili nöbetçi amir veya subay olup olmadığı ve devamında muhatabın derhal hazır bulundurulamama sebebi mazbatada belirtilmediğinden yapılan tebligat usulsüzdür²²¹.
- Astsubaya tebligatın, nöbetçi amiri/subayı tarafından yapılmaya çalışıldığına dair tebligat evrakında bir bilgi olmaması ve davalı astsubaya tebliğin ne suretle mümkün olmadığına belirtilmemesi usulsüzlük sebebidir²²².
- Uzman çavuş hakkında yokluğunda verilen hükmün tebligat yapılmasının nöbetçi amiri veya subayı temin etmesi gerekirken, işyerinde birlikte çalıştığı arkadaşına tebliğ edilmesi usulsüzdür²²³.
- Tebligat yapılan kişinin nöbetçi amiri veya subayı olmaması nedeniyle tebligatın geçerli olmayacağından muhabata tekrar tebligat yapılması gerekmektedir²²⁴.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ASKER KİŞİLERE İLİŞKİN HÜKÜMLERİN ADİL YARGILANMA VE HUKUKİ DİNLENİLME HAKKI İŞİĞİNDE İNCELENMESİ

4.1 Adil Yargılanma Hakkı ve Hukuki Dinlenilme Hakkının Tanımı ve Koruma Alanı

4.1.1. Giriş

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 tarihli ve 217 A(III) sayılı karar ile, dünya savaşları sonucu yaşanan acı, zulüm ve işkencelerin tekrar yaşanmaması için

²²¹ Yargıtay 2. HD. E. 2016/22305 K. 2018/8754 T. 10.9.2018; Yargıtay 2. HD. E. 2001/14861 K. 2001/16969 T. 30.11.2001 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²²² Yargıtay 2. HD. E. 2006/22242 K. 2007/15121 T. 6.11.2007 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²²³ Yargıtay 12. CD. E. 2016/10540 K. 2018/5876 T. 23.5.2018 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr; Aksi yönde Karar için Bkz.: "(...)Askeri birliğin nizamiye nöbetçi astsubayına usulüne uygun olarak tebliğ edildiği (...)" AYİM 1'inci Daire E. 2013/587 K. 2013/631 T.28.05.2013 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.23.04.2021.

²²⁴ AYİM 1'inci Daire E.2011/315 K.2011/1559 T. 27.09.2011; AYİM 1'inci Daire E.2015/130 K.2015/178 T. 17.02.2015 (Çevrimiçi) www.uyap.gov.tr, E.T.24.04.2021.

insanların temel hak ve hürriyetlerini bakımından ortak ölçütleri tespit ederek, bu hakların etkin biçimde korunmasını temin etmek amacıyla İnsan Haklar Evrensel Bildirgesi ilan edilmiştir. 04 Kasım 1950 tarihinde İtalya'nın Roma şehrinde kabul edilen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme), İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde ortak ölçütleri belirlenen hakları somutlaştıran ve bağlayıcı hale getiren bir belgedir. AİHS ve Ek Protokolleri ile bireylerin sözleşme ile koruma altına alınan temel hak ve hürriyetleri, taraf Devletlerce taahhütlerinin yerine getirilmemesi, sözleşme hükümlerine saygı gösterilmemesi halinde, bireylerin dava açabilecekleri bir sistem ile korunmaktadır. Hakkında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından ihlal kararı verilen taraf Devlet, başvurucunun zararını tazmin etmek ve hak ihlaline sebep olan karar veya eylemini mümkün olduğu ölçüde ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Taraf devletler, ulusal yasalarını Mahkeme kararları ışığında düzenleyerek her bireyin insan hakları alanındaki gelişmelerden faydalanmasını sağlar.

Sözleşme'nin 6'ncı maddesi ile "adil yargılanma hakkı" düzenlenmektedir. Madde kapsamında kısaca içeriği;

"Herkes davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde görülmesini isteme hakkına sahiptir. Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır. Kendisine karşı yöneltilen suçlamanın niteliği ve sebebinden en kısa sürede haberdar edilmek ve savunmasını hazırlamak için gerekli kolaylıklara sahip olma hakkına sahiptir. Eğer avukat tutmak için gerekli maddi olanaklardan yoksun ise resen atanacak bir avukatın yardımından ücretsiz olarak yararlanabilme hakkına sahiptir."

şeklindedir.

Adil yargılanma hakkı (dürüst yargılanma hakkı, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, doğru yargılanma hakkı, adil muhakeme hakkı), yargılamanın adil sürdürülmesi ve hakkaniyete uygun sonuçlandırılmasını temin etmek üzere usuli ilkeler ortaya koymakta böylece hukuk devletinin temel yapı taşını oluşturmaktadır²²⁵. AİHM'in yerleşik içtihatlarından anlaşıldığı üzere m.6 usule ilişkin bir koruma getirmektedir. Ancak, maddi eksiklik veya yanlışlıkların bu

²²⁵ İnceoğlu Sibel, **Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 4**, Nisan 2018, s.1; A. Şeref Gözübüyük, Feyyaz Gölcüklü, Abdurrahman Saygılı, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, 12. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, Aralık 2019, s.261.

usuli güvenceleri ortadan kaldırması veya ihlal etmesi halinde yine AİHM nezdinde dava konusu yapılabilmektedir²²⁶.

T.C. Anayasasının temel hak ve ödevler ile yasama, yürütme ve yargı erklerini düzenleyen cumhuriyetin temel organları şeklinde iki başlık altında düzenlenmiştir. Adil yargılanma hakkı ile ilgili bağlantılı ilk madde Anayasa m.36'dır. Bu madde ile *“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.”* denilerek hak arama hürriyeti ve mahkemelere erişim hakkı güvence altına alınmıştır.

Anayasa m.37 ile, hakimlik teminatı düzenlenmiştir. Anayasa m.38 ile “suç ve cezalara” ilişkin esaslar belirlenmiştir. Bu kapsamda, *“Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz.”* denilmek suretiyle masumiyet karinesi güvence altına alınmıştır.

Yürütme kısmında yer alan Anayasa m.125 ile idarenin her türlü işlem ve eylemlerinin yargıya açık olduğu belirtilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askerî Şûra kararları saklı tutulmuştur. Yargı kısmında yer alan, Anayasa m.138 ile hakimlerin Anayasa, kanunlara ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre karar verecekleri güvence altına alınmıştır. Yargı makamlarının yürütme organından bağımsız olduğu güvence altına alınmıştır. Anayasa m.131 ile duruşmaların aleni olduğu belirli durumlarda kısıtlanabileceği, mahkeme kararların gerekçeli olacağı ve süratle karar alacakları güvence altına alınmıştır. Anayasa m.142 ile mahkemelerin kanunla kurulacağı güvence altına alınmıştır. Görüldüğü üzere, Anayasamızda yargılamaların adil şekilde yürütülmesi ve sonuçlandırılması ile ilgili düzenlemeler farklı yerlerde, dağınık şekilde düzenlenmiştir. Ancak AİHS m.6 kapsamında vatandaşlara usuli güvencelerin sağlandığı görülmektedir.

4.1.2. Adil Yargılanma Hakkının Kapsamı

İnsan haklarını ve temel hakları koruma altına alan sözleşme olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Türkiye hükümeti 1954 yılında Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. Sözleşmenin 6’ncı maddesi olan adil yargılanma hakkının yayımlanmış çevirisi şöyledir²²⁷:

²²⁶ D.J. Harris, M.O’Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku**, Çev. Mehveş Bingöllü Kılıcı, Ulaş Karan, Hülya Dinçer, Türkçe 1. Baskı, Oxford Üniversitesi Yayınları, 2013, s.204.

²²⁷ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Koruma Sözleşmesi) 04.11.1950 yılında, Roma’da, Depositer: Avrupa Konseyi Genel Sekreteri olmak üzere Türkiye tarafından 20.03.1952

“Madde 6- Adil yargılanma hakkı

1. Her şahıs gerek medeni hak ve vecibeleriyle ilgili nizalar gerek cezai sahada kendisine karşı serdedilen bir isnadın esası hakkında karar verecek olan, kanuni, müstakil ve tarafsız bir mahkeme tarafından dâvasının makul bir süre içinde hakkaniyete uygun ve aleni surette dinlenmesini istemek hakkını haizdir. Hüküm aleni olarak verilir, şu kadar ki demokratik bir toplulukta amme intizamının veya millî güvenliğin veya ahlâkın yararına veya küçüğün menfaati veya dâvaya taraf olanların korunması veya adaletin selâmetine zarar verebileceği bazı hususi hallerde, mahkemece zaruri görülecek ölçüde, aleniyet dâvanın devamınca tamamen veya kısmen Basın mensupları ve halk hakkında tahdit edilebilir.

2. Bir suç ile itham edilen her şahıs suçluluğu kanunen sabit oluncaya kadar masum sayılır.

3. Her sanık ezcümle:

a) Şahsına tevcih edilen isnadın mahiyet ve sebebinden en kısa bir zamanda, anladığı bir dille ve etraflı surette haberdar edilmek,

b) Müdafaasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara malik olmak,

c) Kendi kendini müdafaa etmek veya kendi seçeceği bir müdafî veya eğer bir müdafî tâyin için mali imkânlardan mahrum bulunuyor ve adaletin selâmeti gerektiriyorsa, mahkeme tarafından tayin edilecek bir avukatın meccani yardımından istifade etmek,

d) İddia şahitlerini sorguya çekmek veya çektirmek, müdafaa şahitlerinin de iddia şahitleriyle aynı şartlar altında davet edilmesini ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek,

e) Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından meccanen faydalanmak,

haklarına sahiptir.”

Sözleşmenin 6’ncı maddesinin birinci fıkrası ile adil yargılanma hakkının genel kuralı düzenlenmiştir. Bu maddede bazı ilke ve esaslar açıkça sayılmak suretiyle ortaya konulmuştur.

tarihinde imzalanmış, Türk iç hukukunda onay kanunu ile (İhtirazi Kayıt: “İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetlerini Koruma Sözleşmesine Ek Protokolün ikinci maddesi 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Tevhidi Tedrisat Kanununun hükümlerini ihlal etmez.”) yürürlüğe girmiştir. Bkz.: RG T.19.03.1954-S.8662, (Çevrimiçi) <https://www.resmigazete.gov.tr>.

Ancak AİHM, maddede açıkça sayılmayan silahların eşitliği, hukuki kesinlik ilkesi, delillere ilişkin ilkeler gibi ilke ve esasları da zımni olarak düzenlendiği öngörmektedir²²⁸. 6'ncı maddenin ikinci fıkrasında masumiyet karinesini, üçüncü fıkrası ise adil yargılanma hakkının ceza yargılamasında ortaya çıkış hallerine ilişkin sınırlı sayıda olmayan örnekler saymaktadır²²⁹.

6'ncı maddeden anlaşıldığı üzere, “medeni hak ve vecibeleri (yükümlülükleri)” ile ilgili ihtilaflar ie “cezaî sahada kendisine karşı serdedilen bir isnadı (cezaî anlamda kişi aleyhine suç isnadı)” ile ilgili ihtilaflar AİHS m.6/1 adil yargılanma hakkı güvencesi kapsamındadır. Söz konusu kavramların tanımı ve kavramın kapsamına hangi uyumsuzlukların gireceği AİHM içtihatları ile şekillenmektedir.

Mahkeme tarafından ulusal hukukta mevcut bir hakka dayanan, ciddi ve gerçek bir ihtilafların medeni hak ve yükümlülükler veya ceza alanında suç isnadı olup olmadığını ulusal düzenlemelerle bağlı kalmaksızın hakkın niteliğine dayalı özerk bir değerlendirme yapmaktadır²³⁰. Mahkeme söz konusu değerlendirmeyi yaparken hakkın maddi içeriğine ve etkilerine bakılarak belirleme yapmaktadır. Mahkeme denetim yetkisini kullanırken Sözleşme'nin konusu ile amacını ve diğer taraf devletlerin ulusal hukuk düzenlerini de göz önünde bulundurmaktadır.

AİHM;

“Mahkeme, 6'ncı maddenin birinci fıkrasındaki “medeni” hak ve yükümlülüklerle ilişkin olan kısmının uygulanabilmesi için, Sözleşme kapsamında korunup korunmadığına bakılmaksızın, en azından ileri sürülebilir gerekçeler temelinde, iç hukukta tanınan bir “hak” üzerinde ihtilaf (Fransızca metinde “contestation) bulunması gerektiğini değerlendirmektedir. İhtilaf gerçek ve ciddi olmalıdır; bu, bir hakkın gerçekte mevcut olup olmadığı hususu hakkında olabileceği gibi, bu hakkın kapsamına ve kullanım biçimine ilişkin de olabilir ve yargılamanın sonucu söz konusu hak için doğrudan belirleyici

²²⁸ İnceoğlu, a.g.e., s.3; Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e., s.263.

²²⁹ “AİHM'in yerleşik içtihadı uyarınca, 3. fıkradaki örnek sayım özel güvenceler adil yargılanma kuralının değişik ilkeleridir ve bu fıkra mevcut olmasaydı dahi uygulama bulacak hükümlerdir.” Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e., s.262; Sezin Aktepe Artık, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medenî Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı**, 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2014, s.72-73.

²³⁰ Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e., s.262; Aktepe, a.g.e., s.52.

olmalıdır; salt belli belirsiz bağlantılar veya dolaylı sonuçlar 6/1 maddesinin gündeme gelmesi için yeterli değildir.”

şeklinde genel değerlendirme yapmaktadır²³¹.

Bu bakımdan, konunun nasıl karara bağlanacağını belirleyen mevzuatın (medeni, ticari veya idari hukuk vs.) ve konuyla ilgili yargı yetkisiyle donatılmış merciinin niteliğinin (olağan mahkeme, idari kurum vs.) sonuç üzerinde belirleyici etkisi yoktur. Mahkeme tarafından özel hukuk kişilerinin birbirleri arasındaki yaşadığı ve ulusal hukukta medeni olarak nitelendirilen anlaşmazlıklar, ulusal hukukta kamu hukuku alanında değerlendirilen ancak sonuçlarını özel hukukta doğuran anlaşmazlıklar, “maddi hakların korunması” açısından belirleyici olan uyuşmazlıkların 6’ncı madde kapsamına girdiği düşünülmektedir.

AIHM, adil yargılanma hakkının dinamik niteliğinden ötürü her geçen gün kapsamına yeni uyuşmazlıkları almaktadır. Örneğin Mahkeme, Pellegrin/Fransa kararında (08.12.1999 tarih ve 28541/95 sayılı), cezai bir suç isnadı niteliğinde olmayan ya da özel hukuk kapsamında anlaşmazlık teşkil etmeyen disiplin cezalarının adil yargılanma hakkı ile ilgili 6’ncı madde kapsamında incelenemeyeceğini belirlemektedir²³², Vilho Eskelinen ve diğerleri/Finlandiya (Başvuru no. 63235/00, Karar tarihi 19.4.2007) kararı ile bu konuda yeni bir tutum sergileme kararı almıştır. Kamu görevlisinin 6’ncı maddenin güvencelerinden mahrum bırakılabilmesi için memur ile işvereni devlet arasında “özel bir güven ve sadakat” ilişkisinin bulunduğunu göstermesinin yanında devlet memurları hakkındaki kısıtlamaların devlet ile kamu görevlisi arasındaki hangi üstün gerekçelere bağlı olduğunu açıklaması gerektiğini içtihat etmiştir²³³. Bireyin, 6’ncı maddenin birinci fıkrasının sağladığı korumalardan meşru olarak mahrum bırakılması için Vilho Eskelinen kararında ortaya konulan testinin iki şart yerine getirilmelidir²³⁴. Mahkeme; Le Compte, Van Leuven And De Meyere v. Belçika (Başvuru no. 6878/75; 7238/75) kararında, tıp doktoru hakkında yapılan disiplin yargılamasının, tıp doktoru

²³¹ Micallef/Malta, Başvuru no. 17056/06, s.74; Boulois/Lüksemburg, Başvuru no. 37575/04, s. 90; BOCHAN/UKRAYNA, Başvuru no. 22251/08, s.17; Naît-Liman/Switzerland; Başvuru no.51357/07, 15.3.2018, s.33-34.

²³² Durmuş Tezcan, “AIHM’de İchtihat Değişikliği Yaşanan Üç Konu İle İlgili Bazı Gözlemler”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 23, Sayı 3 Yıl 2017, s.768-769, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr>.

²³³ Vilho Eskelinen ve Diğerleri/Finlandiya, Başvuru No. 63235/00, Karar Tarihi 19.4.2007; Kamenos/Kıbrıs Başvuru No. 147/07, 31.10.2017-31.01.2018; Case Of Ramos Nunes De Carvalho E Sá/ Portekiz, Başvuru No. 55391/13, 57728/13 ve 74041/13, 06.10.2018; Karaçay/Türkiye, Başvuru No:6615/03, 27.01.2007.

²³⁴ Baka/Hungary, Başvuru No. 20261/12, 23.06.2016.

olarak mesleğine devam etmesini engelleyici durumu göz önüne alınarak 6'ncı maddenin birinci fıkrası kapsamında adil yargılanma güvencesinde olduğu değerlendirilmiştir. Vilho Eskelinen testi olarak anılan kriterler, devlet memurlarının işe alınma, atanma, terfi, işten atılma ve disiplin işlemlerine ilişkin anlaşmazlıklara uygulanmaktadır. Mahkeme, aşağıda sayılan anlaşmazlıklarında 6/1 kapsamında olduğunu kabul etmiştir. Sonuç olarak, ulusal yargı mercilerinde incelenen tüm hak ve güvenceler m.6 kapsamına girmediği ortaya çıkmaktadır²³⁵. Salt maddi mahiyette olduğunun gösterilmesi medeni bir hak veya yükümlülük olarak değerlendirilmemiş ve 6'ncı madde kapsamına alınmamıştır. Ancak AİHM, güncel içtihatları ile medeni hak ve yükümlülükler kavramını genişletme yoluna gitmektedir²³⁶.

4.1.3. Adil Yargılanma Hakkının Unsurları

4.1.3.1. Tarafsız ve Bağımsız Mahkemede Yargılanma

Sözleşme'nin 6'ncı maddesi kapsamında güvenceleri sağlanmasının temeli medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin veya suç isnadı içeren ceza yargılamalarının, yasa ile kurulmuş tarafsız ve bağımsız mahkemeler tarafından yapılmasıdır²³⁷. AİHM içtihatlarında ortaya koyduğu şekliyle, yargılama mercilerinin ve mahkemelerin yasayla kurulması hukukun üstünlüğü ilkesini yansıtır²³⁸. Ayrıca yasama organı tarafından kurulmamış bir mahkemenin, anlaşmazlıkların çözümü açısından demokratik bir toplumda aranan meşruiyeti bulunmayacaktır²³⁹.

²³⁵ D.J. Harris, M.O'Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley, a.g.e., s.213.

²³⁶ “Kamulaştırma, kamu ihalesi sonucu alınan tarım arazisinin kullanma izninin iptali, bir bölgenin yapılaşma planında değişiklik yapılmasına itiraz, bina yasaklarının gözden geçirilmesi, BM Güvenlik Konseyi kararlarına dayalı olarak mülkiyete müdahale dahil olmak üzere gayrimenkul ve menkuller üzerindeki mülkiyet hakkı ve mülkiyetin kullanımı alanında sonuç doğuran idari işlemler, Ticari faaliyet ruhsatlarının iptalleri, Avukatlık veya hekimlik gibi mesleki faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin idari kararlar, Reşit olmayan çocuklara yönelik aile yaşamını etkileyen idari kararlar, d) idarenin kusurundan doğan zararın tazmini ve diğer kamu hukuku alanında cereyan eden tazminat talepleri (örn. haksız yakalama ve tutuklamaya ilişkin tazminat), Sosyal güvenlik sistemine ilişkin hak ve yükümlülükler (emeklilik, sosyal yardım, barınma yardımı Suçtan zarar gören mağdurun ceza davasındaki medeni nitelikli hakları Bunlara ek olarak sağlık ve sağlıklı çevre haklarıyla ilgili uyumsuzluklar, Bazı sınırlı koşullarda ihtiyati tedbire ilişkin uyumsuzluklarda madde 6/1'in uygulanabilir sayıldığı örneklerdir.” İnceoğlu, a.g.e., s.4-5.

²³⁷ Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e., s.275; İnceoğlu, a.g.e., s.73.

²³⁸ Guðmundur Andri Ástráðsson/İzlanda, Başvuru No. 26374/18, 01.12.2020, s.2; Jorgic/Almanya, Başvuru No. 74613/01, s.64.

²³⁹ Lavents/Letonya, Başvuru No. 58442/00, 28.10.2002, s.114.

AİHM, mahkeme kavramını, ulusal düzenleme ve işlevlerden bağımsız biçimde değerlendirmekte, demokratik toplumun gereği yargı birimlerinin siyasi yürütme organları karşısında bağımsız ve belirli bir yargılama usulünü takip etmesini aramaktadır²⁴⁰.

AİHM, Xhoxhaj/Arnavutluk (Başvuru No.15227/19, 09.02.2021) kararında; 6/1 maddesi bakımından, devlet mahkemelerinden biri olarak nitelendirilmeyen bir makamında “yargısal merci” kavramının içine girebileceğini değerlendirmiştir. AİHM’in yerleşik içtihadı uyarınca, bir “yargısal merci”, yargısal işlevine göre ve hukuk kuralları temelinde belirli bir usulde öngörülen uyuşmazlıkları karara bağlama yetkisine göre²⁴¹ mahkeme olarak kabul edilir. Özellikle, “Yürütmeden olmak üzere bağımsızlık, tarafsızlık, üyelerinin görev süresi (...)” gibi bir dizi ilave şartları da karşılaması gerekir²⁴². AİHM, yukarıdaki ilkeler ışığında Xhoxhaj/Arnavutluk kararına konu “IQC ve İtiraz Dairesini” mahkeme olarak kabul etmiştir.

Mahkemelerin tarafsızlığı ise, yargılamanın yürütülmesinde veya anlaşmazlığın çözüme kavuşturulmasında taraflara karşı herhangi bir önyargının, özellikle mahkeme üyelerinin lehinde veya aleyhinde düşünce veya duyguya sahip olmaması anlamına gelmektedir²⁴³. Demokratik toplumlarda, adalete olan inancın devam etmesi ve mahkemelere kamuoyunda güven duyulması tarafsızlık ilkesi neticesinde gerçekleşmektedir²⁴⁴. Hâkimin mesleki değerlerden uzak, önyargılı ve tarafgir tutum ve davranışlarda bulunması halinde hesap vermek mecburiyetinde olması tarafsızlık ilkesi ve halkın yargıya olan güveni ile doğrudan alakalıdır²⁴⁵.

Örneğin AİHM, Devlet Güvenlik Mahkemeleri ile ilgili bir kararında, “(...) Devletin toprak bütünlüğünü ve ulusal birliği zedelemeye yönelik propaganda yapmak suçundan yargılanan başvuru sahiplerinin askeri hakimler üyesi olan, düzenli bir askeri görevlinin

²⁴⁰ Harris/ O’Boyle/Bates/Buckley, a.g.e., s.289; Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e., s.276; Aktepe, a.g.e., s.171-172; Özdemir Özok, “Neden Bağımsız Yargı?”, **TBB Dergisi**, Sayı 60, 2005, s.29, (Çevrimiçi) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>.

²⁴¹ “Karar verme yetkisi, tam da “yargısal merci” kavramının özünde bulunmaktadır.”, Mutu ve Pechstein/İsviçre, Başvuru. No. 40575/10 ve 67474/10, 02.10.2018, s.139.

²⁴² Guðmundur Andri Ástráðsson/İzlanda, Başvuru No. 26374/18, 01.12.2020, s.2; Jorgic/Almanya, Başvuru No. 74613/01, s.219; Aktepe, a.g.e., s.186.

²⁴³ İnceoğlu, a.g.e., s.79-80.

²⁴⁴ Morice/Fransa, Başvuru No. 29369/10, s.78.

²⁴⁵ Sibel İnceoğlu, “Karşılaştırmalı Hukuk Yaklaşımıyla Yargıca Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi”, **TBB Dergisi**, Sayı 72, 2007, s.56, (Çevrimiçi) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>.

katılımını içeren bir heyet tarafından yargılanma konusunda endişe içinde olmaları anlaşılır olduğunu, DGM'nin bağımsızlık ve tarafsızlığına ilişkin korkularının haklı sebebe dayandığını, kabul edilebilir olduğunu değerlendirmiştir²⁴⁶.

Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı,

“Bağımsızlık ve tarafsızlık kavramları, meslekten yargıçlar yanında meslekten olmayan yargıçlar ve jüri üyelerini de kapsadığını değerlendirmiştir.”²⁴⁷

Bu kapsamda, DGM'ye askeri görevlinin katılımının tarafsız ve bağımsız mahkeme unsurunu zedeleyecektir. AİHM askeri mahkeme heyetinde yer alan subayların durumu ile AYİM'de heyette görevli kurmay subayların durumlarını m.6 kapsamında incelemiş ve anayasal teminatları bulunmadığından ihlal kararı vermiştir²⁴⁸.

4.1.3.2. Masumiyet Karinesi

Sözleşme'nin 6'ncı maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, *“Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır.”* düzenlemesi ile masumiyet karinesi ilkesi getirilmiştir. Suçlanan sanığın kişilik değer ve onuru gereği, suçun ulusal hukuktaki usul ve esaslara göre kanıtlanmasına kadar masum kabul edilmektedir. 6/2 ile kastedilen yalnızca ceza yargılamaları bakımından suç değil, hukuka aykırı fiil, disiplin ihlalleri bakımından da masumiyet karinesi geçerlidir. Sanık, ancak hakkındaki yargılamanın kesinleşmesi ile suçu yasal olarak sabit görülmektedir²⁴⁹.

6/2 maddesinin ikinci amacı, ceza yargılaması süren kişileri veya bir suçlamada beraat eden kişilerin, itham edildikleri suçlamalardan dolayı kamu görevlilerinden korumaktadır. Masumiyet karinesi, yargılamada esnasında içerdiği usuli teminatlarda mevcut olan çeşitli koşulların yargılamada uygulanması ile mahkemeler tarafından adaletsiz bir ceza mahkûmiyetinin uygulanmasını önlenmesi amaçlanmaktadır. Aksi takdirde beraat veya düşme kararına saygı gösterilmesinin sağlanması hakkı gerçekleştirilemeyecektir. Aynı zamanda ceza

²⁴⁶ Sürek/ Türkiye, Başvuru No. 26682/95, 08.07.1999.

²⁴⁷ Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e., s.279.

²⁴⁸ AİHM'in benzer yönde İbrahim Gürkan/Türkiye ve Tanışma/Türkiye kararları için Bkz.: İncoğlu, a.g.e., s.81.

²⁴⁹ Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e., s.290-291.

yargılaması tamamlandığında kişinin şan ve şöhreti ve kişinin kamu tarafından algılanma biçiminin de değişme ihtimali vardır²⁵⁰.

4.1.3.3. Aleni (Açık) Yargılanma Hakkı

Sözleşmenin 6'ncı maddesinde, anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin yapılan yargılamaların “kamuya açık” olarak yapılacağı ve kararın “aleni (açık)” olarak verileceği, *“demokratik bir toplum içinde ahlak, kamu düzeni veya ulusal güvenlik yararına, küçüklerin çıkarları veya bir davaya taraf olanların özel hayatlarının gizliliği gerektirdiğinde veyahut, aleniyetin adil yargılamaya zarar verebileceği kimi özel durumlarda ve mahkemece bunun kaçınılmaz olarak değerlendirildiği ölçüde, duruşma salonu tüm dava süresince veya kısmen basına ve dinleyicilere kapatılabilir.”* şartlar dahilinde kısıtlama uygulanabileceği hüküm altına alınmıştır²⁵¹.

Esasen maddenin getiriliş maksadı, yargılamalarının hakkaniyete uygun yapıp yapılmadığı hususunda kamuoyu denetimi sağlamak, yargılamalarda şeffaf olmaktır²⁵². Bu kapsamda, yargılamanın aleni olmasıyla birlikte mahkeme hükmünün aleni bir şekilde açıklanması gerekmektedir²⁵³.

AİHM, Nikolova ve Vandova/Bulgaristan (20688/04, 17/12/2013) kararında, kamu yararının gerekli kıldığı bazı özel durumlarda mahkemelerin bunu değerlendirerek gizli yargılama yapılmasına karar verebileceklerini belirtmiş²⁵⁴, somut olayda bu yönde değerlendirme yapılmadan idarenin gizliliğe ilişkin tasnifi ve talebi üzerine otomatik olarak gizlilik kararı verilmesinin aleni yargılama hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.

AİHM, Han/Türkiye (Başvuru No. 50997/99, 13.09.2005) kararında, ilk derece mahkemesinden sonraki aşamalarda duruşma yapılmaması, ilk derece aleni bir duruşma yapılmış olmak kaydıyla 6/2 maddesine aykırılık teşkil etmeyeceğini değerlendirmiştir²⁵⁵.

²⁵⁰ Allen/The United Kingdom, Başvuru No. 25424/09, 12.07.2013, s.28.

²⁵¹ “Aleni yargılamaya, örneğin küçüklerin menfaati gibi durumlarda sınırlama getirilmesi zorunluluk arz etmektedir.” İnceoğlu, a.g.e., s.246.

²⁵² Harris/ O’Boyle/Bates/Buckley, a.g.e., s.274; Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e. s.282-283.

²⁵³ İnceoğlu, a.g.e., s.249.

²⁵⁴ Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e. s.284; Doğru/Nalbant, a.g.e., s.642.

²⁵⁵ Benzer yönder karar için bkz. YILDIZ/ Türkiye, Başvuru No. 59241/10, 01.03.2016.

4.1.3.4. Hakkaniyete Uygun (Doğru) Yargılanması

Sözleşmenin 6'ncı maddesinde belirtildiği şekliyle, *“her şahıs (...) davasının makul bir süre içinde hakkaniyete uygun ve aleni surette dinlenilmesi hakkına sahiptir. (...)”* hem ceza davalarına hem de medeni haklara ilişkin yargılamalarında adil bir yargılamanın sağlanması gerekmektedir. Hakkaniyete uygun yargılanma, adil yargılanma hakkının özünü oluşturmaktadır olup tüm yargılama sürecini kapsar niteliktedir. Mahkeme içtihatlarında hakkaniyete uygun yargılamanın genel bir tanımı yapılmaktan kaçınılmış, somut olaylara uygulanacak adil yargılanma güvencesini temin edecek genel ilke ve kriterler belirlemekle yetinilmiştir²⁵⁶. AİHM tarafından yapılan inceleme ve değerlendirme, ulusal yargı mercilerince verilen kararların doğruluğunu tartışan bir temyiz mahkemesi gibi değil, yargılama sürecinin bütününe hakkaniyete uygun ve adil yürütülüp yürütülmediği hususunda yapılmaktadır²⁵⁷.

Hakkaniyete uygun yargılama ile ilgili birtakım ilke ve esaslar Sözleşmenin 6'ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarının lafzından çıkarılmakla birlikte, maddenin zımnen içerdiği²⁵⁸ kabul edilen ilkeler de bulunmaktadır. Lafzından anlaşılan ilkeler sınırlı sayıda olmamakla birlikte şu şekildedir; tarafların suçlamaları hakkında uygun şekilde haberdar edilmesi, savunma hakkını etkin şekilde kullanabilmesi, iddia ve savunma makamlarının aynı koşullar altında dinlenilmesi. 6'ncı madde kapsamında zımni olarak ortaya çıkan usul ilkeleri de bulunmaktadır: Silahların eşitliği, çelişmeli yargılama, yargılamaya etkili katılım ve duruşmada hazır bulunma hakkı, susma ve kendini suçlayıcı delil sunmama, gerekçeli karar hakkı, çeşitli temel delil kuralları gibi²⁵⁹.

Silahların eşitliği ilkesi bağlamında, adil bir yargılamanın sağlanması için taraflar arasında usuli eşitsizliklerin giderilmesi gerekliliği tebligat konusunu da içerdiğinden önem arz etmektedir. Tarafların veya davadan etkilenen kişilerin etkili yöntemler ile haberdar edilmeyerek katılma, iddia ve savunmada bulunma, itiraz etme gibi haklarının kullanılması

²⁵⁶ Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e. s.285.

²⁵⁷ Osman Doğru, Atilla Nalbant, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar**, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, Cilt-1, s.636; Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e. s.285.

²⁵⁸ Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e. s.285.

²⁵⁹ *“(...) Hakkaniyetin en önemli gereği, taraflar arasında “silahların eşitliği”, diğer bir deyimle, mahkeme önünde sahip olunan hak ve yükümlülükler açısından taraflar arasında tam bir eşitliğin sağlanması ve bu dengenin bütün yargılama boyunca korunmasıdır.”* Güney Dinç, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Silahların Eşitliği”, **TBB Dergisi**, Sayı 57, 2005, s.285, (Çevrimiçi) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr>; İnceoğlu, a.g.e., 112.

usuli eşitsizlikler nedeniyle engellenmesi m.6 kapsamında ihlal teşkil edecektir²⁶⁰. Anayasa Mahkemesi Elif Berktaş'ın apartman yöneticisi seçimi iptali yargılamasında kendisine tebligat yapılmaması ve diğer maliklerin dinlenmesine karşın kendisinin dinlenmemesi gerekçeleriyle adil olmadığına ilişkin başvurusu AYM tarafından kabul edilmiş ve silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama ilkesini ihlal ettiğini tespit etmiştir²⁶¹.

Mahkeme, hakkaniyete uygun yargılama temelinde özellikle, “mahkemeye erişim hakkının” hukukun üstünlüğü ilkesinin gereği olduğunu belirtmektedir. 6/1 maddesi medeni hak ve yükümlülüğünden doğan anlaşmazlıklara çözüme kavuşturmak üzere tarafların mahkemeye başvuru hakkı bulunmaktadır²⁶². Medeni hak ve yükümlülüklerini icra etmesine müdahale edilmesinin keyfi nitelikte olduğunu hallerde adil yargılanma hakkı güvencelerini somutlaştıran mahkemeye erişim hakkına imkân tanınmalıdır²⁶³. Mahkemeye erişim hakkı mutlak hak olmayıp, hakkın özüne müdahale teşkil etmeyecek şekilde ulusal makamlarca adaletin iyi ve hızlı işlemlerini sağlamak maksadıyla süre sınırlamaları şeklindeki usul kuralları ile düzenlemelere tabi tutması mümkündür²⁶⁴. Bu bağlamda ulusal mahkemeler usul kurallarını uygularken hakkaniyete uygun yargılamaya gölge düşürecek aşırı şekilcilikten ve öte tarafta usul kuralları ortadan kaldıracak şekilde gevşek davranmaktan kaçınmaları gerekmektedir²⁶⁵.

AİHM bir kararında, adli yardım talebinin reddedilmesinin yargılamanın ilk safhasında gerçekleşen bir kısıtlama olarak kabul etmiş, somut olayın şartlarına göre başvuranın, davasının bir mahkeme tarafından görülmesi imkanından yoksun bırakıldığı, somut ve etkili bir şekilde idare mahkemesine erişim hakkından yararlanamadığı değerlendirmiştir²⁶⁶.

Adil yargılanma hakkı gereği; dava taraflarına, ilgililerine medeni ve yasal haklarını ileri sürmelerine olanak tanıyan etkili hukuk yollarına sahip olmalıdır. Adil yargılanmanın

²⁶⁰ İncoğlu, a.g.e., s.129.

²⁶¹ AYM Kararı, Elife Berktaş Başvurusu, No: 2013/4684 Karar Tarihi 19.11.2015, Karar için Bkz.: İncoğlu, a.g.e., s.129-130.

²⁶² Golder/Birleşik Krallık, 21 Şubat 1975

²⁶³ Roche/Birleşik Krallık, Başvuru No. 32555/96; Salontaji-Drobnjak/Sırbistan, Başvuru no.36500, 05.10.2009.

²⁶⁴ Ashingdane/The United Kingdom, Başvuru No. 8225/78, 28.05.1985; “Mahkemeye erişim hakkına getirilen kısıtlama, meşru bir amaç taşıdığı ve kullanılan araçlarla amaç arasında makul bir orantılılık ilişkisi mevcut olduğu sürece, AİHS'nin 6/1 maddesine uygun düşer” Bkz.: Bellet/Fransa, 4 Aralık 1995 tarihli karar.

²⁶⁵ Walchli/ Fransa, Başvuru No.35787/03, 26.07.2007, s. 29; Ateş Mimarlık Mühendislik A.Ş./ Türkiye, Başvuru No. 33275/05, 25/09/2012, s.10; Selin Aslı Öztürk/Türkiye, Başvuru No.39523/03, 13.10.2009; Efstathiou ve diğerleri/Yunanistan, Başvuru No. 36998/02, 27.07.2006, s. 24.

²⁶⁶ Eyüp Akdeniz/Türkiye, Başvuru No:11011/05, 02.02.2010, s.6.

gereği olarak; mahkeme kararlarının, tarafların dava konusu ile ilgili verdiği dilekçelerin tebliğ edilmesi, tüm tarafların yargılama çerçevesinde alınan kararlar konusunda gerekçeli olarak bilgilendirilmesi, böylelikle tarafların istemeleri halinde itiraz haklarını kullanabilecekleri, gerekli görürse üçüncü kişilerin yargılamalara müdahil olmasını talep edebilecekleri kabul edilmektedir. Tarafların kendilerini ilgilendiren yargılamalardan haberdar edilmeleri, savunma haklarını kullanabilmeleri sağlama konusunda ulusal mercilerin gerekli özeni göstermesi adil bir yargılamanın gereğidir²⁶⁷. AİHM, Miran/Türkiye başvurusunda,

“Askeri Yüksek İdari Mahkemesi Başsavcısının görüşünün başvurana tebliğ edilmemesine ve bu mahkemede görülen davada “gizli” ibareli belgelere başvuranın erişimin imkânsız olmasına ilişkin şikayetler çerçevesinde AİHS’nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine (...)”

hükmetmiştir²⁶⁸.

AİHM Khan/Birleşik Krallık (Başvuru no. 35394/97) kararında, “Bir yargılamanın bir bütün olarak adil olup olmadığına karar verilirken, savunma haklarına saygı gösterilmiş olup olmadığı da göz önünde tutulması gerektiği, özellikle, başvurucuya delillerin gerçekliğine itiraz etme ve kullanılmalarına karşı çıkma fırsatı verilip verilmediğinin incelenmesi gerektiğine” hükmetmiştir.

Adil yargılamanın sağlanmasının en temel araçlarından birisi de taraflara hukuki muamelelerde eşit davranmaktır. Örneğin, tarafların iddia ve savunma haklarından faydalanması konusunda eşitliğin gözetilerek, bir tarafın diğer taraf açısından dezavantajlı konuma gelmesi engellenmesi şeklinde. Hakkaniyete uygun bir yargılamanın gerçekleşmesi taraflar arasında kurulacak denge ile mümkün olacaktır. 6’ncı maddenin üçüncü fıkrasında yer alan suçlamaların içeriği konusunda en kısa zamanda anladığı dilde kapsamlı şekilde bilgilendirilmek, savunma yapabilmek için gereken zaman ve kolaylıklar sağlamak, iddia makamının tanıklarını sorgulamak, kendi tanıklarını ad aynı koşullarda mahkemede dinlenmesini sağlamak taraflar arası denge ve eşitliği sağlamaya yönelik yöntemlerdir.

²⁶⁷ İnceoğlu, a.g.e., 141-142.

²⁶⁸ Miran/Türkiye, Başvuru No: 43980/04, 21.04.2009, s.5; Benzer yönde karar için Bkz.: Aysel Kılıç ve diğerleri/Türkiye, Başvuru No: 33162/10, 03.12.2013.

4.1.3.5. Makul Sürede Yargılanma

Sözleşmenin 6'ncı maddesi, uyuşmazlıkların makul sürede çözüme kavuşturulmasını güvence altına alır. Sözleşme adil bir yargılamanın ancak makul sürede mümkün olacağını, gecikmiş bir adaletin anlam ifade etmeyeceğini vurgulamaktadır²⁶⁹. Devletler ulusal yasaları ile bireylerin medeni hak ve menfaatlerinin ihlali söz konusu olduğunda yargı makamlarından makul bir süre içinde kesin sonuç alınabilmesini sağlamalıdır. Makul sürede yargılanma ilkesi AİHM incelemeleri bakımından önemli bir konudur. AİHM, sürenin makul olup olmadığını her somut davanın kendi koşulları ışığında ve davanın veya olayın karışıklığını, başvuru ve ilgili makamların ihtilaf ile ilgili tutumlarını dikkate alarak değerlendirme yapmaktadır²⁷⁰. AİHM'e makul yargılama ile ilgili birçok başvuru olmakta, makul yargılama prensibi esasen adaletin zamanında tecelli etmesini sağlamaya çalışmaktadır²⁷¹.

AYM Selahattin Akyıl başvurusu üzerine verdiği kararında,

“Yargılama sürecinin uzamasında yetkili makamlara atfedilecek gecikmeler, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanabileceği gibi, yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliğinden de ileri gelebilir. Zira Anayasa'nın 36. maddesi ile Sözleşme'nin 6. maddesi, hukuk sisteminin, mahkemelerin davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere adil yargılama koşullarını yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunu yüklemektedir.”

şeklinde makul yargılanmayı sağlama konusunda Devlete sorumluluk yüklemektedir²⁷².

Makul sürede yargılanmayı sağlayacak araçlardan birisi de tebligat işlemlerinin hızlandırılmasıdır. Yukarıda anılan AYM kararında yüklenen sorumluluk çerçevesinde, teknolojik gelişmeler ekseninde Tebligat Kanunu'nda elektronik tebligat vb. düzenlemeler yapılarak makul yargılanmayı sağlayacak tedbirler alınmaktadır.

²⁶⁹ Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e. s.279.

²⁷⁰ Oyal/Türkiye, Başvuru No. 4864/05, 23.03.2010, s.26; Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e. s.281; Aktepe, a.g.e., s.261; İnceoğlu, a.g.e., s.266.

²⁷¹ “(...) Gecikmiş adalet adaletsizliktir.” Gözübüyük/Gölcüklü/Saygılı, a.g.e., s.279; “Yargılamayı geciktirmek, adaleti sağlamayı reddetmekle eşdeğerdir.” Aktepe, a.g.e., s.249.

²⁷² Anayasa Mahkemesi, Selahattin Akyıl Başvurusu, Başvuru Numarası: 2012/1198, Karar Tarihi: 7/11/2013 (Çevrimiçi) www.kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr E.T.25.04.2021.

4.2. Hukuki Dinlenilme Hakkı

4.2.1. Giriş

Demokratik hukuk devletinin temel ölçülerinden biri olarak kabul edilen adil yargılanma hakkının AİHS m.6 kapsamında güvence altına alındığı yukarıda izah edilmiştir. Adil yargılanma hakkını düzenleyen m.6 ve AİHM içtihatları ile hakkaniyetli bir yargılamanın yapılabilmesini sağlayacak, savunmanın yapılabilmesi için makul süre verilmesi, tarafların eşitlik ilkesi gereği dava ile ilgili durumlardan haberdar edilmesi, mahkemeye tarafların erişiminin sağlanması şeklinde açık veya zımni ilke ve esasların ortaya konulduğu yukarıda açıklanmıştır²⁷³. Bu kapsamda anlaşılan, adil bir yargılanmanın gerçekleşmesi temelde tarafların dinlenmesine bağlıdır²⁷⁴. Dolayısıyla adil yargılanma hakkı ile hukuki dinlenilme hakkı kuvvetli şekilde birbiriyle bağlıdır²⁷⁵. Ancak adil yargılanma hakkının kapsam ve niteliği yanında hukuki dinlenilme hakkı daha özel bir hak niteliğinde olduğu değerlendirilmektedir²⁷⁶.

Hukuki dinlenilme hakkı taraflara tanınmış bir hak olup kullanılması zorunluluk arz etmemektedir, taraflar kullanmakta serbesttir. Söz konusu bu hak, yargılamanın doğru ilerleyebilmesi için mahkemeler ve merciler açısından taraf teşkili sağlamaya yönelik bildirimde bulunma, bilgi ve belgelerin tarafların bilgisine sunulmak üzere tebliğe çıkarma gibi birtakım usuli yükümlülükler yüklemektedir. Bu kapsamda, devletler usul yasaları ile hukuki dinlenilmenin sağlanmasına yönelik usul düzenlemeleri öngörmektedir.

Medeni usul hukukunun amacı; kişilerin haklarını, bozulan menfaatler dengesini yeniden tesis ederek ihtilafları ortadan kaldırmak suretiyle korumak ve gerçekleştirmektir. Ceza yargılaması gibi medeni yargılama hukukunun amacı hukuki olaylar ile ilgili eldeki bilgi ve belgeler ışığında maddi ve şekli gerçeğe ulaşmaktadır²⁷⁷. Hukuki barışın hakkaniyete uygun

²⁷³ AİHS kapsamında “hukuki dinlenilme hakkı” ayrıca düzenlenmemiş olsa da adil bir muhakemenin esasları çerçevesinde zımnen kabul edilen çelişmeli yargılamanın ve silahların eşitliği ilkesinin doğal sonucudur.

²⁷⁴ AİHM Mehmet Göç/Türkiye kararında, “(...)Davacının Yargıtay önündeki her türlü sunumdan bilgi edinme hakkına sahiptir.” diyerek Sözleşme’nin 6’ncı maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Göç/Türkiye Kararı, Başvuru no. 36590/97, Karar T. 11 Temmuz 2002.

²⁷⁵ Süha Tanrıver, Adil yargılanmanın unsurlarından birisi olan “hakkaniyete uygun olarak yargılanma” ile amaçlanan taraflar arasında eşitlik prensibine dayalı olarak hukukî dinlenilme (iddia ve savunma) hakkının kullanımına imkân sağlanması olduğunu belirtmektedir. Detaylı bilgi için Bkz.: Süha Tanrıver, “Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, **TBB**, Sayı 53, 2004, s.191-215, s.204.

²⁷⁶ Muhammet Özkes , **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2003 s.57.

²⁷⁷ Pekcanitez, Medeni Usul, s.30.

şekilde yeniden tesisi, tarafların haberdar edilmesi, dinlenilmesi ile mümkün olacaktır²⁷⁸. Medeni usul hukukunun amacının gerçekleştirilmesinin ancak hukuki dinlenilme hakkının gerektiği gibi kullanılması ile mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Hukuki dinlenilme hakkı, mevzuatımızda Hukuk Muhakemeleri Kanununun “yargılamaya hâkim olan ilkeler” başlıklı 27’nci maddesinde “hukuki dinlenilme hakkı”;

(1) Davanın tarafları, müdahiller ve yargılamanın diğer ilgilileri, kendi hakları ile bağlantılı olarak hukuki dinlenilme hakkına sahiptirler.

(2) Bu hak;

a) Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını,

b) Açıklama ve ispat hakkını,

c) Mahkemenin, açıklamaları dikkate alarak değerlendirmesini ve kararların somut ve açık olarak gerekçelendirilmesini, içerir.”

şeklinde açıkça düzenlenmiştir. Söz konusu düzenleme de dikkate alınarak hakkın unsurları aşağıda inceleme konusu yapılacaktır.

4.2.2. Hukuki Dinlenilme Hakkının Unsurları

4.2.2.1. Bilgilenme Unsuru

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 27’nci maddesinde “*Yargılama ile ilgili olarak bilgi sahibi olunmasını (...) içerir.*” şeklinde vurguladığı bilgilenme unsuru, tarafların sonuçlarından etkilendikleri yargılama ve hukuki işlemler haberdar olmaları anlamına gelir²⁷⁹. Anayasa m.36’da kişilerin iddia ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmek suretiyle güvence altına alınan hukuki dinlenilme hakkının, hayata geçirilebilmesi ancak tarafların usulüne uygun bilgilendirilmesi ile mümkündür.

Hakkaniyetli bir yargılama sürecinden bahsedebilmek için tarafların hem mahkeme işlemlerinden hem de karşı tarafça yapılan işlemler hakkında, bir tutum veya savunma geliştirebilmesi için haberdar edilmesi, tam ve eksiksiz olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir.

²⁷⁸ Özkes, Hukuki Dinlenilme, s.66.

²⁷⁹ Özkes, Hukuki Dinlenilme, s.86.

Tarafların haberdar edilmedikleri işlemler ile bilgi ve belgelerin davada esas alınması hakkı ihlal edecektir²⁸⁰.

Dinlenilmek üzere mahkemenin tarafları duruşmaya çağırmasına taraf teşkili denilmektedir²⁸¹. Taraf teşkilini sağlayacak hukuki mekanizma ise, tebligattır. Taraflar birbirlerinin veya mahkemenin işlemlerinden doğrudan haberdar olabilecekleri gibi, tebliğ, tefhim veya davetiye usulleri ile de öğrenmeleri mümkündür. Tarafların dava ve birbirleri hakkında yaptıkları işlemlerden haberdar olmasını sağlayan en temel araç tebligattır. Bu açıdan mahkemeler tarafından yapılacak usulüne uygun tebligat ile taraf teşkili sağlanacak, kişiler iddia ve savunma hakkını kullanacak, adil bir yargılanma yapılacaktır. HMK m.122 hükmü ile dava dilekçesinin davalıya tebliğ edileceği düzenlenmiş²⁸², böylece mahkemeye usuli bir zorunluluk getirilmek suretiyle tarafların bilgilendirilmesi sağlanmak istenmiştir. Yargı yolu incelemelerinde, tebligatın usulüne uygun yapıp yapılmadığı, hukuki dinlenilme hakkının ihlal edilip edilmediği özellikle araştırma konusu yapılmaktadır.

Örneğin Yargıtay, dava dilekçesinin ve duruşma gününün adres kayıt merkezindeki adresine tebligat yapılmadan ilanen tebliğ yapılmasını hukuki dinlenilme hakkına aykırı olduğuna hükmetmiştir²⁸³.

4.2.2.2. Açıklama ve İspat Unsuru

Hukuki dinlenilme hakkının en önemli unsurudur. Taraflar, dava konusu ile ilgili iddia ve savunmalarını ileri sürme, delil gösterme, iddialarını ispat etme hakkına sahiptir²⁸⁴. Hâkim tarafların iddialarını ve savunmaları dinlemek mecburiyetindedir. Hâkim, tarafları dinlemeden ve onların sunacağı delilleri incelemeyen karar vermesi, hukuki dinlenilme hakkının kısıtlanması anlamına gelecektir²⁸⁵.

²⁸⁰ Pekcanitez, Medeni Usul, s.869; Özekes, Hukuki Dinlenilme, s.91; Hakan Pekcanitez, “Hukuki Dinlenilme Hakkı”, **Seyfullah Edis’e Armağan**, İzmir, 2000, s.773.

²⁸¹ Pekcanitez, Hukuki Dinlenilme, s.753.

²⁸² Dava dilekçesinin tebliği başlıklı HMK m.122 “*Dava dilekçesi, mahkeme tarafından davalıya tebliğ edilir. Davalının iki hafta içinde davaya cevap verebileceği tebliğ zarfında gösterilir.*” şeklindedir.

²⁸³ Yargıtay 2. HD. E. 2011/10371 K. 2012/7725 T. 29.3.2012 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr; Benzer yönde kararlar için Bkz.: Yargıtay 6. HD. E. 2013/17008 K. 2014/282 T. 15.1.2014; Yargıtay 2. HD. E. 2013/26049 K. 2014/9786 T. 22.4.2014; Yargıtay 4. HD. E. 2018/1329 K. 2019/3983 T. 18.9.2019 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²⁸⁴ Pekcanitez, Usul, s.875.

²⁸⁵ Pekcanitez, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s.777; Özekes, Hukuki Dinlenilme, s.106-107.

Yargıtay HGK, açıklama ve ispat unsuru açısından tebligatın önemini,

“Her iki tarafın deliller de dahil olmak üzere, iddia ve savunmasını ortaya koymak için makul bir olanağa sahip olması, tarafların denge içinde olması demektir. Söz konusu ilke tarafların usulüne uygun olarak mahkemenin önüne gelmelerini sağlayan tebligat işlemi açısından da önemlidir. Çünkü ancak hukuka uygun bir usulde gerçekleşen tebligat üzerine, durumdan haberdar olan taraflar iddia ve savunmalarını eşit şekilde yapabileceklerdir.”

şeklinde vurgulamıştır²⁸⁶.

Yargıtay bir başka kararında, taraflara delil ve tanık listelerini sunmak üzere süre ve imkân tanınmadığından bahisle ispat hakkının ve hukuki dinlenilme hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir²⁸⁷.

Taraflara tanınan açıklama ve ispat hakkı sınırsız değildir. HMK m.30’da hakimin yargılamanın düzenli bir biçimde yürütülmesini, gereksiz gider yapılmamasını ve makul süre içinde ve sağlamakla yükümlü olduğu belirtilmiştir. Yargılamanın makul sürede bitirilmesi için kararın esasını etkileyebilecek açıklamalar dikkate alınmalı, yargılama konusu dışına çıkan gereksiz ve faydasız açıklamaların hâkim tarafından önüne geçilmelidir. Ayrıca usul kuralları ile konulan süre sınırlamaları açıklama ve ispat hakkının sınırını oluşturmaktadır. Ancak, kısıtlamalar dar yorumlanarak mahkeme tarafından taraflara açıklama hakkının mümkün olduğu ölçüde kullanılmasına olanak sağlanması gerekir²⁸⁸. Örneğin HMK m.320/3’te yer alan,

“Mahkeme, tarafların dinlenmesi, delillerin incelenmesi ve tahkikat işlemlerinin yapılmasını yukarıdaki fıkra da belirtilen duruşma hariç, iki duruşmada tamamlar. Duruşmalar arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz. İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması, istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hâllerde, hâkim gerekçesini belirterek bir aydan sonrası için de duruşma günü belirleyebilir ve ikiden fazla duruşma yapabilir.”

şeklindeki düzenleme ile sınırlama getirilmiştir.

²⁸⁶ YHGK. E. 2014/1239 K. 2016/1058 T. 16.11.2016 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²⁸⁷ Yargıtay 8. HD. E. 2012/11600 K. 2012/11702 T. 03.12.2012 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²⁸⁸ Pekcanitez, Usul, s.878; Pekcanitez, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s.779; Özekes, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s.109.

Tarafların açıklama yapma haklarını eşit şekilde kullanmaları gerekmektedir. Öğretide bu duruma “silahların eşitliği” ilkesi de denilmektedir. Hakkaniyete uygun bir yargılama için usul hükümleri açısından da eşit/dengeli bir tutum sergilenmelidir.²⁸⁹.

Yargıtay bir kararında, her iki tarafa da yüklenen külfetin belli sürede yerine getirilmesi istendiği halde taraflardan birine bu süre geçtikten sonra da ileri sürdüğü delile dayanma hakkı tanıyıp, diğer tarafı bu haktan yoksun bırakmak adil yargılanma ilkesinin temel prensiplerinden olan silahların eşitliği ilkesine aykırı olduğuna işaret edilmiştir²⁹⁰.

4.2.2.3. Dikkate Alıp Değerlendirme Unsuru

Tarafların sunmuş olduğu iddia ve savunmalar mahkemeler tarafından dikkate alınması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Mahkemeler iddiaların, savunmaların ve delillerin değerlendirmesini yaparak hangi maddi ve usulü gerekçelerle karar verdiklerini açıklamak mecburiyetindedir²⁹¹. Hukuki dinlenilme hakkının bu yönü, hâkim ve mahkemeye yükümlülük yüklemektedir. Tarafların dinlendiği, dikkate alındığı, yargılamanın hakkaniyetli bir çerçevede yürütüldüğü gerekçeden anlaşılır²⁹². Anayasa’nın 141’inci maddesi ile mahkemelerin her türlü kararın gerekçeli olacağı teminat altına alınarak kişilerin hak ve menfaatleri korunmak istenmiştir.

Söz konusu dikkate alınma ve değerlendirilme hakkı, tıpkı iddia ve savunma hakkında olduğu gibi sınırsız değildir. İddia ve savunma hakkına kanun veya mahkeme tarafından getirilen sınırlamalar uygun düştüğü ölçüde dikkate alma ve değerlendirme unsurunda da uygulanacaktır²⁹³.

²⁸⁹ “Adil yargılanma hakkı”nın ulusalüstü düzeyde genel kabul görmüş ölçütleri arasında önemli bir yer tutan “silahların eşitliği” ilkesi, davanın tarafları arasında yargılama sırasında usul hükümleri yönünden eşit konumda bulunma, taraflardan birine dezavantaj değerine avantaj sağlayacak kurallara yer vermeme esasını öngörmekte, diğer bir deyişle davanın tarafları arasında hakkaniyete uygun bir dengenin varlığını gerekli kılmaktadır.” Kararın tam metni için Bkz.: Anayasa Mahkemesi GK E. 2001/216 K. 2004/120 T. 2.12.2004 (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²⁹⁰ Yargıtay 16. HD. E. 2015/19108 K. 2018/1965 T. 21.3.2018; Aynı yönde karar için Bkz.: Yargıtay 17. HD. E. 2015/18977 K. 2018/5043 T. 15.5.2018, (Çevrimiçi), www.lexpera.com.tr.

²⁹¹ Pekcanitez, Medeni Usul, s.880; Özekes, Hukuki Dinlenilme, s.154.

²⁹² Pekcanitez, Hukuki Dinlenilme Hakkı, s.786; Özekes, Hukuki Dinlenilme, s.171.

²⁹³ Özekes, Hukuki Dinlenilme, s.156.

4.3. Asker Kişilere Tebligat Hükümlerinin Adil Yargılanma Hakkı ve Hukuki Dinlenilme Hakkı Işığında Değerlendirilmesi

4.3.1. Asker Kişi Adına Tebligatı Alan Komutanın Makul Sürede Muhatabını Bilgilendirilmesi

Teb.K.m.14/1 ile erbaş ve erler adına tebligatın kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üste yapılması istisnası getirilmiştir. Erbaş ve erler bakımından söz konusu istisnai düzenlemeye duyulan ihtiyacın sebebi Tebligat Kanunu gerekçesinde açıkça gösterilmemiştir. İhtiyacın sebebinin tez boyunca izaha çabalanan “askerlik vazifesinin ve askeri hizmetin gereklerinden” kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Sefer halinde asker kişilere tebligat (Teb.K.m.15-Teb.Yön. m.24/2) ile erbaş erlere mali tebligatın yapılması usulünde (VUK m.96) ise, Teb.K.m14/1’den farklı olarak tebligatın üst vasıtasıyla bizzat er ve erbaşa yapılacağı düzenlenmiştir. Teb.K.m.15’in gerekçesi;

“Sefer halinde birlik ve müesseselerin ve yerlerinin gizli kalması kaidesi câri olup, esasen hareket halinde bulunan bir birliğe mensup askerî bir şahsa tebligat yapılması da çok müşkül bulunduğundan, kuvvetler kumandanlıklarını tavsit zaruridir.”

şeklinde. Bahsi geçen kanun gerekçesinde kuvvet komutanlıkları vasıtasıyla tebliğin gerekçesi açıklanırken bizzat muhatap erbaş ere tebligat yapılması gerekçesi açıklanmamıştır. Sefer halinde dahi en yakın üst aracılığıyla tebliğ öngörülmüş iken barış zamanında en yakın üstüne tebliğin geçerli sayılmasının sebebi ise açıklanmamıştır.

Erbaş ve erler adına en yakın üste tebligat yapılması ve tebliğin üste yapılması ile muhatap açısından tebliğin tüm hukuki sonuçlarının doğması, askerlik vazifesi sebebiyle ast durumunda olan muhatabın, komutanın takdirine bırakılması hukuki haklarını ve menfaatlerini tehlikeye düşürür niteliktedir.

Teb.K.m.14/1 uyarınca erbaş ve erler bakımından en yakın üstlerine tebligatın yapılması ile, 14/2 uyarınca diğer asker kişiler bakımından kendisine veya nöbetçi subaya veya amirine tebligatın yapılması ile tebliğin tüm hukuki sonuçlarının doğduğu dikkate alındığında, m.14/1 kapsamında tebligat yapılan üstün tebligat konusunu muhatabı erbaş ve ere ulaştırması noktasında hiçbir süre zorlayıcı veya kısıtlayıcı süre kaydı öngörülmemesi, ast-üst ilişkisine dayanan askerliğin doğasından ötürü, erbaş ve erin üstü konumundaki komutanından muhatabı

bulunduğu tebligat konusunu istemesinin çoğu durumda mümkün olmaması hali birlikte değerlendirildiğinde, erbaş ve erlerin bilgi edinme hakkının böylelikle savunma ve iddiada bulunma hakkının üstün keyfiyeti sebebiyle tehlikeye düştüğü görülmektedir. Böylelikle muhatabın askerlik vazifesi nedeniyle mahkemeye erişimi, iddia ve savunmada bulunma hakları engellenmiş olmaktadır. Her ne kadar Teb.K.m.54/1 ile genel bir cezai sorumluluk öngörülmüş olsa da muhatabın uğradığı zararı giderecek nitelikte olmadığı gibi, üste yapılan tebligat ile tebliğin tüm hukuki sonuçları doğacağından Teb.K.m.32 uyarınca öğrenme üzerine hukuki haklarını kullanılması imkânı da söz konusu olmayacaktır²⁹⁴.

Söz konusu düzenlemede askerlik vazifesi sebebiyle dezavantajlı durumda olan er ve erbaş, yasal düzenleme ile daha da dezavantajlı duruma düşürülmektedir. Bu husus yargılamada taraflar arasında usul açısından eşitlik sağlanamadığından adil yargılanma hakkını; bilgilenme unsurunu tehlikeye düşürdüğünden dolayı hukuki dinlenilme hakkını zedeler niteliktedir. Bunun önüne geçilmesi maksadıyla elektronik tebligat usulündeki düzenlemeye benzer şekilde yapılacak kanuni düzenleme ile;

- Tebligatın en yakın üste yapılmasından belirli bir süre sonra tebliğin hukuki sonuçları doğurması,
- Belirlenecek bu süre zarfında erbaş ve er olan muhataba tebligatı alan en yakın üst tarafından tebligat yapılması zorunluluğunun getirilmesi bulunduğunun madde metnine işlenmesinin,
- Tebliğin yapılmadığının iddia edilmesi halinde öğrenme ile tebliğ sayılarak muhatap er ve erbaşın tüm hukuki haklarının kullanılmasına imkân verilmesinin hukuki dinlenilme hakkını ve adil yargılamayı temin edeceği değerlendirilmektedir.

4.3.2. Adil Yargılanma Hakkı Işığında Muhatap Asker Kişilerin Mahkemeye Erişimi

AIHS m.6 ile düzenlenen “adil yargılanma hakkı”, yargılamanın her aşamasının hakkaniyete uygun sürdürülmesini sağlayarak, tarafların adil bir muhakeme sonucunda haklarına kavuşmasına veya haklarından mahrum bırakılmasına karar verilmesini koruduğu

²⁹⁴ Askerlik görevini ifa etmekte olan sanık hakkında verilen gıyabi kararın, 7201 Sayılı Tebligat Kanunun 14/1 uyarınca en yakın üste tebliğ tarihinden itibaren yasal temyiz süresinin başladığına dair karar için Bkz.: Yargıtay 7. CD. E. 2012/15193 K. 2012/14116 T. 16.5.2012 (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr.

detaylı olarak yukarıda açıklanmıştır. Bu kapsamda kişilere, yapılacak tebligat ile tebligat konusu yazılara cevap verebilme, yazılı veya duruşmaya giderek savunma yapabilme vb. şekilde haklarını kullanabilmesi için yeterli zaman, imkan ve kolaylığa sahip olması da adil yargılanmanın bir unsurudur. AİHM Golder/Birleşik Krallık davasında olduğu gibi mahkemeye erişimi sağlanamaması sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verebilir²⁹⁵.

Adil bir yargılamanın sağlanması için mahkemeye etkili erişim hakkının temin edilmesi asker kişilerin birtakım vazifeleri bakımından özellikle arz etmektedir. Şöyle ki, sınır ötesinde icra edilen hareketlarda veya BM tarafından icra edilen barışı destekleme hareketlarında görev yapan askeri kişilere, adli mercilerce çıkarılan duruşma davetiyesi, duruşma günü ve saati, ifade çağrısı konulu tebligatların muhatap asker kişilere ulaştırılmasına müteakip, muhatabın harekât veya görev bölgesinden çıkarılması, mahkemeye erişiminin ve duruşmada bulunma hakkının sağlanmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu konu ile ilgili, Türkiye, Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesine (CİKAYAS) ve anılan Sözleşmenin Ek 1. Protokolüne taraftır. CİKAYAS’a taraf olan diğer 45 devletle aramızdaki suçlu iadesi işlemleri bu Sözleşme hükümlerine göre yerine getirilmektedir. Ülkelerin birbiri arasında özellikle ceza alanında yaptığı ikili anlaşmalar bulunmaktadır. CİKAYAS’a taraf olmayan ülkeler ile aramızda ikili antlaşma vardır, bu antlaşmalara göre ceza istinabe/ tebligat işlemleri yürütülmektedir. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi bulunmaktadır, sözleşme kapsamında (diplomasi yoluyla ve konsolosluk memurları aracılığıyla adli belgeleri kendi uyruklarına zor kullanmaksızın tebliğ ettirmek hakkını saklı tutarak) tebligat ve adli yardımlaşma gibi konularda düzenlemeler yer almaktadır²⁹⁶. Suriye Arap Cumhuriyeti ile 15 Haziran 1981 tarihinde imzalanan Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi’ne göre tebligat ve istinabe işlemleri

²⁹⁵ Mahkeme ilk kez detaylı olarak mahkemeye erişimi ele almış, hapisnede bulunan başvuruçunun şikâyet maksadıyla mahkemeye erişimi sağlanamaması sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Detaylı bilgi için Bkz.: Gökhan Çayan, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Mahkemeye Erişim Hakkı”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl:7, Sayı:28 (Ekim 2016), s.237, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr>.

²⁹⁶ Türkiye, Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Avrupa Sözleşmesine (CİKAYAS) ve anılan Sözleşme’nin Ek 1. Protokolüne taraftır. CİKAYAS’a taraf olan diğer 45 devletle aramızdaki suçlu iadesi işlemleri bu Sözleşme hükümlerine göre yerine getirilmektedir. Detaylı bilgi için Bkz.: (Çevrimiçi) <https://diabgm.adalet.gov.tr>.

yürütülebilecektir²⁹⁷. Ancak Suriye Arap Cumhuriyeti’nde 2011 yılından bu yana süregelen iç savaş ve Suriye Arap Cumhuriyeti’nin özellikle kuzey bölgelerindeki merkezi yargı teşkilatının ortadan kalkması söz konusu anlaşma hükümlerinin uygulanmasını imkânsız kılmaktadır. Ayrıca belirtmelidir ki, askeri suçlardan kaynaklanan ceza yargılamalarının sözleşme kapsamında adli yardımlaşma kapsamında değildir.

Açıklanan sebeplerle, Suriye vb. gibi ülkelerde harekât icra eden askeri birliklerde görevli asker kişilere yapılan duruşma davetiyesi konulu tebligatlar ile tebligat konusu evraka istinaden muhatapların yurt içindeki adli mercilere süratle ve güvenli şekilde götürülmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Mahkemeye erişimi hakkının sağlanması maksadıyla, askeri şahısların harekât alanından tahliye edilmesi gündeme gelse de askerlik vazifesi sebebiyle harekât alanında bulunan asker kişilere, tebligatın ulaştırılmasında veya tebligat konusu evraka istinaden kendisinin mahkemeye ulaştırılmasında zorluklar veya imkansızlıklar yaşanması muhtemeldir. Örneğin Suriye’de operasyon sahasında kritik görevde bulunan asker kişinin, muhatabı olduğu tebligata istinaden tanık olarak ifadeye çağırılması halinde, mahkemeye gönderilmesi mümkün olmayacaktır. Bu gibi durumlarda hukuki dinlenilme hakkının layıkıyla kullanılmadığından adil bir yargılamanın mümkün olmayacağı değerlendirilmektedir.

4.3.3. Askeri Suçlara İlişkin Adli Tebligatlar ve Hasma Tebliğ Yasağı

Erbaş ve erler ile askerlik vazifesini yedek subay/astsubay olarak yerine getiren kişiler, sivil hayatta suç teşkil etmeyecek ancak askeri disiplini bozucu nitelikteki birtakım eylemlerinden dolayı ceza yargılamaları ile karşılaşmaktadır. Bu yargılamalar ile ilgili tebligatların muhatabı olabilmektedirler. Askeri suçlar olarak nitelendirilen bu suçlar Askeri Ceza Kanunu’nda açıkça tanımlanmamıştır. Öğretideki tanımı ise, Askeri Ceza Kanunu’nda belirtilen suç ve cezalar ile Askeri Ceza Kanunu’nda Türk Ceza Kanunu’na atıfta bulunmak suretiyle belirtilen suç ve cezaların askeri olacağı²⁹⁸ şeklindedir. Örneğin, er ve erbaşın “emre itaatsizlikte ısrar”, “fırar”, “üste fiili taarruz” şeklindeki eylemleri askeri suç teşkil etmekte ve bu eylemlerinden dolayı hazırlanan suç dosyaları adli mercilere gönderilmektedir.

²⁹⁷ Sözleşme metni için Bkz.: Türkiye Cumhuriyeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Arasında Suçluların Geri Verilmesi ve Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Sözleşmesi (Çevrimiçi) <https://diabgm.adalet.gov.tr>.

²⁹⁸ Erman, a.g.e., s.145.

Askeri suç niteliğinde olan bu eylemler, askeri birliğin disiplinini bozacak şekilde komutanlara/üstlere veya silahlı kuvvetlere karşı işlenmekte olup suçtan zarar görev birliğin disiplininden sorumlu amir ve üst konumundaki komutanlardır. Bu tür yargılamalarda, askeriye ve komutanının suçtan zarar konumunda bulunduğundan askeri suçu işleyen erbaş ve erler ile zarar gören komutanlar yargılamanın iki tarafını teşkil etmekte ve hasım konumuna girmektedir. Dolayısıyla erbaş ve erlerin bu eylemlerinden yargılanması ile ilgili erbaş ve erlere yapılacak tebligatların Teb.K.m.14/1 uyarınca en yakın üste yapılması Teb.K.m.39 uyarınca hasma tebliğ yasağının aşılması niteliğinde olacaktır²⁹⁹. Bu sebeple, hukuki dinlenilme hakkına sahip erbaş ve erlerin, tebligattan haberdar olamaması veya bilgi sahibi olamaması tehlikesi ve riski ortaya çıktığı değerlendirilmektedir.

4.3.4. Asker Kişilerin Özel Hayatının Gizliliğinin ve Kişisel Verilerinin Korunması

Her birey gibi asker kişilerin özellikle yükümlü olarak askerlik vazifesini ifa eden kişilerin de manevi varlıklarını ve özel hayatının gizliliği korunması hakkı vardır (Anayasa m.20). Erbaş ve erler bakımından askerlik vazifeleri boyunca toplu bir yaşama biçimi öngörülmüş ise de özel hayatı ile ilgili haklarının korunması devam etmektedir. Özel hayatın kapsamına, kişisel veriler, iletişim ve aile dokunulmazlığı hakkı girmektedir. Kişilerin bu mahremiyetlerine saygı duyulmasını, gizliliğinin ihlal edilmemesini isteme hakkı bulunmaktadır.

Askerlik vazifesini yerine getiren erbaş ve erler adına tebligat kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üstüne yapılacağı yukarıda açıklanmıştır. En yakın üste yapılacak tebligatlar bakımından, hiçbir ayırım yapılmadığı görülmektedir. Yani askerlik öncesi sivil hayatına dair her türlü tebligat işleminin en yakın üste yapılacağı anlaşılmaktadır. Askerlik hizmetinin özellikli taraflarını düşünülerek, bu şekilde istisnai bir hüküm getirilmiştir ancak erbaş ve erlerin özel hayatının gizliliğini ve dokunulmazlığı düşünülmemiştir. Erbaş ve erin muhatabı olduğu tebligatın yetkisiz kişilerce açılması ve hakkındaki diğer askerlerin bilmesinin

²⁹⁹ Nesibe Kurt Konca, Türk Hukukunda Tebligata İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **TBB Dergisi**, 2014 (114), s.256, (Çevrimiçi) <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr>.

gerekmediği bilgileri diğer askerlere veya başka üçüncü kişilerle paylaşılması özel hayatın gizliliğini ihlal edecektir³⁰⁰.

Teb.K.m.14'te yer alan kurum amiri ve kıta komutanı gibi en yakın üst ibaresinin uygulamada, muhatabın en yakın üstü konumundaki herhangi bir kişiye mi yoksa en yakın üstü konumundaki amirine mi yapılacağı hususunda tereddütler bulunduğu Yargıtay kararlarına da yansımıştır. Yargıtay bazı kararlarında genel evrak kısmında görevli uzman çavuşa, astsubaya tebliği geçersiz kabul ederken, bazı kararlarında taburda görevli astsubaya tebligatın yapılmasını geçerli kabul etmiştir. Bu haliyle, uygulamada “en yakın üst” ibaresinden dolayı oluşan tereddütlerin yasal düzenleme ile giderilerek, yetkisiz kişilerin muhataplar şahsına ait özel bilgilere ve kişisel verilere ulaşmasının engellenmesinin gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Yetkisiz kişilere yapılacak tebligat usulsüz sayılacağından bu yönüyle adil yargılanma hakkını, tebligatın şahsa özel yapıldığı dikkate alındığında özel hayatın gizliliğinin korunması hakkını ilgilendirmektedir.

SONUÇ

Çalışma boyunca açıklandığı üzere, tebligat işlemi; adil yargılanma hakkının ve hukuki dinlenilme hakkının korunmasını temin eden önemli bir müessesedir.

Tebliğatın öneminden dolayı tebligata ilişkin düzenlemelerin uygulayıcıların anlayabileceği şekilde anlaşılır olması gerekmektedir. Bu kapsamda asker kişilere ilişkin tebligat düzenlemeleri hususunda şu eksiklikler tespit edilmiştir:

Birincisi; Teb.K.m.14/1'de yer alan ve tebligatı almaya yetkili kılınan komutanı ifade “kıta komutanı veya kurum amiri gibi en yakın üst” kavramının kapsamının belirsiz olduğu, bu komutana tebliğ ile tebligatın tüm hukuki sonuçlarının doğduğu dikkate alındığında, açık şekilde düzenlenerek “en yakın üst konumundaki amir” olarak değiştirilmesi gerektiği

³⁰⁰“(…) Somut olay incelendiğinde, katılanın sanık sıfatıyla yer aldığı ceza davasına konu yapılan olayların, niteliği itibarıyla herkesin bilmediği veya bilmemesi gereken, istenildiğinde başka kişilere açıklanabilen, tamamen kişiye özel hayat olayları ve bilgilerin tamamını içerdiği, tebligatın şahsa özel yapıldığı yapıldığı halde sanık tarafından açılarak okunduktan sonra, katılan yerine doğrudan diğer sanık ...'e verildiği dikkate alındığında, TCK'nın 134/1-1.cümle ve maddesinde düzenlenen özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun yasal unsurlarının oluştuğu anlaşılmakla(…)” Kararın tam metni için Bkz.: Yargıtay 12. CD., E. 2015/9708 K. 2016/10986 T. 29.6.2016 (Çevrimiçi) www.kazanci.com.tr.

sonucuna ulaşılmıştır. Bu haliyle, er ve erbaşların tebliğlerinin en seri şekilde ulaştırılamaması ve haberdar edilememesi gibi tehlikeler ortaya çıktığından hukuki dinlenilme hakkının ihlali söz konusu olabileceğı kanaatine varılmıştır.

İkincisi; asker kişi adına tebliğı alan komutanın “makul sürede” tebligatı ulaştırması gerektiğı çalışmada izah edilmiştir. Tebligat Kanunu’nda tebliğı alan komutanın tebligatı muhatabına ulaştırması konusunda herhangi bir süre veya zorlayıcı hüküm öngörölmediğı tespit edilmiştir. Ast konumundaki askerin tebligattan haberdar olması ve tebliğı alana komutanını tespit edip komutanından tebligatı istemesi hem faaliyet ve görev yoğunluğundan hem de askeri hiyerarşiden kaynaklı mümkün olmayacaktır. Bu sebeplerle, tebliğı alan komutanın makul bir sürede tebligatı muhatabına ulaştırması konusunda Vergi Usul Kanunu’nun 96’ncı maddesine benzer bir tazmin hükmü getirilmesinin uygun olacağı kanaatine varılmıştır.

Aksi takdirde bu eksiklik sebebiyle muhatabın bilgilenebilmesi (haberdar olma) hakkı tehlikeye düşmekte ve tebligatın ulaştırılması üst konumundaki komutanının takdirine bırakılmaktadır. Bu haliyle hak kaybına uğrayan er ve erbaşlar hakkında Anayasa Mahkemesi ve AİHM tarafından yapılacak incelemelerde, AİHS m.6, AY m.36 ve HMK m.27 hükümleri kapsamında Muhatabın hukuki dinlenilme hakkı ve silahların eşitliğı ilkesinin ve dolayısıyla adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelecektir. Asker kişiler hakkındaki söz konusu düzenlemelerin getiriliş amacı, askerlik vazifesini yerine getiren erbaş ve erlerin, askerlik vazifelerinden dolayı dezavantajlı konuma düşmelerini önlemek olsa da günümüz şartlarında tebligat işlemlerinin karmaşıklığı da dikkate alındığında yetersiz kaldığı görölmektedir.

Ü; erbaş ve erin veya birliğinde tebligat yapılması icabeden diğerk asker kişilerin (subay, astsubay, uzman erbaş vb.) geçici olarak birliğinde bulunmaması (görev, istirahat, vb. sebeplerle) hallerinde tebligat esaslarının nasıl uygulanacağı konusunda mevzuatta açıklık bulunmamaktadır. Öğretide de bu konuda görüş birliğı sağlanamamıştır. Örneğın firari durumda bulunan ya da geçici olarak birliğinden başka bir birliğe görevlendirilen muhatap adına, tebligatın en yakın üstüne yapılıp yapılamayacağı açık değildir. Çünkü Teb.K.m.20, “13, 14, 16, 17 ve 18 inci maddelerde yazılı şahışlar, kendisine tebliğ yapılacak kimsenin muvakkaten başka yere gittiğini belirtirlerse; keyfiyet ve beyanda bulunanın adı ve soyadı tebliğ mazbatasına yazılarak altı beyan yapan tarafından imzalanır ve tebliğ memuru tebliğ evrakını bu kişilere verir.” hükmü uyarınca işlemlerin yapılması gerektiğı söylenebilir. Ancak bu madde

kapsamında muhatabın asker kişinin birliğinden geçici olarak gittiği tespit edilemediği firar, hava değişimi gibi hallerde ve bu gittiği yerden dönmeme ihtimali olduğu da hesaba katıldığında, tebligatın en yakın üstüne yapılması görünüşte usulüne uygun bir tebligat niteliğinde olsa da savunma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı, bilgilendirme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı gibi temel hakkı temin edemeyecektir. Asker kişiler bakımından getirilen düzenlemeler bu yönü itibarıyla eksiklik arz etmektedir.

Dördüncüsü; asker kişiler hakkında askerlik vazifesinden dolayı işledikleri askeri suçlar bakımından yürütülen soruşturma ve kovuşturmalara ilişkin tebligatların, muhatabın hasmı sayılabilecek konumda bulunan en yakın üste (komutanına) yapılmasıdır. TEB.K.m.39'a göre hasma tebliğ yasaktır. Muhatap erbaş ve er bakımından hasım konumundaki en yakın üste yapılacak tebligatlar, bilgilendirme ve savunmada bulunma haklarını dolayısıyla da hukuki dinlenilme ve adil yargılanma haklarını zedeler niteliktedir. 353 Sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununu m.52'de yer alan hükümde, tebliğin üst makam aracılığıyla bizzat muhatabına yapılacağına dair ibare yer almaktaydı. Ancak askeri mahkemelerin kaldırılması sebebiyle sivil ceza mahkemelerinde bu hüküm uygulanmamaktadır. Askeri suçlarla ilgili yargılama ve işlemleri yürüten sivil Cumhuriyet Başsavcılıkları ile ceza mahkemeleri Tebligat Kanunu m.14 vd. hükümlere göre işlem tesis etmektedir. Özellikle erbaş ve erler bakımından olmak üzere 353 Sayılı Kanun'da yer alan tebliğ usullerine benzer bir düzenlemenin Tebligat Kanunu'na işlenmesine ihtiyaç olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıda bahsedilen tüm eksiklik ve sorunların çözümü gelişen teknoloji ve iletişim imkanlarında yatmaktadır. Tebligat Kanunu'na tebligat usullerinden birisi olarak elektronik tebligatın eklediği çalışmamda açıklanmıştır. Böylelikle PTT memurları vasıtasıyla tebligat yapılabileceği gibi, PTT'den edinilecek elektronik posta adresi vasıtasıyla da tebligat işlemleri gerçekleştirilebilecektir. Özellikle erbaş ve erler olmak üzere asker kişiler bakımından gerçekleştirilebilecek en etkili, hızlı ve güvenilir tebliğ usulünün elektronik vasıtalarla olacağı değerlendirilmektedir. Seferberlik hali, yurt dışında görevli asker kişilere tebligat hali, barış hali gibi tüm ayrımlar kaldırılarak, asker kişiler hakkındaki tebligatların, tebligat çıkarmaya yetkili makamlar tarafından, Kuvvet Komutanlıklarının kayıtlı elektronik posta adresine gönderilmesi, Kuvvet komutanlıklarına gelecek elektronik tebligatların ise, 353 Sayılı

Kanunu'nun 52'nci maddesine benzer şekilde, üst makam aracılığıyla ast birliklere emir şeklinde ulaştırılarak, MSB Yazışma Esasları ve Usulleri Yönergesi kapsamında ilgisine en yakın üst tarafından ilgisine tebliğ edilmesinin, hazırlanacak tebellüğ belgesinin tebligatı çıkaran mercie gönderilerek işlem tesis edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir. Böylece; asker kişiler açısından tebligat işlemlerindeki karmaşıklık giderilecek, kişilerin yetersizliği ve bilgisizliği sebebiyle tebligat işlemlerinde oluşan hatalar ve yukarıda sayılan eksiklikler oluşmayacak ve yargılamaların uzamasına mahal verilmeyerek verimli işleyen bir adalet sistemi tesis edilmesine imkân tanınacaktır.

Son bir not olarak Osmanlılarda esir düşen askere yazılan mektuba düşülen müvezzi notu; “*Jandarma kolu lağvedildiğinden mahrecine iade. (...)*³⁰¹”

³⁰¹ Mustafa Arıkan, Asker Mektupları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1990.

KAYNAKÇA

- Akcan Recep/ Albayrak Hakan: **Tebliğat Hukuku**, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Akcan Recep: “Faks İle Tebliğat Yapılması Sorunu”, **TBB 75. Yaş Günü İçin Prof.Dr. Baki Kuru Armağanı**, Ankara 2004.
- Akcan Recep: “İcra İşlerinde Tebliğat”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 7, Sayı 1-2 Yıl 1999, Cilt 7, Sayı 1-2, s.63-95, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/262108>.
- Akkan Mine: “Elektronik Ortamda Tebliğat Yapılmasına İlişkin Gelişmeler”, **Haluk Konuralp Anısına Armağan**, C.I, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009, Sayfalar 31-63.
- Alangoya H.Yavuz/Yıldırım M. Kamil/
Yıldırım Nevhis Deren: **Medeni Usul Hukuku Esasları**, 7.Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2009.
- Arıkan Mustafa: **Asker Mektupları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1990.
- Arslan Ramazan/Yılmaz Ejder/
Ayvaz T. Sema/Hanağası Emel: **Medeni Usul Hukuku**, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2020.
- Artık Aktepe Sezin: **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Medenî Usul Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı**, 1.Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2014.
- Atalı Murat/ Ermenek İbrahim
Üçüncü S. Hilal: **Tebliğat Hukuku**, Genişletilmiş 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Aydınalp Sezai: “Asker Kişilere Tebliğat Yapılması”, **Türkiye Noterler Birliği Dergisi**, Sayı 82 (15 Şubat 1994).
- Bekman Asım Kaya: “Yabancı Memlekette ve Yabancılarla ilgili Tebliğat”, **Ankara Barosu Dergisi**, Y.1966, S.1, s.18-20,

- (Çevrimiçi),
<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tek-makale/1966-1/3.pdf>.
- Bilgen Mahmut: **Tebliğat Hukuku**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2019.
- Levent Börü: “Elektronik Tebligat”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 10(1) 2020, Sayfalar 183-225.
- Budak Ali Cem/Karaaslan Varol: **Medeni Usul Hukuku**, Güncellenmiş 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.
- Çatalkaya İbrahim: **Tebliğat Hukuku**, 1. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2020.
- Çayan Gökhan: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında Mahkemeye Erişim Hakkı”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl:7, Sayı:28 (Ekim 2016), s.235-271, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/981932>.
- Dalkılıç Elvin Evrim: “Elektronik Tebligatın İdari İşlemler Bakımından Değerlendirmesi”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1, Sayfalar 107 - 124, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/701468>.
- Değirmenci Olgun: **Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku**, 3.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ocak 2016, (Çevrimiçi), <https://www.turcademy.com>.
- Demirağ Fahrettin: **Askeri Ceza Kanunu**, 3. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2020, (Çevrimiçi), <https://www.turcademy.com>.
- Dinç Güney: “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Silahların Eşitliği”, **TBB Dergisi**, Sayı 57, 2005, s.283-306, (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-57-127>.
- Doğru Osman/Nalbant Atilla: **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar**, Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi Ortak Projesi, Cilt-1.

- Erbay Ayhan: **PTT Genel Müdürlüğü Tebligat İşlemleri Ders Kitabı**, Ankara 2005.
- Erman Sahir: **Askeri Ceza Hukuku**, Beşinci Bası, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1970.
- Gözübüyük A. Şeref/ Gölcüklü Feyyaz/
Saygılı Abdurrahman: **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, 12. Baskı, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları, Aralık 2019.
- Güneş Derya Belgin: “Tebliğin Yokluğu”, **İÜHFM C. LXXIV**, S. 1, 2016, s.221-231, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/292211>.
- Kangal T. Zeynel: **Askeri Ceza Hukuku**, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2012, (Çevrimiçi), <https://www.turcademy.com>.
- Harris D.J./ O’Boyle M./ Bates E.P./
Buckley C.M.: **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku**, Çev. Mehveş Bingöllü Kılıcı, Ulaş Karan, Hülya Dinçer, Türkçe 1. Baskı, Oxford Üniversitesi Yayınları, 2013.
- İnceoğlu Sibel: “Karşılaştırmalı Hukuk Yaklaşımıyla Yargıca Yönelik Disiplin Süreçlerinin Yargı Bağımsızlığına Etkisi”, **TBB Dergisi**, Sayı 72, 2007, s.55-74, (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2007-72-351>.
- İnceoğlu Sibel: **Adil Yargılanma Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 4**, Nisan 2018.
- Kiraz Taylan Özgür/Yaman Murat: “Asker Kişilere Tebligat”, **TBB Dergisi**, 2006, s.33-60, (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-65-237>.
- Kurt Konca Nesibe: Türk Hukukunda Tebligata İlişkin Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri, **TBB Dergisi**, 2014 (114), s.230-274, (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2014-114-1414>.
- Kuru Baki: **Hukuk Muhakemeleri Usulü**, İstanbul, Demir Yayıncılık, Cilt V, 2001.
- Kuru Baki: **Medeni Usul Hukuku El Kitabı**, Yetkin Yayıncılık, Mart 2020, Cilt 2.

- Moroğlu Erdoğan/ Muşul Timuçin: **Tebliğat Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Filiz Kitabevi, 1990.
- Muşul Timuçin: **Tebliğat Hukuku**, 7. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.
- Muşul Timuçin: **İcra İflas Hukukunda Şikayet**, 2. Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2018.
- Muşul Timuçin: **Gerekçeli-Notlu-Açıklamalı Tebligat Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 4.Baskı, İstanbul, Legal Yayıncılık, 2005.
- Özbay İbrahim/ Yardımcı Taner: **Tebliğat Hukuku**, 2, Baskı, Ankara, Adalet Yayınevi, 2020.
- Özek Çetin: “Türk Askeri Muhakeme Hukukunda Son Değişimler”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Yıl 1964, Cilt 30, Sayı 1-2, s.53-70, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/96504>.
- Özekes Muhammet: **Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2003.
- Özok Özdemir: “Neden Bağımsız Yargı?”, **TBB Dergisi**, Sayı 60, 2005, s.27-30, (Çevrimiçi), <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2005-60-167>.
- Pekcanitez Hakan/Özekes Muhammet/
Taş Korkmaz Hülya/Akkan Mine: **Medeni Usul Hukuku**, 15. Bası, İstanbul, 12 Levha Yayınları, 2017.
- Pekcanitez Hakan: “Hukuki Dinlenilme Hakkı”, **Seyfullah Edis’e Armağan**, İzmir, 2000, s.753-791, (Çevrimiçi), <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2020/01/Pekcanitez.pdf>.
- Postacıoğlu E. İlhan: **Medeni Usul Hukuku Dersleri**, Haz. Altay Sümer, Güncellenmiş Genişletilmiş 7. Baskı, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2015.
- Ruhi Canan/ Ruhi Ahmet Cemal: **Tebliğat Hukuku**, 11.Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Şahin İsmail Volkan: “Askeri Ceza Mahkemelerinin Kapatılması Sonrası Karşılaşılan Öncelikli Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Ankara Barosu Dergisi**, 2016/4, s.263-308,

(Çevrimiçi),
<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tek-makale/2019-4/7.pdf>.

Tahiroğlu Fatih: “Tebliğat Kanunu Hükümleri Çerçevesinde Tebliğat Çıkarmaya Yetkili Merciler”, **İÜHFM C. LXXIV**, S. 1, 2016, s. 389-396, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/292221>.

Tanrıver Süha: Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”, **TBBD**, Sayı 53, 2004, s.191-215, (Çevrimiçi), <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2004-53-44>.

Tezcan Durmuş: “AİHM'de İçtihat Değişikliği Yaşanan Üç Konu İle İlgili Bazı Gözlemler”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 23, Sayı 3, 2017, s.767 - 772, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/456979>.

Toker Ali Gümrah: “15 Kasım 1965 Tarihli “Hukukî Veya Ticarî Konularda Adlî Ve Gayri Adlî Belgelerin Yabancı Memleketlerde Tebliğine Dair Lahey Sözleşmesi” Uyarınca Tebliğat Yapılması”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 13, Sayı 2, 2011, Sayfalar 107 - 152, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/753764>.

Tüzüner Özlem: “Elektronik Tebliğatın Adaletin Kalitesine Katkıları”, **İzmir Barosu Dergisi**, Ocak 2012, s.60-88, (Çevrimiçi), https://www.academia.edu/21724878/Elektronik_Tebliğatın_Adaletin_Kalitesine_Katk%C4%B1lar%C4%B1.

Uçaryılmaz Talya Şans: “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Mülkiyet Hakkı: Thaleia Karydi Kararı Işığında Bir İnceleme”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 5, Sayı 1 2014, s.389-412 (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/208444>.

Uysal Doğan: “Mevzuatta Yapılan Düzenlemeler Çerçevesinde Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı Personelinin Askeri Suçlar Bakımından Statüleri”, **Batıadalet (Ankara Batı Adliyesi Dergisi)**, Aralık 2019, S.2, s.68-72, (Çevrimiçi),

<https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/509/dosya/2sayi22-09-20202-44-pm.pdf>.

Üstündağ Saim:

Medeni Yargılama Hukuku, İstanbul, Yaylacık Matbaası, 1992.

Yılmaz Ejder:

Hukuk Sözlüğü, 7.Baskı, Ankara, Yetkin Yayınevi, 2017.

Yılmaz Ejder/ Çağlar Tacar:

Tebliğat Hukuku, 6. Baskı, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2013.

Yılmaz Ejder:

İcra İflas Kanunu Şerhi, Ankara, Yetkin Yayıncılık, 2016.

Açık Erişim Kaynakları:

<http://www.echr.coe.int/>

ECHR Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Resmî Sitesi

<http://hudoc.echr.coe.int>

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Veri Tabanı

www.adalet.gov.tr

T.C. Adalet Bakanlığı Resmî Sitesi

<http://www.anayasa.gov.tr>

T.C. Anayasa Mahkemesi Resmî Sitesi

<http://www.barobirlik.gov.tr>

Türkiye Barolar Birliği Resmî Sitesi

www.lexpera.com.tr

Lexpera İçtihat Bilgi Bankası

www.kazanci.com.tr

Kazancı İçtihat Bilgi Bankası

www.tbmm.gov.tr

TBMM Resmî Sitesi

<https://www.turcademy.com>

Turcademy Elektronik Kütüphane

www.resmigazete.gov.tr

Resmî Gazete

<https://tez.yok.gov.tr>

YÖK Tez Merkezi